

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ŽIVOT

NOVEMBER
LISTOPAD

2001 Č. 11 (521)

CENA 2.00 ZŁ

POLSTOROČIE
JABLONSKÉHO
LÝCEA

ZA TOU
VEĽKOU
VODOU

BUKOVINSKÍ SLOVÁCI

NAŠI
ZLATÍ
JUBILANTI

29. septembra t.r. sa v Jablonke konali oslavys polstoročia tamojšieho všeobecno-vzdelávacieho lýcea, ktoré pred 50 rokmi založili naši krajania, členovia vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov na Orave a Spiši. Jubilejných slávností sa zúčastnilo takmer sedemsto absolventov tejto podnes jedinej všeobecnovzdelávacej strednej školy na Orave a Spiši. Na snímke jedni z prvých absolventov. Podrobnejšie o oslavách píšeme na str. 18-19. Foto: J. Šternoga

V ČÍSLE:

Spomienka na Alexandra Dubčeka	4
Bukovinskí Slováci	5
Naši zlatí jubilanti	6-7
Zelená agroturistike	8-9
V minulosti na Orave: hlad a cholera	10
Nedečania majú ihrisko	11
Odstrániť povodňové škody	12
Trojstretnutie básnikov	13
Za tou veľkou vodou	14
Výstava v našej galérii	15
Úspech oravských cyklistov	16-17
Polstoročie jablonského lýcea	18-19
Povedka na voľnú chvíľu	20-21
DISK v Bielsku Biaľej	21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Učíme sa háčkovať	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: jesenné zátišie s kaplnkou. Foto: J. Bryja.
Návrh obálky: A. Koziol

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88, e-mail: zivot@tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27
e-mail: zg@tsp.org.pl

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:
Zofia Bogačíková, Jerzy M. Bożyk,
Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Lydia Mšalová,

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków
10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kó
i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł
półroczenie - 12 zł
rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.
Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**KINGA
MLYNARČÍKOVÁ**
z Čiernej Hory

- V posledných rokoch sa naša činnosť príliš nerozvíja, preto by bolo potrebné ju rozšírať a najmä zapojiť mládež do krajanského hnutia. Určite by nám pomohla dobre zariadená klubovňa, na čo sú však potrebné nemalé prostriedky. Naša MS mala klubovňu v miestnej požiarnej zbrojnici, lenže teraz je namiesto nej kuchyňa, takže by sme potrebovali iný objekt. Myslím si, že je veľmi dôležité zvýšiť záujem krajanských detí o výučbu slovenského jazyka, lebo bez mládeže naše MS zaniknú. Samozrejme, hlavná úloha tu spočíva na pleciach rodičov, ktorí by deťom mali vysvetliť prečo sa slovenčinu majú učiť. Ale aj učitelia slovenčiny a naša krajanská organizácia sa musia usilovať o to, aby slovenský jazyk bol pre deti atraktívny. Pomáhajú tomu napr. vlastivedné a poznávacie zájazdy na Slovensko. V tomto roku bolo od nás niekoľko detí na Svetovom stretnutí slovenskej mládeže v Michalovciach a veľmi si tento zájazd chválili. Slovenčina sa u nás vždy učila až od štvrtej triedy. Myslím si však, že by sa mala začať učiť už od druhého ročníka. Verím, že medzi mladšími žiakmi by sa našlo dosť záujemcov a jej výučbu. Páči sa mi, že sa naša mládež vracia do starých tradícií. Deti sa učia hrať na ľudových nástrojoch, má vzniknuť spišský folklórny súbor. Verím, že by sa dalo založiť aj krajanský súbor, keby sa našli ľudia, ktorí by ho viedli. V našom kostole sa na omši spieva po slovensky len jedna pesnička, aj keď by sa malo spievať napoly. To by sa malo zmeniť.

Proti činnosti ÚV nemám nejaké závažné pripomienky. Myslím si však, že treba venovať väčšiu pozornosť krajanským otázkam. Členovia ÚV musia častejšie chodiť medzi krajanov do obcí, do škôl a povzbudzovať ľudí. Aj kultúrne podujatia, ako napr. prehliadky krajanských dychoviek či dni slovenskej kultúry by sa mali robiť vo všetkých MS, nielen tam, kde je krajanská základňa najsilnejšia. Vedľa také podujatia dokážu pritiahať mládež do činnosti MS. Aj v našej obci by sa mohli uskutočniť nejaké podujatia. V tomto roku sa napr. mala konať odbojárska vatra, o ktorú bol medzi krajanmi záujem. Škoda, že sa neuskutočnila. Treba sa viac starat o mládež, ale aj o starších, zaslužilých krajanov. Veľký záujem je napr. o pútnické zájazdy na Slovensko.

Myslím si, že aj Slovenská republika by mala prejaviť o našu menšinu väčší záujem. Veď neraď sa krajania namiesto pomoci stretávajú len s problémami a ťažkosťami. Spomeniem napr. ešte vždy nedoriešený prípad s vybavovaním preukazov zahraničného Slováka, ktorí je veľmi zdľhavé. Ostatne ten preukaz pomaly stráca svoj význam. Vedľa študenti učiaci sa na Slovensku potrebujú víza, ktoré si musia každý rok obnovovať, aj keď vlastnia spomínané preukazy. Veľvyslanectvo SR je až vo Varšave, čo je dosť ďaleko, takže krajania sa v prípade potreby musia unúvať až tam. Preto je potrebné čím skôr otvoriť slovenský konzulát v Krakove.

ŠTEFÁNIA SOĽAVOVÁ
z Hornej Zubrice

- Naša miestna skupina, žiaľ, nepatrí medzi najaktívnejšie na Orave, čo sa v posledných rokoch odrazilo o.i. i v zrušení vyučovania slovenského jazyka v našej obci, hoci malo u nás dlhoročnú tradíciu.

Mnohí žiaci, ktorí sú dnes už dospelými ľuďmi, si dodnes s úctou a vdakou spomínajú na svoje bývalé učiteľky slovenčiny Lídu Mšalovú a Vladislavu Bogaczovú, ktoré veľa robili pre udržanie národného povedomia mladých ľudí. Pravidelne organizovali zaujímavé stretnutia s Mikulášom, v spolupráci s vedením MS SSP v obci pripravovali školské i obecné vianočné zábavy pri stromčeku a pod. Lídia Mšalová viedla divadelný kružok, skrátka v dedine pulzoval bohatý spoločenský a kultúrny život. Keď naše učiteľky odišli do dôchodku, žezlo po nich ešte na niekoľko rokov prevzala učiteľka zo Slovenska Katarína Reisová, ktorá vyučovala slovenský jazyk v ZŠ č. 1 a č. 2. Zlom nastal po jej odchode na Slovensko. Aj keď pred dvomi rokmi bolo pri ZŠ č. 2 otvorené nové gymnázium, slovenský jazyk sa už obnoviť nepodarilo.

Nemalo pozornosti vyučovaniu slovenského jazyka venoval aj môj manžel Michal Soľava, ktorý vedie miestnu skupinu nášho Spolku už vyše 7 rokov. V našom dome sa nachádzala klubovňa MS SSP, ale keďže je slabo vybavená, nepráfahuje taký záujem mládeže a krajanov, ako voľkady. Žiaľ, chýbajú finančné prostriedky na zakúpenie moderného zariadenia, vrátane počítača, čo by istotne pritiaholo množstvo detí a mládeže.

Zmeniť súčasnú situáciu a pritiahať mládež do krajanskej činnosti sa snaží tiež môj syn Adam, ktorý bol organistom v kostole Premenenia Pána v Jablonke, kde hral počas slovenských sv. omší. Prednedávnom založil v našej obci detský folklórny súbor Halniok. Tvorila ho školopovinné deti z Dolnej a Hornej Zubrice, s ktorými nacvičuje v telecvični ZŠ v Dolnej Zubriči, kde sa stretávajú niekoľkokrát v týždni. V tejto práci sa im snaží pomáhať aj ja, keďže som dlhoročnou členkou nášho folklórneho súboru Skalniok, v ktorom tančuje a spieva aj niekoľko mladých krajanov.

Pri práci s deťmi a mladými krajanmi by sa však mali využiť najmä bohaté skúsenosti našich učiteľiek, ktoré by im rady odovzdávali svoje poznatky, skúsenosti a vrelý vzťah k slovenčine a Slovensku. Treba si totiž uvedomiť, že naša budúcnosť je závislá od mladej generácie a jej angažovanosti. Bolo by teda potrebné v našich školách obnoviť vyučovanie slovenského jazyka a snažiť sa zvyšovať počet predplatiteľov Života, ktorý je pre nás nesmierne dôležitým zdrojom informácií o krajanskom dianí na Orave a Spiši. Potrebujeme tiež pomoc zo strany vedenia ÚV a OV SSP, ktoré by mali častejšie navštěvovať práve také malé miestne skupiny ako je naša, pomáhať im, povzbudzovať členov a rádiť, ako rozvíjať krajanskú prácu. Netrpezlivu tiež čakáme na začatie výstavby Domu slovenskej kultúry v Jablonke, kde by boli vhodné priestory nielen na väčšie krajanské schôdze, ale aj na kultúrne podujatia, na nácvik súborov a pod. Verím, že na XI. zjazde Spolku sa bude rokovať aj o riešení našich problémov, aj keď si uvedomujem, že podstatá práce s krajanmi zostáva na každom z nás.

ANNA VOJTASOVÁ
z Jurgova

- V súčasnosti činnosť mnohých miestnych skupín nášho Spolku stagnuje, aj keď s našou MS môžeme byť vcelku spokojní. Je potrebné, že sa do nej zapája aj krajanská mládež. Pochváliť treba najmä našu spoluprácu s Odborom mladých matičiarov zo Slovenska. Aj tohto roka sme mali stretnutie s matičiarmi zo Ždiaru, ktoré spríjemnila miestna dychovka a folklórny súbor. V spolupráci s nimi chodí naša mládež cez prázdniny do ekotáborov na Slovensko. Niektorí boli aj v tomto roku a veľmi si ho pochvalujú. Už teraz vratia, že sa chcú tábora zúčastniť aj na budúci rok. Veľmi nás teší, že je v našej obci medzi deťmi stále veľký záujem o výučbu slovenského jazyka. V našej škole chodí na slovenčinu 48 detí, čo je 60% všetkých žiakov. Škoda, že nemáme na mieste gymnázium, takže žiaci dochádzajú do Bialky Tatranskej. Aj tam sa však vyučuje slovenčina, ktorú navštievia 20 žiakov, v tom

štýria z Čiernej Hory a jeden z Repísk, aj keď sa v tejto obci slovenčina nevyučuje už niekoľko rokov. Myslím si, že je to najlepší dôkaz toho, že aj tam sa nájdú žiaci, ktorí sa chcú učiť slovenčinu, len nemajú takú možnosť. Musím povedať, že vedenie gymnázia v Bialke je k vyučovaniu slovenčiny veľmi ústretové, preto verím žiakov ešte pribudne. Myslím si, že deti treba viac motivovať a povzbudzovať. Treba robiť výlety a exkurzie na Slovensko. Ved takéto výlety nie sú príliš nákladné, no dokážu deti veľmi povzbudit.

V našej obci je po celý čas veľký záujem o krajanský časopis a o slovenského bohoslužby, ktoré každú nedelu navštěvuje vyše polovica obce. Myslím si, že naša komunita by mala pociťovať väčšiu podporu zo strany Slovenskej republiky. Aspoň v takých základných veciach, ako oddávna krajanmi požadované zjednodušenie vybavovania preukazov zahraničného Slováka, zásobovanie škôl, kde sa vyučuje slovenčina, slovenskými detskými knihami, časopismi, učebnicami a pod.

RENÁTA BORYŠOVÁ z Malej Lipnice

- K práci v miestnej skupine a výbere MS nášho Spolku ma pritiahola moja stará mama, dlhoročná krajanská aktivistka a predsedníčka MS v obci Viktoriá Smrečáková. Okrajanskú činnosť som sa však zaujímal už oddávna. V ZŠ č. 1 som sa totiž spolu so svojou sestrou Boženou Smrečákovou učila slovenský jazyk. Už ako žiačky sme vystupovali na mnohých krajanských kultúrno-spoločenských podujatiach, o.i. v Jablonke, Oravke, Kyčoroch, no a na rôznych slávnostiah v našej obci. Našu detskú tanecno-spevácku skupinku viedla V. Smrečáková. Bolo to pre mňa akési prirodzené, keďže už od detstva som bola vychovávaná v slovenskom národnom duchu, rada som čítala slovenské knížky, časopis Život a zaujímalu som sa prakticky o všetko, čo súviselo so slovenčinou a Slovenskom. Preto som sa už niekoľko rokov pred svojím vydajom rozhodla vstúpiť do nášho Spolku. Slovenské povedomie si dodnes udržuje aj môj manžel Peter, ktorý je vnukom krajanana Jána Boryša z Veľkej Lipnice-Murovance.

V súčasnosti ma však nesmierne mrzí, že v obci sa už slovenský jazyk nevyučuje a že mnoho mladých ľudí, mojich rovesníkov, sa presťáva angažovať v krajanskej práci. Krajančí život v našej obci slabne snáď aj preto, že mnohí z nich pracujú mimo obec a Oravy, napr. v Zakopanom, Krakove, Varšave. Viacerí tiež chodia za zárobkami do zahraničia a zriedkavo prichádzajú domov, takže nie div, že strácajú kontakt s tunajším krajanským dianím.

Na najbližšom zjazde nášho Spolku by sa teda malo hovoriť o.i. o tom, ako opäťovne pritiahuť mladých do krajanského hnutia a ako zvýšiť záujem detí o vyučovanie slovenského jazyka. Viem, že to nebude ľahké, keďže v súčasnosti sa v školách propaguje najmä anglický či nemecký jazyk a slovenčina sa postupne z povedomia našich ľudí začína vytrácať. Myslím si, že viacerí rodičia nevenujú dostatočnú pozornosť výchove svojich detí v slovenskom národnom duchu. Mala by sa tiež zlepšiť spolupráca miestnych skupín s vedením OV a ÚV Spolku, ktoré by malo častejšie navštěvovať krajanov, povzbudzovať ich a pomáhať im. Podľa mňa treba organizovať viac výletov a poznávacích zájazdov na Slovensko tak pre deti, ako aj starších krajanov. Práve takéto podujatia by mohli pomôcť zblísť ľudí a rozhybať činnosť našej miestnej skupiny. Vedenie nášho Spolku sa tiež musí zamyslieť nad tým, ako zatraktívniť a zmodernizovať vybavenie krajanských klubovní. Mala by sa čím skôr začať výstavba Domu slovenskej kultúry v Jablonke, o ktorej sa medzi ľuďmi už dlho hovorí. Krajania na svoj nový kultúrny stánok už netreplivo čakajú, keďže veria, že tam nájdú dôstojné miesto na svoje stretnutia.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JÁN BRYJA

Onedlho uplynie 80. výročie narodenia významného slovenského politika, hlavnej osobnosti českej a slovenskej jari roku 1968, bývalého prvého tajomníka KSČ, potom predsedu Federálneho zhromaždenia ČSFR a predsedu Sociálnodemokratickej strany na Slovensku Alexandra DUBČEKA.

Narodil sa 27. novembra 1921 v Uhrovci, okres Topoľčany, v rodine robotníka, ktorý tesne pred 1. svetovou vojnou odišiel za prácou do Spojených štátov, odkiaľ sa vrátil po vojne. V roku 1925 odišiel s rodičmi do Sovietskeho zväzu, kde spolu s dalšími vysláhovalcami založili známe družstvo Interhelpa. Po návrate na Slovensko (1938) sa rodina Dubčekovcov usadila v Trenčíne. Alexander sa vyučil za strojného zámočníka a pracoval ako kováč v Škodových závodoch v Dubnici nad Váhom (1942-1944). Po vypuknutí SNP sa spolu s bratom Júliusom zúčastnil partizánskych bojov, počas ktorých bol dvakrát ranený. Po oslobodení pracoval na viacerých miestach a súčasne plnil rôzne stranické funkcie. Popri tom diaľkovo študoval na právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a v rokoch 1955-58 na Vysokej politickej škole pri ÚV KSSZ v Moskve. Po návrate domov jeho stranická a politická kariéra začala rýchlo

SPOMIENKA NA ALEXANDRA DUBČEKA

stúpať. Postupne zastával čoraz vyššie funkcie, až napokon v januári 1968 sa stal prvým tajomníkom KSČ.

Sympatiu národa a obdiv vo svete si A. Dubček získal najmä snahou viesť nový obsah do starých štruktúr. Jeho viera, že socializmus môže mať „ľudskú tvár“ a komunizmus i demokracia sa navzájom nemusia vylučovať, sice nevyrážali skúšku času, ale urobili z neho historickú osobnosť. Hoci A. Dubček predbehol svoju dobu a zosobňoval národný zápas v obrane slobody a demokracie, jeho úsilie o právo Československa na vlastnú cestu politického a spoločenského vývoja bolo, žiaľ, odsúdené na neúspech. Zastavila ho 21. augusta 1968 invázia „spojeneckých“ vojsk piatich štátov Varšavskej zmluvy, ktoré svojím vstupom na územie Československa prerušili sľubne sa rozvíjajúci proces demokratických zmien. Iniciátora týchto zmien A. Dubčeka a ďalších predstaviteľov Pražskej jari, o.i. predsedu vlády J. Černíka, L. Svobodu, J. Smrkovského a Z. Mlynára tajne odvezli do Moskvy, kde proti nim ostro vystúpil Leonid Brežnev. Nový komunistický režim rozpútal v Československu prenasledovanie vtedajších nespokojencov. V apríli 1969 A. Dubčeka odvolali z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a zavili ho všetkých ďalších funkcií. Potom vyše dvadsať rokov strávil ako robotník pod prísnym policiajným dozorom.

Na politickú scénu sa opäť vrátil po nežnej revolúcii v novembri 1989. Po vrelom prijatí občanmi bol dokonca navrhnutý za kandidáta na funkciu prezidenta ČSFR. Po zvolení za prezidenta Václava Havla sa A. Dubček stal predsedom Federálneho zhromaždenia, v ktorom zohral významnú úlohu. Usiloval sa o rovnoprávne postavenie českého a slovenského národa, ale v spoločnom štáte, čím stratil hodne priaznivcov. Patrí medzi najznámejších a najuznávannejších Slovákov vo svete, je symbolom odporu voči totalite a človečenstvu. Zomrel 7. novembra 1992 následkom ľahkých zranení, ktoré utrpel počas dodnes nevyjasnenej automobilovej nehody. Bol pochovaný 14. novembra 1992 v rodinnej hrobke na evanjelickom cintoríne v Slávičom údolí v Bratislave.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

BUKOVINSKÍ SLOVÁCI

Pred dvesto rokmi odchádzajú z Kysúc do sveta drotári a džarkovia, ale aj drevorubáči. Jedna skupina v počte asi sto duší odišla roku 1803 do Bukoviny kľčovať tamojšie pralesy. V tejto skupine bol aj zakladateľ Juráškovského rodu. Usídlili sa v Starej Hute blízko mesta Cernauti, kde vyrábali palivo a potaš pre tamojšie sklárne.

Jeho potomkovia sa usadili v obci Tereblača a ďalšia generácia získala spolu s príbuznými slovenskými presídlecami v počte štyridsiatich rodín lesný úsek pri riečke Humor v južnej časti Bukoviny. Tam v rokoch 1842-1850 vybudovali dedinu, ktorú nazvali Poiana-Micului. A tu v roku 1935 objavili týchto Slovákov, potomkov vystaovalcov z Kysúc a Oravy. Na výzvu Národnej rady pre zahraničných Slovákov sa prihlásil za učiteľa na ľudovú školu v Poiana-Micului Rudolf Kovalík, nar. 1902, syn známeho národovca Jána Kovalíka-Ustianskeho. Ako posol slovenskosti odišiel r. 1936 do spomínamej obce, kde založil slovenskú školu, do ktorej sa prihlásilo do 50 slovenských žiakov. Založil tiež spevokol, divadelný krúžok a pomáhal pri organizovaní hospodárskeho života krajanov.

Kovalíkovo úspešné pôsobenie medzi Slovákmami bolo trňom v oku pracovníkov Polského školského spolku v Černoviciach, ktorí mal za úlohu popolščovať našich vystaovalcov. Učiteľ Kovalík prežil v Poiana-Micului 457 dní, naplnených prenasledovaním, osočovaním, dokonca fyzickou inzultáciou, až napokon 8. marca 1938 ako 36-ročný zomrel. Vtedajšia tlač uve-

rejňovala o tejto dramatickej udalosti veľa článkov. Slovenská politika v článku Zo života bukovinských Slovákov napísala: *Učiteľ Kovalík odpovedá svedomitou prácou v škole i mimo nej. Lud stojí za ním. Poliaci, keď takto sa im nič nedarilo, našli si nový druh boja, a to násilie. Pri jednej ceste z divadelnej skúšky za nocí ho prepadnú a hádžu po ňom a jeho žiakoch kameňe. O niekoľko dní opakujú útok na byt Kovalíka, rozbiňajú okná a porania učiteľa Kovalíka... Lud ho má rád a združujúco pôsobí na nich správa, že učiteľ zomiera... Nad jeho hrobom bukovínski Slováci prísažajú vernosť slovenskému národu...*

Iný, šťastnejší osud čakal chlapca, ktorý sa narodil 24. 10. 1929 v rodine Juráška, potomka slovenského pristáhalovalca zo začiatku 19. storočia, v dedine Poiana-Micului. Chlapček sa mal k svetu a o šesť rokov už začal chodiť do ľudovej školy s vyučovacím jazykom rumunským a poľským. V roku 1937 sa v škole začalo vyučovať aj po slovensky. Po ukončení štyroch tried ľudovej školy v Rumunsku odišiel ani nie desaťročný na štúdiá do Československa. Po maturite r. 1948 získal vzdelanie inžiniera ekonomických vied a venoval sa ekonomike poľnohospodárstva. Postupne dosiahol hodnosť prorektora VŠE, profesora a doktora vied. Prof. Ing. Prokop Jurášek, DrSc. je jedným z tých, ktorí sa narodili v rumunskej Bukovine a mal to šťastie, že mohol vyučovať a potom sa venovať vedeckej práci a vychovať ďalšie generácie zdatných slovenských ekonómov a vedcov. A tam, v ďalekej Bukovine, bol pri jeho prvých krokoch pri získavaní základných školských vedomostí aj slovenský učiteľ Rudolf Kovalík.

Mám v rukách zborník z konferencie, usporiadanej v dňoch 26.-27. júla 2000 vo Wišle v Poľsku pod názvom Czadecka ojcowizna, čiže Čadčianska otôčina. Zborník obsahuje 18 príspievkov, z toho je 16 poľských (uverejnených v polštine) a 2 slovenské (uverejnené po slovensky). Slovenskí autori zastupujú Kysucké múzeum v Čadci a sú na dobrej odbornej úrovni. Ale kto si ich už v Poľsku po slovensky prečíta? Poľskí autori reprezentujú rozličné inštitúcie v Poľsku (napr. Inštitút slavistiky Poľskej akadémie vied vo Varšave, Inštitút etnológie Wrocławskej univerzity atď.), ale aj z Bukoviny v dnešnej Ukrajine. Spomeniem aspoň jeden z úvodných príspievkov autora dr. Krzysztofa Nowaka z Historického inštitútu Slezskej univerzity v Katowiciach pod titulom Čadčianska zem - známa i neznáma. Historická črta, v ktorej hovorí napr. o poľských iridentistických akciách v medzivojnovej období, keď sa poľská strana aj nelegálnymi spôsobmi usilovala preniknúť medzi - podľa ich názoru - poľskojazyčných slovenských goralov na Kysuciach, Orave a Spiši a spomína tiež udalosti, ktoré sa odohrali v tridsiatych rokoch v Bukovine. Citujem doslovne: *Daňou zaujímavou epizódou, spojenou s čadčianskou zemou v medzivojnových rokoch, ktorá sa však*

stala významou politickou udalosťou, bol poľsko-československý spor „o duše“ čadčianskych goralov v ďalekej Bukovine. Potomkovia čadčianskych emigrantov od Kysuce v celkom neocakávanom čase boli totiž prinútení pripomeneť si svoje dávne korene.

Spomínaná situácia súvisela s objavením sa v Poiana-Micului v r. 1937 československých učiteľov, ktorí tam založili školu, tvrdiac, v súhlase so známymi argumentmi, že čadčianski goralí sú spolonizovaní Slováci z Kysúc. Tento fakt vyvolal okamžitú intervenciu poľských orgánov, ktoré v „záchrannej“ misii vyslali do Rumunska M. Gotkiewicza. Materiály, ktoré zhromaždil, posúľili k likvidácii slovakizačnej akcie a spôsobili tiež, že si získal povest predvojnového „objaviteľa“ čadčianskych goralov na tamtých územiach. Plánoval tiež využiť poľských goralov z Bukoviny na uvedomovaciu akciu medzi ich predkami na Kysuciach, k čomu však nedošlo.

Gotkiewiczov pobyt v Bukovine priniesol celý rad článkov o čadčianskych goraloch, uvarených ešte pred vypuknutím vojny, ako aj v povojnových rokoch... Práve Gotkiewiczove práce spred r. 1938 sú v Poľsku do dnešného dňa základom pre vytváranie názorov na problematiku čadčianskeho regiónu. Nových prác nies.

Dr. Nowakovi však nemožno celkom uprieť snahu o objektívny pohľad na slovenské národné povedomie kysuckých goralov, keď hovorí: ... *Poľskí bádatelia menšiu pozornosť venovali problematickej uvedomenej obyvateľstva, ktoré opisovali, pretože sa ukázalo, že tento činiteľ mal oveľa väčší význam, ako vtedy priprúšťali. Kysučania, dokonca aj keď používali, alebo nadále používajú poľskú reč a nikdy sa neocitli v príde pôsobenia poľského národného života, z toho pochádzajúce ich označenie v niektorých dávnych prácach menom „Poliakov“, alebo dokonca „poľského ľudu“, z hľadiska výskumu je nedozumenie. Nanajvý môžeme hovoriť o obyvateľstve „poľskojazyčnom“. Hoci problém národného povedomia je neobyčajne delikátny, treba jednako konštatovať, že obyvateľstvo, o ktorom je reč, nebolo v medzivojnových rokoch a nie je ani teraz obyvateľstvom poľským... Na záver možno len konštatovať, že práve Kysuce sú príkladom toho, že jazyk za istých okolností vôbec nemusí byť determinantom danej národnosti. Tomuto zaujímavému javu môžu niekedy ľahko uveriť aj ľudia postranní.*

Ja len dodám, že vedomie národnnej príslušnosti slovenských goralov na Spiši, Orave i Kysuciach sa netvorilo rýchlo a náhodne, ale bol to proces trvajúci dlhé stáročia, čoho najlepším dôkazom je aj osud kysuckých goralov, ktorí si aj napriek polodruhastoročnej odlúčenosťi od slovenského jazyka v podmienkach vzdialenej Bukoviny - a pri vytvarej polonizačnej snahe prostredníctvom cirkev, školy a iných spoločenských nástrojov v cudzom mori - zachovali si v podvedomí svoje slovenské vedomie, ktoré vybúšilo pri vhodnej príležitosti, aká sa naskytla v tridsiatych rokoch minulého storočia.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

KRÁTKO Z ORAVY

Viac ako 20 ton obilia a zemiakov zozbierali roľníci z Oravy v rámci pomoci povodňami postihnutým susedom v gminach Budzów a Zembrzyce.

* * *

Tohoročná jeseň bola pre roľníkov veľmi priaznivá. Vďaka peknému, slnečnému počasiu mohli načas ukončiť všetky polné práce, v tom jesennú orbu, vykopávky zemiakov a sejbu ozimín.

* * *

Clenovia ochotníckeho divadelného súboru Ondrejko z Podválka, ktorí sa koncom októbra t.r. predstavili divákom v Krivej na Slovensku, zahrali v zmenenom zložení. Chorého Vladislava Pieronka zastúpil mladý krajan Krištof Pieronek. Podváčania uviedli veselú scénku Starý figliar, ktorú režirovala vedúca súboru Genovéva Prilinská.

Sprac.: PETER KOLLÁRK

Irena a Ján Švecovci z Krempáč

Na stránkach nášho časopisu sme už priniesli spomienky niekoľkých manželských dvojíc zo Spiša a Oravy, ktoré v tomto roku oslávili výročie zlatej svadby, čiže 50 rokov spoločného manželského života. Dnes chceme priblížiť našim čitateľom osudy ďalších krajanských manželstiev, ktoré oslavujú toto vzácne jubileum.

Obaja pochádzajú zo slovenských rolníckych rodín. Ján Švec (narodený 27. mája 1932) strávil celé detstvo a mladosť v rodnej obci. Jeho rodičia Agneša a Andrej Švecovci gazdovali na takmer desaťhektárovom hospodárstve. V Krempachoch navštieval slovenskú základnú školu. Po jej absolvovaní ostal doma pomáhať rodičom na hospodárstve. Keďže bol jedináčikom, ostalo gazdovstvo na jeho pleciach.

Irena Švecová, rod. Krištofeková, sa narodila 5. apríla 1932 v Krempachoch. Aj ona, podobne ako Ján, navštievovala slovenskú základnú školu v rodnej obci. Jej rodičia Katarína a Ján Krištofekovci gazdovali na nevelkém hospodárstve. Pochádzala

z viacdetnej rodiny, mala dve sestry - Helenu a Máriu a bratov Jána a Pavla. Helena a Ján sa usadili v rodnej obci, Pavol sa prestahoval do Čiech a Mária sa vydala do Kežmarku.

Po ukončení základnej školy pokračovala Irena v štúdiu na mestianke v Kežmarku. Neukončila ju však, ale vrátila sa domov pomôcť rodičom na hospodárstve.

Ján a Irena sa poznali od malička. Keďže bývali nedaleko seba, často sa stretávali. Aj do školy chodili spolu, veď boli rovesníkmi. Svoje životné osudy sa rozhodli spojiť 7. augusta 1951 v krempašskom kostole. Ako dnes spomínajú, svadbu mali skromnú, ale nič na nej nechýbalo. Každý si dobre uhostil svojich svadobčanov.

- *Tri týždne pred sobášom boli v sobotu pytačky* - hovorí Irena. - *Už vtedy sa schádzala rodina na pohostenie. Potom sme dali na ohlášky v kostole a o tri nedele sa konala svadba. Po sobáši sme najprv išli k nám, kde sa všetci hostili do večera, potom všetci išli do Janovho domu. Na druhý deň boli popraviny.*

Po svadbe sa mladomanželia pustili do práce na spoločnom gazdovstve. V práci im pomáhali aj Jánovi rodičia.

- *Musím povedať, že som so svokrovčami vychádzala veľmi dobre*, - vratí Irena. - *Žiaľbohu, deväť rokov po našej svadbe svokra - Agneša Švecová ochorela na rakovinu a zomrela. Mala vtedy len päťdesiat rokov.*

Postupne pán Boh obdaril Jána a Irenu deťmi a rodina Švecovcov sa rozrástla. Prvý sa narodil syn Ján, ktorý sa neskôr vyučil za maliara a v súčasnosti býva v rodnej obci. Potom prišiel na svet František, ktorý žije vo Fridmane a o tri roky neskôr dcéra Mária. Aj ona, podobne ako Ján, ostala bývať v Krempachoch. Posledný bol syn Miroslav, ktorý pred niekoľkými rokmi vycestoval do Ameriky.

Spoločný život Jána a Ireny Švecovcov bol poznačený pre dovšetkým ťažkou prácou na hospodárstve. Zvlášť ťažké obdobie pre Irenu prišlo dva roky po svadbe, keď Ján musel nastúpiť na základnú vojenskú službu.

- *V roku 1953 Ján narukoval na vojenčinu do Koszalina*, - spomína Irena, - *a za dva roky ho pustili len raz domov na deväť dní. O celé gazdovstvo som sa za ten čas musela starať ja so svokrovčami.*

Aj keď sa Ján a Irena zobraťi veľmi mladí (mali po 19 rokov), zhodne tvrdia, že spolu prezili šťastný život. Samozrejme roboty na gazdovstve mali veľa, vždy bolo treba aj doma niečo opravovať alebo dostavať, avšak obaja mali dosť chuti a súlido práce. Situácia sa zmenila v roku 1974, kedy Ján začal chorľavieť.

- *Keď sme začíiali, gazdovalo sa nám ovela ťažšie ako dnes*, - hovorí Irena, - *Nemohli sme si dovoliť kúpiť traktor a iné polnohospodárske stroje. A predsa roboty bolo veľa, veď sme sadili okolo hektára zemiakov, chovali sme aspoň štyri kravy, dva býky, ošípané...*

V júni 1998 sa vybrala Irena za synom do Ameriky. Bola tam pol roka, potom sa vrátila domov. Treba poznámenať, že jej babička Mária v mladosti vycestovala do Ameriky, kde spoznala Michala Krála z Osturne. V Amerike sa zosobášili a tam sa im narodila aj dcéra Katarína - Irenina matka. Preto má Irena americké občianstvo. Aj keď syn Miroslav nemohol z Ameriky pricestovať na jubilejnú slávnosť Jána a Ireny, nezabudol na svojich rodičov a v tento slávnostný deň im poslal obrovskú kyticu ruží.

Dnes starobu manželom Švecovcom spríjemňujú štyria vnuci a dve vnučky, ktoré ich často navštevujú.

Helena a Matej Kurucovci z Lapšanky,

podobne ako manželia Švecovci, pochádzajú zo slovenských rolníckych rodín. Helenini rodičia Anton a Mária Šoltýsovcovia gazdovali na nevelkém hospodárstve. Teda aj Helena (nar. 1. augusta 1932 v Lapšanke) bola od malička zviazaná s prácou na gazdovstve. Mala troch súrodencov: sestru Máriu a bratov Františka a Dominika. Všetci ostali bývať v rodnej obci. V Lapšanke Helena absolvovala slovenskú základnú školu. Jeden rok chodila aj do poľskej školy. Potom už ostala doma pomáhať rodičom na hospodárstve. Matej Kuruc sa narodil 1. februára 1931 v Lapšanke. Aj on chodil do slovenskej školy a ostal doma na hospodárstve. Ako vratí, vtedy ľudia necestovali tak po svete za prácou ako dnes. Len cez leto chodili chlapci kosiť do okolia Krakova. Ľudia sa ani tak nemiešali ako dnes, málokto si hľadal manželku mimo rodnej obce. Ani Matej nemusel hľadať šťastie v cudzine, lebo ho

našiel nedaleko svojho domu. S Helenou si hneď padli do oka a svoj vzťah aj spečatili 7. novembra 1951 v miestnom kostole.

- *Boli sme prvým párom, ktorý uzavrel manželstvo v našom kostole*, - spomína Helena. - *Predtým sa ľudia sobášili v kostole vo Vyšných Lapšoch, s ktorými tvorí Lapšanka jednu farnosť. Podľa vtedajšieho zvyku sme sa hneď po kostolnom obrade pobrali k nám domov, kde bola hostina až do večera. Potom všetci prešli do Matejovho domu, kam som išla za nevestu. Svadbu sme mali skromnejšiu, aj hostí nebolo veľa. Ved' ani by sa nemali kde pomestíť. Vtedy ešte nebolo požiarnej zbrojnica a veľkých miestností na svadby ako dnes.*

Po svadbe teda mladomanželia bývali u Kurucovcov a pracovali na spoločnom hospodárstve. Postupne si za našetrené peniaze kúpili v Lapšanke pozemok, na ktorom si postavili dom a hospodárske budovy. Prestaňovali sa tam v roku 1961. Doma u Kurucovcov ostal gazdovať Matejov brat František. Ako spomínajú, predtým ľudia mali život oveľa tažší ako dnes, avšak vedeli sa uskromniť. Cely život tažko pracovali na hospodárstve, nikdy však nenariekali na svoj osud. Šťastní, že sú spolu, boli jeden druhému veľkou oporou na dobré, aj na zlé. Najtažšie obdobie prezili v prvých rokoch po svadbe, keď im zomreli dve deti. Prvorodený syn Marián zomrel osem mesiacov po narodení, kým druhý Luďik po dvoch mesiacoch. Vtedy na dedinách bolo tažko o kvalifikovanú zdravotnícku pomoc, preto zomieralo veľa detí.

- *Boli to pre mňa veľmi bolestné údery*, - spomína Helena. - *Stačilo, že som len niekde videla malé bábätko, hneď som mala oči plné sŕz. Bála som sa, že nebudem mať potomkov.*

Naštastie, Boh obdaril Helenu a Mateja ešte tromi deťmi - synom Jozefom a dcérami Máriou a Helenou, z ktorých majú rodičia dodnes veľkú radosť. Jozef ostal gazdovať na rodicovskom hospodárstve, Mária sa vydala do Kacvína a Helena do obce Mlynczyska pri Limanowej. Manželia Kurucovci sa už dožili 11 vnukov, z ktorých majú veľké potešenie. A aký je ich recept na šťastné manželstvo?

- *Cely čas sme zhodne nazívali a dobre spolu vychádzali*, - vráví Helena. - *Matej nikdy veľa nepil, preto ani v našom dome nebolo nezhody. Dnes sa mi nepáči, keď vidím, ako mládež táhá k alkoholu.*

Na záver poznamenajme, že oba jubilujúce manželské páry sú dlhoročními členmi MS SSP v Krempachoch a v Lapšanke a vernými čitateľmi Života. K ich peknému životnému jubileu im želáme veľa zdravia, lásky a pokoja do ďalších rokov.

Text a foto: JÁN BRYJA

Mária a Vendelín Vojčíkovci z Nedece

Bola raz jedna chudobná krajina, v ktorej žilo pekné mladé dievča a driečny mládenec. Ich životy sa raz dali dokopy... a potom žili dlho a šťastne. Tako sa začínajú skoro všetky ľudové rozprávky. Aj my by sme mohli takto začať, lenže toto rozprávanie nie je rozprávka, ale skutočnosť. Všetko sa začalo presne 5. augusta 1951 v peknej spišskej dedinke Nedeca. Práve vtedy si svoje áno v miestnom kostolíku povedali dva snúbenecké páry: Mária a Vendelín Vojčíkovci a Angela a Jozef Sperkovci. Oba manželské zväzky spečatili pred Bohom miestny farár, otec Anioł Sroczynski, páter rehole františkánov. Spred oltára odchádzali šťastní a plní elánu svoje životy ako dar na celý manželský život.

Vendelín pochádzal z rolnickej rodiny. Ako najstarší mal zostať na rodicovskom gazdovstve. Bol na to dobre pripravený, lebo od naj-

mladších rokov tažko pracoval a zaúčal sa do rolnickeho povolania. Keď mal čas, pomáhal aj druhým. Mal dve sestry - Angelu (Sperkovú) a Genovévu (Ivančákovú), ktoré v súčasnosti žijú v Amerike.

Mária (rozená Kašická) bola najstaršia zo štyroch dievčat. Vždy bola oporou svojmu otcovi. Dnes spomína, že keď nosila otcovi raňajky na pole, zakaždým chcela aspoň skúsiť, ako sa kosí. A potom už spolu kosili, aby čím skôr zviezli úrodu domov. Mala tri sestry: Annu (Milaniakovú), Angelu (Organičákovú) a Margitu (Kašickú). Všetky sa vydali a bývajú v Nedeci.

Keď pred 50 rokmi začínali, nebolo im ľahko. Najsôr bývali v malom rodicovskom dome, ktorého časť obýval niekto iný. Aj dvor museli deliť so susedom. Postupne si však kúpili druhú polovicu domu, aj maštaľ. Teraz si už mohli povedať, že sú na svojom. Ved' aj deti, ktoré sa im narodili - František a Ján, mali viacej priestoru a dokonca svoje izby.

Takto si pomaličky gazdovali a Pán Boh im žehnal. Opravili si dom a dali do poriadku aj maštaľ a stodolu. Kedže im zvýšilo trochu peňazí, kúpili si aj nové rolnicke náradie. K všetkému do speli spoločným úsilím. Mária velakrát spolu s Vendelínom robila tie najtažšie práce. Stávalo sa, ako dnes spomínajú, že kosili aj v noci. Kým Vendelín koval kosu, Mária si na chvíľu zdriemla, aby sa potom opäť spolu pustili do práce. A kosba im šla jedna radosť, lebo sa mali radi a vedeli, že len takto si môžu pomôcť.

Deti pomaly vyrástli. Keď išli na vojenčinu, opäť museli všetko robiť sami. Najprv si rodinu založil František a ostatný bývať v rodicovskom dome. Spolu s manželkou Janou gazdujú ako ich rodičia. Majú tri deti: Alžbetu, Moniku a Ivonu. Tá najmladšia robí babičku a dedkovi azda najväčšiu radosť. Potom sa oženil syn Ján, ktorému pomohli postaviť dom. Z tohto zväzku starých rodičov rozeseluje vnučka Magdalénka.

Kým boli deti malé, manželia Vojčíkovci si nemohli dovoliť ísť na dovolenkú. Dopriali si to až teraz. Keď ich pred 4 rokmi Vendelína sestra Angela pozvala do Ameriky, pobrali sa tam. Strávili u nej 3 mesiace. Na jednej strane si skutočne oddýchli, ale na druhej strane ich niečo stále tahalo späť do Nedece, meďi svojich, kde je ich otčina, kde je ich domovina.

V poslednom období Vendelín trošku chorlavel. Teraz sa opäť berie k životu, lebo vidí, že ho ešte potrebujú. 50. výročie oslavili medzi svojimi. Doma mali sv. omšu, počas ktorej si obnovili manželské sluby. „Zahučali hory, zahučali lesy...“ im zaspievali všetci hostia. Srdečne im blahoželali a do ďalšej päťdesiatky priali veľa zdravia, lásky pokoja a Božieho požehnania... Teraz žijú šťastne ďalej. Ak neveríte, môžete sa sami presvedčiť, keď prídeť do našej peknej dedinky Nedece.

X.Y.

ZELENÁ AGROTURISTIKE

Na juhu od Babej hory až po hladinu Oravské prievidy sa rozprestiera malebná krajina s množstvom romantických zakutí, dolín, lúk a lesov, ale aj kultúrnych pamiatok - horná Orava. Kedysi ubiedená a boľavá, ako o nej písal najväčší slovenský básnik Pavol Országh-Hviezdoslav, dnes prúdi novým životom. V posledných rokoch sa tu celkom pekne rozvíja agroturistika. Pozrime sa teda, čo z tohto hľadiska môže ponúniť turistom z domova i zahraničia.

V Podvuku

Je to prvá oravská obec na ceste z Krakova do Chyžného, ktorá väbi návštevníkov čarom okolitej prírody a čistým vzduchom i možnosťou zbieraní hríbov a iných lesných plodov. Sú tu už aj celkom slušné možnosti ubytovania a stravovania, keďže viacerí občania sa v poslednom čase zamerali na agroturistiku. Pred jedným z pekných, poschodových domov stojí informačná tabuľka s nápisom: Nocľahy. K domu vede chodník cez pekne upravený trávnik, na ktorom sú vysadené ozdobné kry a niekolko ihličnatých stromov. To najhlavnejšie je samozrejme vo vnútri. Majitelia tohto agroturistického hospodárstva sú Božena a Stanislav Fiedorovi, od ktorých som sa dozvedel, že agroturistike sa venujú od júla 1999 a ubytovanie môžu poskytnúť 12 turistom v troch útulných izbách na poschodí. Ceny sú nevysoké, napr. nocľah - 15 Zl, celodenná chutná domáca strava - 24 Zl, prípadne sám obed - 10 Zl. K štandardu ubytovania patrí vykurovanie, teplá a studená voda, dve kúpeľne, sprchy a WC. V súčasnosti pripravujú na prenájmanie ďalšie izby, z ktorých jedna bude obložená drevenom. Manželia bývajú na prízemí, kde je o.i. kuchyňa a obývačka, v ktorej môžu návštevníci sledovať televíziu. Ako mi však povedali, už onedlho budú menšie televízory vo všetkých izbách.

V takomto dome Fiedorovcov sa iste príjemne býva

Manželia B. a S. Fiedorovci z Podvuku

- Agroturistike, - hovorí B. Fiedorová, - sme sa rozhodli venovať hlavne pre nerentabilnosť hospodárstva. Chováme však teliatko, dve prasiatka, kurence, takže turistom môžeme ponúknut domácu stravu. Keďže naše služby poskytujeme aj v zime, naši návštevníci majú dobré podmienky na lyžovanie v nedalekej Oravke (1km), či Spytikowiciach (3 km), kde sú nové lyžiarske vleky. Počas poslednej sezóny tu bol taký nával turistov, že sme niektorých museli posielat do Oravky či Jablonky.

Za tie dva roky Fiedorovci hostili už niekoľko desiatok turistov prakticky z celého Poľska. Boli medzi nimi mototuristi dokonca z Gdańska, Štetína, či Siedlec, ktorí sa tu zastavili prenocovali a oddychnut, aby mohli pokračovať v ďalšej ceste k južným moriam, napr. do Chorvátska a pod. Majú však aj stálych návštevníkov, ktorí tu trávia vikendy. Dodajme na záver, že Stanislav Fiedor je vnukom nášho krajanom a obojára Ignáca Fiedora, takže sa zaujíma aj o činnosť Spolku Slovákov v Poľsku.

V Oravke

všetkých návštevníkov Oravy väbi a očaríva najmä 350 rokov starý drevený kostol sv. Jána Krstiteľa. K rôznym turistickým atrak-

ciam pribudol nedávno aj moderný lyžiarsky vlek. V obci sú dobré možnosti na ubytovanie, a to buď v moteloch Pod Grapou a Na Danielkach alebo v súkromí. Neobvyčajnú pohostinnosť svojim hostom ponúkajú o.i. v súkromnom agroturistickom hospodárstve U Kazíka, ktoré od roku 1991 vedú manželia Danuta a Kazimír Pieronkovci. Ich dom sa nachádza v malebnom údolí, asi 2 km od cen-

tra obce. Je tu priestraný dvor s malým jazierkom, lúka na niekoľko stanov, elektrické prípojky pre zapojenie obytných prívesov a dokonca zariadenia pre deti - hojdáčky, preliezky, pieskovisko a pod. Po krátkom rozhovore s p. Pieronkovou som sa dozvedel, že hoci pochádza z okolia Tarnova, dobre pozná nás Život, keďže príbuzní jej manžela, rodáka z Podvuka, si ho už oddávna predplácajú.

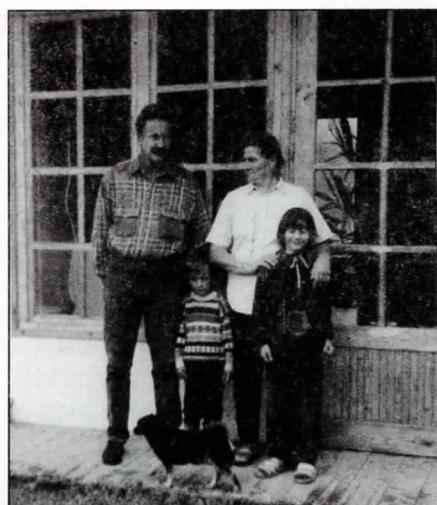
- Naše nevelké hospodárstvo, - hovorí D. Pieronková, - sme zamerali na agroturistiku už pred 10 rokmi. Návštevníkom ponúkame 40 miest v 2 až 5-posteľových izbách. Samozrejme všetky sú vybavené kúpeľňou a WC. Na prízemí máme veľkú spoločenskú miestnosť s biliardovým stolom, televízorom, stolmi a fotelmi na príjemné posedenie. O stravovanie hostí sa staráme sama. Všetky produkty sú domácej výroby, takže hostom mimoriadne chutí. Naše služby propagujeme na stránkach regionálnych časopisov, máme tiež stránku v internete (www.jablonka.iap.pl/) a e-mail: ukazika@tatry.pl, takže o nás už vedia takmer v celom Poľsku.

Dodajme, že nocľah u Pieronkovcov stojí v lete 18 Zl a v zime 20 Zl, celodenná strava 24 Zl a sám obed 12 Zl, čo rozhodne nie je veľa. Turisti si chvália rôzne atrakcie, ktoré im tu spríjemňujú pobyt, napr. v zime jazda na saniach (kulig), pečenie barana, grilovanie klobások, výlety do okolia, posedenie pri ohnišku a pod.

- Naši hostia, - pokračuje D. Pieronková, - najmä tí s rodinami, radi chodia na spoločné vychádzky do lesa, kde ich vozí manžel na vlečke tahané traktorom. Môžu pritom spojiť príjemné s užitočným, nazbierať drevo na večerné ohniško a opekanie barana, okrem toho zbierajú hríby, jahody či černice.

Hostia Pieronkovcov sú rôzni, z ďaleka i blízka - z Krakova, Varšavy, Lublinu, Štetína i Gdańska, ba hostili dokonca návštevníkov z Litvy, Nemecka, Fínska a Kalifornie v USA. Počas poslednej zimy mali napr. 17-člennú skupinu školskej mládeže z Puław, v rámci

K. a D. Pieronkovci s deťmi v Oravke

tzv. bielej školy. Viacerí návštěvníci sa k nim už pravidelne vracajú. V januári 2002 sa u Pieronkovcov bude konať dokonca svadobná hostina istého mladého páru, ktorý očarila tunajšia scenéria. - *Nevesta*, - hovorí D. Pieronková, - pochádza z Małopolska a ženich z Velkopolska. Počas pobytu v Oravke nás informovali, že chcú mať sobáš práve v tunajšom kostole, kym svadobnú hostinu, ubytovanie a jazdu do kostola na jasniach a iné atrakcie im zasa pripravíme my.

Počas nášho rozhovoru sa vrátil Kazimír Pieronok a staršie deti zo školy. Dozvedel som sa, že dnedávna viedol súkromnú elektroinstalatérsku firmu, ale vzdal sa toho, keďže veľa času, ako hovorí, mu zabera údržba a zásobovanie domu, no a starostlivosť o početnú rodinu.

- *Hoci svoje deti nemáme, - vysvetluje D. Pieronková, - vychovávame päť detí vo veku od 1 do 15 rokov, ktoré sme si zobrali z detských domovov v Novom Targu a Szczawnici. Je to jedno dievča a štyria chlapci, z ktorých najmladší má len rok. Preto som zanechala svoju prácu v pekárni v Hornej Zubrici a venujem sa hlavne deťom a agroturistike. Prvou našou nevlastnou dcérkou bola dnes už 19-ročná Marta z Rybnika, ktorú sme si zobrali z Detského domova vo Witkowiciach pri Krakove ako 7-ročnú. Medzitým dospela, vyučila sa a keďže sa podarilo nájsť jej otca, ktorý žije v Španielsku a prejavil o ňu záujem, v lete odišla za ním. Samozrejme nadalej s ňou udržujeme častý telefonický a listový kontakt.*

Od Pieronkovcov v Oravke som odchádzal plný dojmov. Obdivujem najmä ich ľudský charakter a lásku, prelievanú na deti, ktorým ju ich vlastní rodičia odopreli. Za to si zvlášť zaslúžia úprimné slová uznania.

V Jablonke,

ktorá je centrom hornej Oravy, sa po celý rok zastavuje nespočetné množstvo turistov a návštěvníkov. Väčšina z nich, v tom tisícky Slovákov, sem každú stredu prichádza na jarmok, kym ozajstnú turisti si Jablonku vyberajú najmä na svoju bázu, odkiaľ organizujú

**Manželia K. a W. Hilaszekovci
z Jablonky**

kratšie či dlhšie výlety do okolia. Poznamenajme, že Jablonku pretína medzinárodná cesta E-7 spájajúca Krakov s Budapešťou. V obci je množstvo obchodov, gminný úrad, dva obchodné domy, autobusové nádražie, niekoľko reštaurácií, zmenáreň (kantor), lekárňa a zdravotné stredisko. Turisti prichádzajúci na Oravu majú v Jablonke množstvo možností na ubytovanie, avšak len v súkromných domoch. Za-

vital som do jedného z najväčších agroturistických hospodárstiev, ktoré vedú manželia Krystyna a Wiesław Hilaszekovci. Nachádza sa za riečkou Čierna Orava, pri ceste do Malej Lipnice, odkiaľ je pekný výhľad na polské a slovenské Tatry. Blízke lesy lákajú na zber jahôd, malín, hrívbov, či černíc, kym v zime sú možnosti lyžovania napr. v nedalekej Orave či Spytkowiciach. Do Krakova je odtiaľ necelých 100 km a do Zakopaného 30 km.

V priestranom areáli Hilaszekovcov stojia dva moderné poschodové domy, vo dvore je parkovisko, letná kuchyňa, naproti záhradný krb, altánka s dreveným stolom a stoličkami a celý priestor skrášluje malé jazierko, lavičky a hojdačky pre deti. Všetko doslova tonie v záplave kríkov, kvetov, ozdobných krov a stromov.

- *Musím povedať, - začína K. Hilaszeková, - že nepochádzame z Oravy, ale zo Sosnowca. Naše rozhodnutie prestaňovať sa do Jablonky ovplyvnila fascinácia tunajšou prírodou a ľudmi. Chodili sme tu totiž oddávna na kratšie výlety po okolitých lesoch, rybačku i zbieranie hrívbov, až sme napokon objavili toto miesto so starým domom. Keďže bol na predaj, rozhodli sme sa ho kúpiť. Bolo to v roku 1981.*

Manželia hned začali s prestavbou a modernizáciou, postavili poschodie a potom začali stavbu druhý dom, už pre potreby agroturistiky. Práce trvali niekoľko rokov. S prenájímaním prvých piatich izieb začali v roku 1988. V súčasnosti majú hostia u Hilaszekovcov k dispozícii sedem obložených drevom a vokusne zariadených 1 až 3-postelových izieb. V každej je televízor, stolík a fotely, nočné lampy, skrine a pod. Sociálne zariadenia a kúpeľne sú na vysokej úrovni a udržiavané v čistote. Jednodňový pobyt s celodennou stravou stojí 40 zlótych, nocľah do troch dní 20 Zl denne a pri dlhšom pobycie len 15 Zl. Po sezóne sú značné zľavy pre deti a dôchodcov.

- *Za 13 rokov, - hovorí K. Hilaszeková, - sa u nás vystriedali už tisícky ľudí z celého Poľska, ba aj z iných krajín. Mali sme dokon-*

Jeden z domov Hilaszekovcov čaká na turistov

ca návštěvníkov z Austrálie, Afriky, USA a arabských krajín. Počas nadchádzajúcej zimy chceme našu ponuku pre turistov doplniť o organizovanie výletov sařami (kulig). U sedov majú zasa možnosť kúpiť si rôzne výrobky zo syra, o.i. chutné korbáčiky, ako aj mlieko, vajíčka. Veľkej oblube našich hostí sa teší opekanie prasiatka.

Dodajme, že vyše 7 rokov bývala u Hilaszekovcov učiteľka zo Slovenska Katarína Reisová, ktorá vyučovala slovenský jazyk v ZŠ č. 1 v Malej Lipnici, Hornej Zubrici a Jablonke. Jej bývalú izbičku domáci dodnes volajú „U Katky.“

V Hornej Zubrici

Vela turistov prichádza do tejto rázovitej oravskej dediny na kratší či dlhší pobyt kvôli malebnej prírode, ale aj kvôli skanzenu oravskej drevenej architektúry rozloženému na okolo 6-hektárovej ploche. Je v ňom o.i. zaujímavá riečná usadlosť Moniakovcov (z roku 1784), starodávna oravská krčma z Podvylka, drevená zvonica z Dolnej Zubrice so zvonom „rozháňajúcim“ búrkové mračná, typické oravské domy s tzv. „vyškami“, rôzne hospodárske stavby, maštale, výhňa, mlyn, píla, sýpky, valcha, či olejáreň, zaujímavé drevené včielie úle, drevené pluhy a iné poľnohospodárske náradie. Ubytovať sa možno bez problémov počas celého roka buď v kempingu, ako aj v mnohých súkromných domoch, odkiaľ môžu návštěvníci chodiť na prechádzky po bábohorských lesoch, zbierať hríby, vdychovať zdravý vzduch.

Všeobecne možno povedať, že Orava je na návštěvy turistov už dosť dobre pripravená. Pohodlné ubytovanie a iné služby tu môže nájsť niekoľko tisíc návštěvníkov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

HLAD A CHOLERA

K najväčším pohromám v minulosti, ktoré vyhubili azda najviac ľudí, patrili - popri vojnách - rôzne epidémie, najmä moru a cholery. Nevyhla sa im ani Orava, ktorú len v 19. storočí niekolkokrát zasiahla vlna cholery. Zachovali sa o tom záznamy a iné stopy, nehovoriac o ústnom podaní.

Cholera

je prudké črevné infekčné ochorenie, prinosené do Európy z Indie. Pôvodcom ochorenia je mikrób *Vibrio cholerae (comma)*, ktorý objavil Robert Koch v roku 1883. Prejavuje sa zapálením črev, hnačkami, zvracaním a svalovými kŕčmi. Zdrojom nákazy je človek; prenáša sa znečistenou vodou, potravinami, rukami a pod. Najhlavnejším prevenčným opatrením je dôsledné dodržiavanie hygieny. Veľká vlna cholery postihla Európu v roku 1831. Na Slovensku bola rozšírená v okolí Nitry a v roku 1832 zasiahla Spiš. Prenikla tiež na Oravu, kam ju prenesli pltníci z Poľska a zúrila v rokoch 1835-42, 1846-47 a 1850. Najprv zasiahla hornú a neskôr dolnú Oravu.

Jedným z pozostatkov po tejto epidémii na Orave sú tzv. cholerové cintoríny. Jeden z nich je aj v Podvilku. Je však veľmi zanedbaný a prakticky zabudnutý. Kedže bol v minulosti často podmyvaný vodami blízkeho potoka, ľudia vykopali pozostatky mŕtvych a prenesli ich a pochovali na cintoríne, ktorý sa nachádza vyššie. Dodnes sa tam však nachádza zaujímavý kamenný kríž s ukrižovaným Ježišom, pod ktorým je vytiesaný kalich a nad ním okrúhla oblátka. Nedaleko kríža stojí kaplnka Panny Márie, ktorú, podobne ako kríž, dal z vlastných prostriedkov postaviť v polovici 20. storočia krajan Vendelín Varciak. O ich vzniku mi porozprával krajan Eugen Turvoň: - Ako viem, Vendelín Varciak, ktorého manželka Eva dodnes žije, ľahko ochorel podobne ako mn-

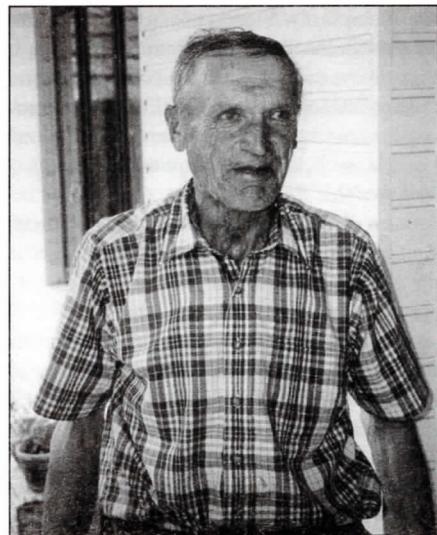
ho ďalších ľudí v obci, na neznámu chorobu, o ktorej sa hovorilo, že je to cholera. Hoci sa vyliečil, prežil klinickú smrť. Snáď z tohto dôvodu až do konca života zostal v akomsi „trane“, akoby sníval s otvorenými očami. V jednom zo svojich „snov“ mu vraj akýsi nezemský hlas prikázał, aby z vďačnosti za svoje vyliečenie dal na tom mieste postaviť kríž a kaplnku. Tak sa aj stalo.

Zaujímavý príbeh sa viaže tiež k inému náhrobku, ktorý má navrchu kameň v tvare ľudskej lebky. Stojí nad starým hrobovom na inom cintoríne pri ceste. Na pomníku vidieť slabotitelný nápis napísaný v litovskom jazyku.

- Prihodilo sa to v našej dedine v roku 1848, - hovorí brat Eugena, Jozef Turvoň, - kedy prebiehalo povstanie Ludovíta Kossutha proti Habsburgovcom. Cisár požiadal o pomoc proti vzbúrencom ruského cára a preto v lete spomínaného roku tiahlo litovské vojsko aj cez našu dedinu. Bolo ich vraj toľko, že prechádzali cez obec celé štyri hodiny. Vojsko si urobilo nedaleko obce zastávku, počas ktorej pásli kone a varili akúsi kašu. Nedaleko nich jeden gazda pásol dve kravy a býčka. Vojaci mu vraj povedali aby si priniesol hrniec, že mu dajú k kaši. Keď odšiel, vojaci mu v tom čase býčka zarezali a zjedli. Ľudia sa z neho neskôr smiali, že za pol litra kaše predal býčka. V tom čase jednému dôstojníkovi zomrela na cholera dcéra alebo milenka, ktorú pochovali na dolnom cintoríne a nad hrobovom dali postaviť spomínaný pomník. Pred niekolkými rokmi boli u môjho suseda na návšteve dve dievčatá z Litvy, ktoré som poprosil, aby mi nápis na náhrobku prečítaли. Znel: „Tu leží dievčina, 19-ročná Tatiana 1848.“ Starí ľudia hovorili, že vtedy pomrelo na cholera aj vela vojakov. Sú pochovaní vo farskej hore a pri kopci Beskid, smerom na Spytkowice, kde sa po vtedajšom pohrebisku zachoval veľký hlinený kopek.

Ďalší príbeh spojený s cholerou mi porozprával krajan Jozef Andrášák z Jablonky: - Počas jednej cholerovej epidémie na Orave sa ľudia radili, ako zamedziť tejto strašnej chorobe. Kedže nepomáhalo okiadzanie chorých, dobytka a domov a ani iné vtedajšie spôsoby liečby, rozhodli sa niekoho z chorých na cholera pochovať živého! Vraj aj pochovali akéhosi žobráka, ktorý práve vtedy prišiel do dediny. Ako mi hovorila babka, stal sa zázrak a chorobu akoby utáľ. Viačej sa u nás neobjavila...

Nuž, pravdpovediac, príbehu o zázračnom zastavení epidémie neveríme ani my, hoci na druhej strane môže byť pravdou, že vtedajší poddaní, vrchnosťou i prírodou ľahko skúšaní, sa mohli v strachu o život chýtať, ako topiaci stebla slamy, každého spôsobu záchrany. Či však tak bolo naozaj, nevedno. Isté však je, že cholerové epidémie sa na Slovensko ešte neraz vracali, aj keď nie v takom rozsahu ako predtým. V roku 1866 začala cholera na Orave opäť zúriť. Vela ľudí zomrelo na ňu vo Velkej Lipnici a boli po-

Krajan Eugen Turvoň

chovávaní na osobitnom cintoríne, ktorý je ako by pomníkom pre zomretých. Viaceré domy zo stali pusté, lebo všetci ich obyvatelia pomreli.

- Vtedajší lekári, - spomína krajan Vendelín Stercula z Velkej Lipnice, - nepoznali liek proti tejto strašnej nemoci, preto napr. radili, aby ľudia fajčili a pili pálenku, že vraj ich to bude chrániť pred nemocou. Odvtedy vraj, keď chlapci fajčia a popijajú, vrvia si na zdravie...

Hladomor

Nielen epidémie, ale často aj hladomor dešimoval v minulosti obyvateľstvo Oravy. Zvlášť ľahké obdobie nastalo na začiatku 18. storočia, najmä v rokoch 1715-1716, ktoré nazývajú tu najší kronikári „zmrznuté letá.“ Na Orave a Liptove vtedy nastala ľahká hladová situácia, keďže prišli neobyčajne chladné letá, ktorých následkom bola veľká neúroda. Ako sa dozvedáme zo štúdie podvľianskeho farára Štefana Šmihela, ktorý v Podvilku pôsobil ako kaplán v rokoch 1941-1943, v júli 1716 padal v Podvilku sneh a mrzlo. V septembri zasa ľadovec zničil celú, ešte nedozretú úrodu na poliach, takže

Starý náhrobok s litovským nápisom

Náhrobky na cholerovom cintoríne

Ľudia pozbierali z polí len zelený ovoš bez zrna, ktorý sekali na sečku a mleli ju s ľanovým semenom. Namiesto múky získali akýsi senný prach, z ktorého varili zahustenú kašu. Z takejto stravy sa už onedlho začali šíriť rôzne choroby, z ktorých najviacej hromadných obetí si odniesla úplavica. Obyvateľstvo upadlo do veľkej biedy, mnohí zomierali od hladu a od nedostatku krmiva hynul aj dobytok. Oravu a Liptov v tom období opustilo vyše tisíc poddanských rodín. Mnohí odišli hlavne do južných krajín, najmä na Dolnú zem, ale tiež na sever, do Poľska. Pri pomeňme, že pred týmto obdobím bolo v Podvku obsadených 8 ralí s osevnou plochou na 1390 korcov zrna, bolo tu 56 gázdov (asi 280 ľudí), nepočítajúc pozemiančených šoltýsov. Na 100 obyvateľov pripadali 4 kone, 50 kusov rožného statku, 7 ošípaných, 4 kláty včiel.

Zlé časy, najmä pre nepriaznivé počasie, nastali na Orave aj po roku 1835. Kruté zimy a mokré letá trvali sedem rokov. Zimy boli dlhé a v lete celé týždne, ba aj mesiace vytrvalo pršalo. Následkom týchto neúrodných rokov bol veľký hlad. Stávalo sa, že Štyria ľudia za celý deň nakopali len toľko zemiačkov, že navečer ich jeden človek dokázal odnieť domov. V zime ľudia rezali slamu, ktorú sušili na peci a mleli v mlynčekoch. Zo sečky získali „múku“, z ktorej varili tzv. „klosky“. Niekde s touto múkou miešali tiež roztažené lanové semená. Hlad trval štyri roky, ale ani potom sa nezlepšilo. Práve naopak, nastali epidémie a ľudia začali masovo umierať. Kedže denne umieralo 20 až 30 ľudí, zomretých už ani nepochovávali v rakvách, len ich zvážali na cintorín a pochovávali v hromadných hroboch. Napr. v Dolnej Zubrici mŕtvych už ani nepochovávali na cintoríne, ale v chotári hraňčiacom s chotárom Oravky. Situácia sa zlepšila až v ôsmom roku, kedy Oravské panstvo rozoslalo pod dedinách zrno, aby všetci ľudia nevymreli. Zrno prichádzalo k richtárom a kedže ľudia vtedy nevedeli čítať a písat, mysleli si, že richtár dostať obilie pre seba. Preto chodili k nemu pracovať a dúfali, že ich vyplatí zrnom.

Ďalšia pohroma postihla Oravu v rokoch 1846-47, kedy pre niekolkoročnú neúrodu spôsobenú dlhotrvajúcim suchom nastal strašný hlad. Okrem Oravskej stolice bola postihnutá Spišská, Liptovská a severná časť Trenčianskej stolice. Iba na Orave v roku 1846 za 10 mesiacov zomrelo od hladu a vysilenia vyše 3200 ľudí, pričom hladomor tu pustoší aj v nasledujúcom roku. Ďalší hladomor z roku 1854 postihol zasa okolie stredoslovenských banských miest. Neobišiel však ani Oravu, Tuřiec a Liptov, kde si vyžiadal veľa ľudských obetí.

Vela zlého si v minulosti musel vytrpieť ľud Oravy, ale vydržal. Nezlomili ho ani neprávne epidémie cholery či hladomor, ani iné neprávne osudu. Zostal zocelený, tvrdý, srdečný a pracovitý až dodnes.

Text a foto: PETER KOLÁRIK

NEDEĽANIA MAJÚ IHRISKO

12. augusta t.r. sa v Nedeci konala milá slávnosť - miestne futbalové mužstvo oslavovalo 60. výročie svojho vzniku. Slávnosti sa zúčastnili viacerí hostia, tom vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapolka, vojt novotarskej gminy Jan Smarduch, gminný predseda LZS Jan Pisarczyk, riaditeľka ZŠ v Nedeci Maria Waniczeková, miestni poslanci gminnej rady, nedecký richtár Andrej Froncz, no a početní občania Nedece. Všetkých privítal riaditeľ Rožníckeho odborného učilišta v Nedeci Zdzisław Majerczak, ktorý zároveň predstavil história nedeckého mužstva.

Všetko sa začalo v sezóne 1939/40, kedy prišiel do Nedece za vedúceho pošty asi 40-ročný Rudolf Molnár zo Slovenska. Videl, že v mladých nedeckých chlapcoch drieime veľa vitality, preto sa začal s nimi streťať, najmä po nedeliach, aby nerušil domový poriadok, a zaškoľoval ich do tajov futbalu. Spociatku hrávali len medzi sebou, ale čoskoro začali zohrávať zápasy aj s futbalistami Spišskej Staré Vsi, Golembargu a ďalších obcí. Žiaľ, po vojne v roku 1945, keď R. Molnár musel z Nedece odísť, sa to skončilo. Opäť hrávali len sami so sebou a zápasy organizovali pri rôznych príležitostiach, napr. odpustu alebo nejakých výročných dní. K najaktívnejším členom mužstva vtedy patrili Michal Majerčák, Jozef Schlegel, Michal Lukuš a Jan Bryniarski. Vtedy si vymysleli aj pomenovanie: Spišský športový klub. Chlapci boli plní nadšenia, že môžu spolu hrať. Sami si pripravovali úbory, ba stalo sa, že pre kopačky museli ísť až do Krakova. Neskôr už hrávali v zelených tričkách a čiernych trenírkach.

V roku 1967 sa predsedom klubu stal Jozef Piontek a jeho pomocníkom Milan Piontek. Neskôr vela času a pozornosti venovali futbalistom najmä Jozef a Zbigniew Neupauerovci, Bartolomej Lopata, Józef Święty a Zdzisław Majerczak. Nedečania začali postupne hrávať s futbalovými jedenástkami celej gminy a neskôr aj Podhalia. Od roku 1994 majú stály styk so Slovenskom, najmä s Tatranom Spišské Hanušovce, s ktorým zohrali viac zápasov doma a v

Hanušovciach. Dvakrát, v rokoch 1993 a 1994, sa stretli aj s holandským mužstvom z Hunsel (Limburgia) a niekolkokrát s vybraným celkom nedeckej elektrárne. Popri týchto aktivitách štartovali nedeckí futbalisti aj vo volejbalových a stolnotenisových turnajoch, bežeckých súťažiach a pod. V poslednom období Nedečania hrali svoje zápasy na ihriskách iných mužstiev, pretože svoje mali zni-

čené, k čomu prispela aj povodeň. V lete ho však pekne zrekonštruovali, takže teraz môže slúžiť nielen futbalistom, ale aj hostom, ktorí prídu do Nedece na rekreáciu.

Po prejave riaditeľa Z. Majerczak spolu s predsedom J. Kowalczykom a wojtom A. Kapołkom odovzdali diplomy najstarším a najzaslúženejším členom mužstva. Dostali ich: Milan Piontek, Jan Bryniarski, Józef Święty, Zbigniew Neupauer, Jozef Piontek, František Novák a Zdzisław Majerczak. Nakoniec nedelecký kaplán Jozef Bednarečk posvätil plochu ihriska, ktoré tým začalo opäť slúžiť svojmu účelu.

Po oficiálnej časti nedeckej slávnosti prišiel čas na šport a zábavný program. Najprv si vo futbale zmerali sily nedeckí seniori s pracovníkmi nedalekej elektrárne, s ktorými prehrali 1:2. Potom zapolili deti v behu vo vreciach, v čom bol najlepší Štefan Pojedinec. Nechýbali ani pokutové kopy, ktoré vyhral Jan Kowalczyk a žonglovanie s loptou, v čom zvíťazil Arek Wnętrzak a za odmenu dostal peknú loptu. Beh vo dvojici vyhrali Miroslav Gronský a Viktória Nováková. Vela emócií vzbudilo šplhanie na vysokú ţrd, ktoré vyhral Peter Kovalčík, pred Petrom Mondelom a Michalom Chmelom (vítaz spred pár rokov). Vo futbale si vyskúšali sily aj dve nedecké dievčenské mužstvá. Zvíťazili dievčatá, s ktorými hrala aj ich učitelka Magdaléna Dunajczanová, a za odmenu dostali veľkých macov. Potom sa divákom predstavili nedeckí požiarnici, ktorí predviedli svoju zdanlosť pri hasení ohňa (improvizovaného). Hasiči sa tiež ukázali ako najlepší v ďalšej súťaži - v prefahovaní lana.

Na záver sa na novootvorenom ihrisku uskutočnil „medzištátny“ zápas, v ktorom Orol Nedeča za veľkého podporovania divákov vyhral s Tatranom Spišské Hanušovce 1:0. K dobrej nálade na podujatí prispel znamenitou húdbou a vtipnými komentárimi aj diskdžokej W. Jamroz. Samozrejme slávnosť už tradične zavŕšila ľudová veselica, ktorá trvala do bieleho rána.

I.Y.

Nedeckí futbalisti

s JÓZEFOM MILANOM MODLÒM, vojtom gminy Bukowina Tatrzańska

- V lete postihli Malopoľské vojvodstvo veľké povodne, ktoré neušetrili ani gminu Bukowina Tatrzańska. Aké sú škody vo vašej gmine a ktoré obce či oblasti boli najviac postihnuté?

- Škody sú veľké, odhadované na vyše tri milióny sedemsto tisíc zlôtých. Najviac postihnutými obcami sú Groń, Leśnica, Čierna Hora, Repiská a dolná časť Bukowiny. Najväčšie škody sú na zničených cestách. Len v Repiskách oprava zničenej cesty cez obec bude stát vyše 200 tisíc zlôtých. Okrem toho treba ešte postaviť mosty a opraviť polné cesty.

- Máte už na tieto práce prostriedky, alebo sa ich usilujete len získať?

- Samozrejme, hned sme sa pustili do odstraňovania škôd. Vložili sme do toho časť

- Slovenský jazyk sa učí aj na gymnáziu v Bialke Tatrzańskiej. Viem, že neboli s tým žiadne problémy, kto chce, môže sa tento predmet učiť. V minulom roku sme to vyriešili tak, že jurgovskí gymnaziisti mali hodiny slovenčiny doma a potom sme ich prevážali do gymnázia v Bialke. V tomto roky sa môžu slovenský jazyk učiť priamo v gymnáziu. Zaistíme hodiny slovenčiny pre všetkých žiakov, ktorí sa budú chcieť učiť. Na vzdelenie peniaze nešetríme. V minulom roku sme napr. mali problémy s chýbajúcimi učiteľmi angličtiny, preto sme angažovali jazykovú firmu z Nového Targu, ktorá nám to zaistovala. Stalo nás to ročne okolo 140 tisíc zlôtých.

- Ostaňme ešte pri Čiernej Hore. Už dlhší čas tam pracuje veľká gminná čistička odpadových vôd, no doposiaľ istá časť tejto obce nie je zapojená do kanalizačnej siete. Nemala by mať Čierna Hora prednosť?

- Ked' už hovoríme o prostriedkoch, môžete nám povedať čo najviac začína gminný rozpočet?

- Najviac peňazí ide každý rok na školstvo, veľa prostriedkov určujeme na kultúru a investície. Len po nedávnych povodniach sme opravili 19 cest v Leśnici, teraz robíme cestu v Grońi a potom začneme pracovať na cestách v Repiskách a Čiernej Hore. Snažíme sa spravodlivo rozdeliť prostriedky z gminného rozpočtu pre všetky obce. Veľkou investíciou, do ktorej sa čoskoro pustíme, je výstavba vodovodu v Repiskách - Grocholovom a Vojtičkovom Potoku. Táto investícia pohltí tiež niekoľko stotisíc zlôtých. Ak počasie dovolí, začneme s týmito prácam už v tomto roku.

- Spomínali ste, že gminný úrad istú časť prostriedkov určuje na rozvoj kultúry. Zaujímalo by ma, či by nemohol podporovať aj kultúrnu činnosť našej menšiny na tomto území.

- Nevylučujeme takúto možnosť. Snažíme sa podporovať rozvoj kultúry na území celej gminy, dofinancovať folklórne súbory či dychovky a pod. Pristupujeme rovnako ku všetkým, bez rozdielu na národnosť. Samozrejme, naše možnosti sú obmedzené, ale snažíme sa pomáhať.

- Ako vidíte spolunažívanie obyvateľov polskej a slovenskej národnosti v tejto gmine?

- Musím povedať, že spolunažívanie ľudí oboch národností v spišských obciach našej gminy je bezproblémové. Vedľa ňa sa poznáj a národnosť nie je pre nich medzníkom. Viem, že jurgovskí Slováci bojovali o udržanie gymnázia vo svojej obci, žiaľ, nepodarilo sa to. Boli sme aj s jurgovskou delegáciou v školskom kurotorií v Krakove, lenže nič to nedalo. Zákon jednoznačne hovorí, že všetky pobočky gymnázií sú zrušené kvôli vysokým nákladom.

- Ste prihraničnou gminou, nadávajete spoluprácu so slovenskými obcami či okresmi?

- Samozrejme. Máme veľmi dobré kontakty so slovenskými susedmi, najmä Ždiarom a Javorinou. Každoročne organizujeme niekoľko spoločných podujatí. Nemáme sice podpísané konkrétné dohody so slovenskou stranou, ale spolu dobre vychádzame. Veľa robíme spoločne aj v rámci Euroregiónu Tatry.

- A ako hodnotíte činnosť tejto inštitúcie?

ODSTRÁNIŤ POUODŇOUÉ ŠKODY

peňazí z gminného rozpočtu. Škody sú však naozaj obrovské, veď o.i. bolo zničených až 12 mostov, čo mnohým obyvateľom stažilo dojazd domov. Časť týchto mostov sa už snažíme obnoviť. Tu musíme pochváliť niektoré firmy, ako napr. BTS z Nového Targu, ktorá nám darovala 30 kubických metrov betónu. Prvé získané prostriedky sme poskytli obyvateľom najviac postihnutých povodňou. Najhoršia situácia bola v rómskej osade v Čiernej Hore, kde utrpelo sedem rodín. Dostali finančnú podporu aj nejaké pračky, chladničky, posteľe a pod. Rozhodovala o tom osobitná komisia, ktorá sa snažila tie veci spravodlivo rozdeliť medzi postihnutých povodňou.

- Do začiatku školského roka mala gmina ukončiť prístavbu školy v Čiernej Hore, kde by malo byť gymnázium pre deti zo spišskej časti vašej gminy. Ako vyzerá situácia s touto školou?

- Ako sa môžete sami presvedčiť, aj v tomto roku pri tejto škole urobili veľa. Rátali sme s tým, že do začiatku školského roka bude prístavba odovzdaná do užívania. Žiaľbohu, aj tu nám povodeň zmarila plány, lebo prístavbu zaliaľa voda, takže teraz ju musíme osušiť, vymaľovať a urobíť ďalšie nevyhnutné práce. Najsúkromnejšie plánujeme prestavať žiakov zo starej školy, ktorú chceme podrobiť generálnej oprave. V budúcnosti naozaj chceme v Čiernej Hore otvoriť gymnázium pre spišské deti. V súčasnosti máme v našej gmine tri gymnáziá: v Leśnici, Bukowine Tatrzańskiej a Bialke Tatrzańskiej, ktoré navštievujú aj deti z Čiernej Hore, Repísk a Jurgova.

- Žiaci z Jurgova a Čiernej Hore sa na základnej škole učili slovenský jazyk. Majú možnosť pokračovať v štúdiu slovenčiny aj na gymnáziu?

- Po prevzatí funkcie vojta tejto gminy som sa usiloval čím skôr ukončiť výstavbu čističky odpadových vôd, čo bolo finančne veľmi náročné. Čiastočne sme na to vynaložili vlastné prostriedky, no značnú časť tvorila pôžička. Už teraz splácamo okolo 870 tisíc zlôtých ročne z požičaných 4 miliónov sedemsto tisíc zlôtých. Zatiaľ je na čističku napojených okolo 290 domov z Bukowiny, Leśnice a Čiernej Hore. V tomto roku pripájame do kanalizačnej siete ďalšie domy v Čiernej Hore od Jurgova. Musíme povedať, že sme už pripravili aj projekt na pripojenie Čiernej Hory - Zahory a výstavby kanalizácie v Jurgove. Tie projekty nás stáli okolo 200 tisíc zlôtých. Teraz sa usilujeme získať prostriedky z programu Európskej únie, tzv. ISPA, aby sme mohli začať s pripojením týchto obcí do kanalizačnej siete. V Čiernej Hore - Zahore uvažujeme o výstavbe stanice na prečerpávanie odtokov do čističky v Čiernej Hore od Jurgova. Vyjde nás to lacnejšie, ako napojiť tú časť obce na čističku v Tribiši.

- Aj v Repiskách by už bolo načase zaviesť kanalizačnú sieť. Počul som, že tam boli problémy aj s vývozom sметí.

- Musíme povedať, že so smetami boli v Repiskách naozaj problémy. V súčasnosti zamestnávame dve firmy, ktoré sa zaobrajú vývozom odpadov. Za tri roky, ktoré som strávil vo funkcii vojta, sme likvidovali niekoľko veľkých smetísk nielen v Repiskách, ale aj v Čiernej Hore, Jurgove a Bukownie, čo taktiež pohltilo značné náklady. V súčasnosti využívame smeti až na Sliezsko. Všetko však záleží od miestnych obyvateľov. Financujeme sice rôzne akcie, ako napr. upratovanie sveta, ale ak ľudia budú naďalej vyhadzovať smeti kde sa im zachce, naša snaha bude mŕvna a prostredky výhodené zbytočne.

Účastníci stretnutia počas rokovania

J. Lubart-Krzysica (zľava) a L. Molitoris s riaditeľom vyd. M. Horeckým

TROJSTRETNUTIE BÁSNIKOV

19. septembra t.r. sa v chate žilinského krajského úradu v Rajecích Tepliciach uskutočnilo pracovné stretnutie spisovateľov a básnikov prihraničných regiónov Slovenska, Poľska a Česka (Žilina-Krakov-Katovice-Ostrava). Z Poľska sa na stretnutí, ktoré organizoval prednosta Krajského úradu v Žiline Anton Straka v spolupráci s Krajskou pobočkou Spolku slovenského spisovateľa v Žiline, zúčastnil prednosta krakovskej Konfraternie básnikov Jacek Lubart-Krzysica a tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris.

Po ceste sa členovia delegácie SSP na krátko zastavili v Mestskom úrade v Trstenej, kde ich prijal primátor mesta Jozef Mažári. Počas piateľského posedenia J. Lubart-Krzysica odovzdal p. primátorovi zbierku básni slovenských a poľských poetov Mestá a miesta, ktorú vydal náš Spolok a predstavil mu návrh založenia spoločnej poľsko-slovenskej ľudovej kapely, ktorá by podľa vzoru v Poľsku populárnych skupín Golec-uOrkiestra či Brathanki propagovala slovenské a poľské ľudové pesničky a šírila kultúru v oboch susediacich

- Myslím si, že činnosť euroregiónu na tomto území je veľmi kladná. Všetky spoločné konferencie, stretnutia, porady či kultúrna výmena, sú veľmi užitočné tak pre poľskú, ako aj slovenskú stranu. To ľud zblížuje. Žijeme predsa vedľa seba, a hranica, ktorá nás vlastkedy delila, teraz nás spája. Podľa mňa euroregión môže významne prispieť do rozvoja tohto regiónu.

- Ako vidíte perspektívy rozvoja vašej gminy v nadchádzajúcim období?

- Pokial ide o našu budúcnosť, musíme sa zamarať hlavne na rozvoj turistiky a rekreácie. Budeme však rozvíjať aj poľnohospodárstvo, lebo je to stále dôležitý hospodársky činitel nášho regiónu. Treba ho však spojiť s rozvojom turistiky, čo by prinieslo značné príjmy.

- Ďakujem za rozhovor.

Zhováral sa JÁN BRYJA

štátoch. - Ako viem, - povedal J. Lubart-Krzysica, - v Trstenej pôsobí dychový orchester Oravanka, čo bolo by dobré využiť pri zostavovaní kapely. Niektoré z dychových nástrojov by dali kapeli zaujímavé znenie. Primátor, ktorého návrh veľmi zaujal, prisľubil, že mu venuje osobitnú pozornosť.

Stretnutia v Rajecích Tepliciach, ktoré viedol predseda KÚ v Žiline Anton Straka, sa zo slovenskej strany zúčastnili: predseda Spolku slovenského spisovateľa v Žiline Ján Lenčo, bývalý správca Matice slovenskej v Martine a spisovateľ Michal A. Kováč, spisovateľ Milan Lechan, autorka kníh pre deti a mládež Božena Lenčová, autorka kníh aforizmov Žofia Lenčová, spisovateľka pre deti a mládež Pavla Kováčová, mladá poetka Otflia Moravčíková, básnik a rímsko-katolícky kňaz Milan Kováč, generálny riaditeľ vydavateľstva Knižné centrum v Žiline Michal Horecký, vedúca Odboru kultúry v KÚ v Žiline Dagmar Hupková, hovorca KÚ v Žiline Ján Filip, pracovníčky KÚ v Žiline Lubica Kořínská a Eva Jarošová a redaktorka denníka „Sme“ Andrea Harmanová zo Žiliny. Z Českej republiky prišiel zástupca vedúceho Odboru kultúry Moravsko-sliezskeho kraja v Ostrave Tomáš Moravec.

Počas stretnutia A. Straka spoločne s J. Lenčom predstavili účastníkom návrh udeľovať spisovateľom Literárnu cenu KÚ v Žiline, ktorá by mala niekoľko kategórií, v tom za celoživotné dielo, debut roka, či najlepšie dielo za uplynulý rok. O udelení ceny by rozhodla odborná porota, o.i. na základe hlasov čitateľov. Ďalší návrh prednesol J. Lubart-Krzysica. Týkal sa vydania spoločnej zbierky slovenských, poľských a českých básnikov. Prítomní návrh jednoznačne podporili a rozhodli, že zbierka básni bude pripravená a vydaná už na jar budúceho roka vo vydavateľstve Knižné centrum v Žiline. Zbierka by mala obsahovať po štyri básne od jedenástich poetov z prihraničných oblastí a vyberie ich odborná komisia pod vedením M. Lechana. Bude vydaná v trojjazyčnej, slovensko-poľsko-českej jazykovej verzii. Slova sa ujal aj L. Molitoris, ktorý o.i. podakoval za pozvanie a dobrú spoluprácu KÚ v Žiline so Spolkom Slovákov v Poľsku a predstavil zbierku básni slovenských

a poľských básnikov Mestá a miesta, ako aj časopis Život a Proglas. Zdôraznil tiež dôležitú úlohu nášho Spolku v propagácii slovenskej kultúry medzi krajanmi v Poľsku a pozval spisovateľa M. Lechana na najbližšie stretnutie poľských a slovenských básnikov, ktoré sa bude konať na budúci rok v Krakove.

Na záver sa účastníci uznesli, že sa s projektom obrátia na Vyšehradský fond o uhradenie nákladov na vydanie básnickej zbierky slovenských, poľských a českých poetov. Stretnutie sa skončilo večerou a spoločenským posedením s besedou, ktorá trvala do neských hodín.

Na druhý deň sme sa počas spiatok cesty zastavili v Matici slovenskej v Martine, kde nás prijal správca MS Dr. Miroslav Bielik a vedecký pracovník MS Tomáš Vinkler. M. Bielik nás informoval o.i. o príprave podujatia Slovesná jar, ktoré sa bude konať v máji 2002, o cenách nadácie MS za rok 2000, ktoré došla najlepšia slovenská plavkyňa Martina Moravcová (Cena Štefana Moysesa za prínos k slovenskému národnému životu) a spisovatelia Vladimír Ferko a Štefan Moravčík (Cena Jozefa Cígera Hronského za literatúru ex aequo), o súčasnej činnosti MS a jej pomoci Slovákom žijúcim v zahraničí. Na záver odovzdal niekoľko propagáčnych materiálov MS, slovenských kníh a časopisov. Prisľubil tiež dodávku slovenských kníh pre deti a mládež, potrebných pre výťazov súťaží Života.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

*Spisovateľky B. a Ž. Lenčové
a O. Moravčíková*

Z A T O U V E L K O U V O D O U

V poslednom čase sa o Amerike veľa hovorí najmä v súvislosti s teroristickým útokom na americké mestá a vojnou USA proti arabským terroristom. Udalosti v Spojených štátach amerických s obavami sledovali aj tisícky obyvateľov Spiša a Oravy, ktorí v Amerike majú pribuzných a známych. Už tri storočia tam odchádzajú stovky Slovákov, Poliakov, ale aj obyvateľov iných štátov, ktorí tam hľadajú ľahší život.

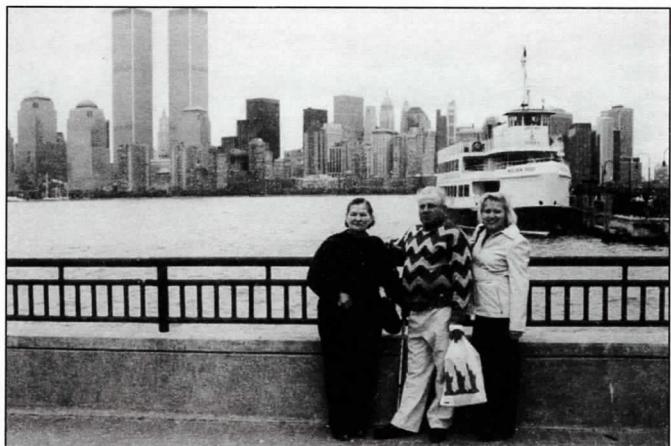
Kúsok historie

Od 18. storočia sa Slováci stáhovali najmä na Dolnú zem - na územie bývalej Juhoslávie, Maďarska a Rumunska. Už vtedy stratil slovenský národ 200 tisíc svojich príslušníkov. V druhej polovici 19. storočia prud vystáhovalcov začal smerovať do zámoria, najmä do Spojených štátov amerických. Pramene hovoria, že prvými slovenskými prištáhovalcami v Amerike boli drotári. Přičinou masového vystáhovalectva bola nesmierna chudoba, ktorú navyše znásobovali časté neúrody a živelné pohromy, zaostalé poľnohospodárstvo, úpadok baníctva a drobných remesiel, ako aj národnostný útlak slovenského národa a silná maďarizácia. V niektorých oblastiach východného Slovenska sa postupne vyfľudňovali celé dediny. Výdatne tomu napomáhali aj desiatky vystáhovaleckých agentov, ktorí po dedinách lákali ľudí a sľubovali im dobrú prácu a nevýdané zárobky. Peniaze na cestu si ľudia zaobstarávali najčastejšie predajom kravy, využitím zárobku zo sezónnych prác či pôžičkou od obchodníkov alebo vrátvivých sa z Ameriky. Cez hranice prechádzali väčšinou tajne. Namiesto pasu im slúžil obyčajne vlastnícky preukaz na dobytok, alebo nejaká pracovná knižka opatrená kolkom a úradnou pečiatkou. Uvádzia sa, že od osemesdesiatych rokov 19. storočia sa vystáhovalo do zámoria vyše 750 000 Slovákov. V Amerike Slováci najčastejšie našli prácu v železiarnach, baniach, jatkách a pod. V uhoľnej oblasti Pennsylvánie pracovalo na konci 19. storočia až 12% Slovákov. Život v cudzine však nebola na ružiach ustlaný, najmä pre prvých vystáhovalcov. Čažké životné a pracovné podmienky prinášali i mnohé ľudské tragédie. Neraz sa stalo, že vystáhovalci ostali bez prostriedkov, a v mnohých prípadoch sa ich nedočkali živých ani ich rodiny. Aby to ľahšie prekonali, uvedomovali si potrebu spolupatričnosti a zakladali spolky organizované na národnom, sociálnom a naboženskom základe. V prvej etape sťahovania prevažná časť slovenských vystáhovalcov nepomýšľala trvalo sa osadzovať v Amerike, preto aj prvé spolky vznikali až v ďalších rokoch po začiatku masového vystáhovalectva. Medzi najznámejšie patrili Spolok sv. Jozefa, Národný slovenský spolok či Slovenská liga v Amerike, ktorá od svojho založenia roku 1907 stála na čele všetkých snáh smerujúcich k národnému oslobodeniu slovenského národa. Práve ona v podvečer I. svetovej vojny zostavila Memorandum o krievdách a požiadavkách Slovákov, ktoré obsahovalo návrhy na riešenie postavenia Slovenska (žiadalo pre Slovensko autonómiu v rámci Uhorska).

Krajania Tomaškovičovci s rodinou počas návštevy v Amerike

V polovici 80. rokov 19. storočia vznikali v Amerike prvé slovenské noviny. Niektoré zanikli, iné vychádzajú dodnes. Postupne to bolo až 260 titulov. Medzi najznámejšie patria Slovenský Sokol a Slovák v Amerike. Hoci štatistiky emigrácie sú rôzne, odhaduje sa, že asi štvrtina Slovenských vystáhovalcov sa vrátila do vlasti. Mnohí z nich

Manželia Plevovci s dcérou v New Yorku na pozadí Manhattanu

sa však neuspokojili s pomery doma a po istom čase odchádzali opäť do Ameriky, nezriedka už s celou rodinou.

U Amerike ľahšie?

Dnes sa už zarábanie za hranicou stalo tradíciou. Každý rok odchádzajú do Ameriky desiatky Spišiakov. Sú obce, ako napr. Fridman či Kacvín, odkiaľ sa vystáhovalo značné percento obyvateľstva. Je teda život za morom naozaj ľahší ako v rodnej obci? Krajan František Pleva z Fridmana má v Cliftone dve dcéry. Tohto leta sa rozhodli s manželkou, že ich navštívia, a urobili si trojmesačný výlet do Ameriky. Ako vrávia, prvé, čo si po prilete tam všimli, bol vzorný poriadok a organizácia.

- *V Amerike si každý, kto chce robiť, nájde prácu*, - hovorí F. Pleva. - *Lenže v robe musí byť poriadok a disciplína. Preto každý, kto poctivo pracuje, sa tam môže mať dobre. Poľsko sa nedá porovnať s Amerikou v žiadnom ohľade. Stačí len pozrieť, aké sú tam kvalitné cesty, všade diaľnice, a auto má takmer každý. Napriek tomu nehôd je ovela menej, ako u nás. Tam je na prvom mieste čestnosť. Ľudia neznašajú klamstvá, zlodejstvá a zaháľanie. Za tie tri mesiace sme veľa pochodili, navštívili sme o.i. New York, boli sme na Soche slobody a v nedávno zničených mrakodrapoch. Samozrejme, aj tam sú začiatky pre vystáhovalcov ľažké, ale človek si ovela skôr niečo nahonobí ako doma. Najťažšie bolo prvému pokoleniu vystáhovalcov, ale ich deti už chodia do amerických škôl, neraz absolvovali aj univerzity a môžu získať vysoké spoločenské postavenie.*

Podľa krajana Plevu z Fridmana už vycestovalo viac ako 150 ľudí. V obci stojí veľa neobývaných domov, z ktorých odišli celé rodiny. Mnohí Fridmančania si už kúpili domy v Amerike a domov sa už nemienia vrátiť. Aj krajania Alžbeta a Jozef Tomaškovičovi majú v Amerike syna s rodinou. Boli ho navštíviť pred tromi rokmi. Ako vráví

Nedecký pamätník padlým vo vojne, ktorý dali postaviť Nedečania z Ameriky

Prof. J. Čongva (sprava) otvára výstavu

Vernisáže sa zúčastnili početní milovníci umenia

VÝSTAVA V NAŠEJ GALÉRII

9. októbra 2001 bola v Galérii slovenského umenia v sídle nášho Spolku v Krakove otvorená výstava grafiky významného slovenského umelca Vladimíra Gažoviča. Je to už ôsma výstava slovenských tvorcov, ktorú usporiadal náš Spolok v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave.

Výstavu otvorili predsed a tajomník ÚV SSP prof. J. Čongva a L. Molitoris. Prof. Čongva v úvodnom príhovore pripomeral významné osobnosti slovenskej vedy, techniky a umenia, ktoré prispeli k rozšíreniu dobrého mena Slovenska vo svete, v tom o.i. známych slovenských majstrov Albína Brunovského a Vincenta Hložníka, ktorého žiakom je V. Gažovič. Slová sa ujali aj riaditeľka SI vo Varšave H. Jacošová a samotný umelec.

Alžbeta, v Amerike život tiež nie je ľahký a prácu si treba vážiť. Keď sa niekomu niečo nepozdáva, môže sa v každej chvíli ocitnúť bez práce. Zato platy sú oveľa vyššie ako u nás, preto si možno ľahšie niečo nasporiť. Aj keď tam prichádzajú ľudia z celého sveta, pre každého sa nájde miesto.

- *Ked' človek žije v Amerike niekoľko rokov či desaťročí, už sa mu nechce domov vrátiť*, - hovorí krajan Andrej Šoltýs z Tribša, ktorý strávil v Amerike 10 rokov. - *Aj z Tribša vela ľud vycestovalo, niekedy celé rodiny. Ludia hľadajú ľahší spôsob života ako gazdovanie. Ja som mal v Amerike brata, a kedže doma som nevidel žiadne perspektívy, tiež som vycestoval. Pracoval som po celý čas na stavbách. Tam je neporovnatelná disciplína práce. Každý zodpovedá za to, čo robí, a musí to robiť svedomito, ak nechce, aby ho vyhodili.*

Slovenské zázemie

Ako sme už spomínali, Slováci si od začiatku tvorili v Amerike svoje zázemie. A ako vyzerá situácia dnes? Ako vráv krajan A. Šoltýs, Slováci majú v Amerike veľmi silné zázemie a aj naši krajania sa doňho zapájajú.

- *V Cliftone je veľmi známa slovenská farnosť sv. Cyrila a Metoda*, - spomína. - *Každý deň sa tam slúžia slovenské omše, ktoré navštievujú väčšinou naši krajania. Predtým tam chýbali slovenskí kňazi, lenže po páde totality už chodia do Ameriky kňazi zo Slovenska. Bola tam aj slovenská katolícka škola. Krajania zo Spiša sa priznávajú k svojím slovenským koreňom, aj keď mladá generácia - deti a vnuci pristahovalcov, ktorí sa už v Amerike narodili, sa necítia byť Slováki. V Passaicu v štáte New Jersey sa nachádza najstarší slovenský kostol Panny Márie, ktorý má už 105 rokov. Pôsobí tam aj Slovenský Sokol. Pri kostole Panny Márie kňazi vykúpili obrovský pozemok, na ktorom zriadili slovenský cintorín. Ked' som sa tam bol pozrieť, našiel som vela krajanských priezvisiek. Leží tam mnoho Fridmančanov, Belanov, Tribšanov, Nedečanov a ďalších. Teraz tam pochovávajú už tretie pokolenie Slovákov.*

Zdá sa, že posledné tragické udalosti v Spojených štátach trošku pozastavila emigráciu do Ameriky. Určite však nie na dlho, veď ľudí vždy poženie dopredu túžba po lepšom živote.

Text a foto: JÁN BRYJA

Vladimír Gažovič sa narodil 9. novembra 1939 v Bratislave. V rokoch 1961 - 67 študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave u prof. V. Hložníka, u ktorého bol neskôr asistentom na oddeľení grafiky. Absolvoval stáž na Akademii výtvarných umení v Amsterdam a študijnú cestu do USA, čo ho inšpirovalo k cyklu kresieb Americký pás cudnosti. Spolupracuje s mnohými tlačiarmi, o.i. Ernestom Hankem zo Švajčiarska, R. Broulimom z Belgicka a Jifim Lípom z Česka. Jeho tvorba je teda známa v mnohých krajinách. Svoje práce výstavoval o.i. v Nemecku, Rakúsku, Holandsku, Bulharsku, Poľsku, Česku, Turecku a USA. Za svoju tvorbu získal viacero cien a vyznamenaní, napr. v Poľsku Cenu Národného múzea v Krakove, Cenu Národného múzea v Poznani a v roku 1997 Cenu Krzysztofa Surmińskiego na výstave Malé formy grafiky vo Wroclawí.

Výtvarné dielo Vladimíra Gažoviča patrí právom do klenotnice slovenskej výtvarnej kultúry. Autor citlivu reaguje na globálne záchvety súčasného sveta a bezmocnosť človeka voči nim. Inšpiruje ho človek so svojimi slabostami a zakolísaniami, ale aj rozpornosť v nesplneniteľnosti nádejí a túžob v ekologicky a mravne narušenom svete. Zaujal ho najmä litografia, ktorú doviedol k vrcholom dokonalosti a umeleckej náročnosti, fascinujúcej laikov aj odborníkov. Hoci sa paralelne venuje aj kombinovaným technikám a ilustrácii, pravé v litografii najlepšie uplatnil svoj cit pre precíznu kresbu, v čom využíva svoje maliarske kvality. Jeho dielo sa neustále rozvíja. Mohli sa o tom presvedčiť aj návštěvníci našej galérie, hoci vystavované práce tvorili len nepatrny zlomok z tvorby majstra Gažoviča.

Výstava sa tešila veľkému záujmu divákov. Boli medzi nimi o.i. splnomocnenec malopoľského vojvodu pre národnostné menšiny Arthur Paszko, šéfredaktor Života Ján Šternog, členovia MS SSP v Krakove, lektori a študenti slovakistiky JU v Krakove a ďalší milovníci umenia. Vernisáž zavŕšil koktail, počas ktorého si diváci mohli pobešedovať o peknej expozícii a dať si podpísať katalóg. K dobrej nálade prispel hru na klavíri Jerzy M. Božyk.

Text a foto: JÁN BRYJA

Vernisáž zavŕšil koktail

Rozširovanie poľsko-slovenskej spolupráce, propagácia zdravého spôsobu života a športové súperenie - to boli hlavné ciele 3. ročníka masovo-športovej akcie v pretekoch na horských bicykloch *Euroliga MTB Tatry '2001*. Štartovali v nej pretekári z Poľska a Slovenska, ktorí si od 20. mája do 7. októbra t.r. zmerali sily na šiestich pretekoch (dva z nich sa uskutočnili na Slovensku). Celkovo súťažilo 315 cyklistov v 17 kategóriach, 34 rodinných družstiev, 27 škôl a 36 športových klubov.

Hlavným organizátorom súťaže bol Výbor športu a turistiky Euroregiónu Tatry a Žiacky športový klub (UKS) v Podvilku a spoluorganizátorom Spolok Slovákov v Poľsku. Podujatie sa uskutočnilo za finančnej podpory fondu PHARE z Európskej únie. Finále pretekov v Rabke organizačne zabezpečil miestny GOPR a športový klub Wierchy.

Finále v Rabke

Posledné, šieste preteky Euroligy sa uskutočnili 7. októbra 2001 v Rabke, ktoré zároveň určili celkových víťazov tohto podujatia. Organizátori pripravili niekoľko náročných okruhov (prevýšenie 150-200 metrov), so štartom a cieľom na futbalom ihrisku KS Wierchy.

V prestávkach medzi jednotlivými pretekmi koncertovala požiarická dychovka a gorská kapela Jana Janotu z Rabky. Konali sa tiež rôzne sprievodné podujatia, v tom exhibícia cyklotrialistov, vicemajstrov sveta v tejto disciplíne, bratov Piotra a Pawla Reczekovcov z Rabky, ktorí o.i. na bicykloch preskakovali ležiace osoby, balansovali na zadnom i prednom kolese a skákali z navŕšených drevených paliet. V závere Paweł Reczek prekonal v skoku do výšky na bicykli 125 cm, t.j. o 3,5 cm zlepšil oficiálny svetový rekord, ktorý patrí španielskemu pretekárovi. Veľký obdiv divákov vzbudil svojím vystúpením aj mladý adept tejto disciplíny, 17-ročný Darek Gribáč z Podvilk. Najhlavnejšie však v tento deň boli preteky na horských bicykloch, v ktorých štartovalo 176 pretekárov z Poľska a Slovenska.

Naštarte cyklisti v kategórii D 3 (13-14-roční)

ÚSPECHE ORAVSKÝCH CYKLISTOV

Na štart!

Presne o 10. hodine vyslal hlavný štartér a súčasne tréner podvľčianskych cyklistov Jacek Jaworski na trať prvých pretekárov v troch kategóriach - juniorov (17-18-roční), Elitu (vyše 19-roční) a Masters 1 až 6, čiže (vyše 60-roční). Po zdolaní 4 okruhov (24 km) sa ako prvý objavil v celi zabladený Marek Dudkiewicz z Chorzowa, štartujúci v kategórii M 1. V kategórii M 2 (40-49-roční) vyhral Stanisław Kowalcze zo Spytkowic a druhý skončil Šimon Škvarka z Dolného Kubína. V kategórii M 3 (do 54 rokov) zvítazil Andrzej Głodkiewicz z Nového Targu a v kategórii M 4 (do 59 rokov) Jerzy Kluzowicz zo Zakopaného. V kategórii M 6 (vyše 60-roční) zvítazil najstarší účastník celej Euroligy, 66-ročný Józef Koprza z Skawice.

V mladších kategóriách si už tradične najlepšie počínajú oravskí cyklisti, najmä Podvľčania, hoci v poslednom období im už „šliapu“ na päty pretekári z Bukowiny Tatralaškej, Podsrnia a Podsklia. V kategórii OPEN (ju-

niori, Elita a ženy) si s nástrahami 12-kilometrovej trate najlepšie poradil Łukasz Kowalcze zo Spytkowic a medzi dievčatami Maria Teresa Jaworská z Podvilk, ktorá s veľkou prevahou zvítazila aj v celkovej klasifikácii.

Pred štartom najpočetnejšej kategórie, 61-členného peletonu (mladší juniori) som sa porozprával s Darkom Gribácom z Podvilk, ktorý v prestávkach udivoval divákov akrobaciami na bicykli.

- Na cyklotrial - hovorí Darek, - som prešiel vlnami v lete. Dovtedy som pretekal na horskom bicykli. Študujem v 3. ročníku lýcea v Rabke, kde som sa spoznal s bratmi Reczekowcami, ktorí mi pomohli v kúpe špeciálneho bicykla zn. Monty. Hoci stál okolo 2000 zlých, svoje rozhodnutie venoval sa tomuto športu neľutujem. Prvé väčšie preteky budem absolvovať koncom októbra v Košcielisku.

Postupne sa vydávali na trať ďalšie a ďalšie kategórie pretekárov. V spomínamej kategórii mladších juniorov (15-16-roční) vyhral Maciej Wojtanek z Bukowiny Tatralaškej a medzi dievčatami Bernadetta Moždžeňová z Podsklia, pred Annou Solusovou z Bukowiny Tatralaškej a Ivonou Kovalczykovou z Podvilk.

V kategórii dievčat D 2 (10-12-roční) bola najväčšou favoritkou Debora Jaworská z Podvilk. Po zdolaní 3 okruhov (4,5 km) opäťovne vyhrala a tešila sa tiež z celkového víťazstva.

Medzi chlapcami si palmu víťazstva z Rabky odnesol vynikajúci pretekár zo Slovenska Juraj Petrovič z Nižnej, ktorý napokon len o jeden bod (3919-3920) skončil v celkovom hodnotení na druhom mieste za Piotrom Knechtom z Podvilk.

Pred štartom kategórie D 3 (13-14-roční) som o pár slov požiadal Róberta Torbu z Podvilk, ktorý pod dozorom svojho trénera J. Jaworského intenzívne trénoval na stacionárnom bicykli.

- Hoci ma o chvíľu čaká štart, - hovorí Róbert, - zopár kilometrov, ktoré teraz nakrútim, mi pomôže rozohnať svalstvo a zvýši tiež cel-

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje najúspešnejšieho poľského cyklistu. Štartoval v sedemdesiatych rokoch a štyrikrát vyhral Preteky mieru, je tiež trojnásobným majstrom sveta a viacnásobným strieborným olympijským medailistom. Napíšte nám jeho meno a priezvisko a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 8/2001 sme uviedli fotografiu Stanisława Mikulského. Knihy vyžrebovali: Marcela Dlhá z Krempáčov, Tadeáš Molitoris z Kacvína a Kamil Robus zo Zakopaného.

kovú kondíciu, získanú počas predchádzajúcich tréningov a samozrejme pretekov.

Róbertovi tréning očividne pomohol, keďže v celkovom poradí Euroligy skončil druhý za svojím kolegom Darkom Kwiatkowskim z Podvľka. Medzi dievčatami bola najlepšia Katarzyna Solusová z Bukowiny Tatrala pred Patryciou Piekarczykovou z Podvľka.

Ako poslední vyštartovali najmladší pretekári v kategórii D 1 (7-9-roční). V 30-člennom peletóne bolo 22 chlapcov a 8 dievčat, medzi nimi aj najmladší pretekár, 4-ročný Daniel Błańda z Rabky. Hoci skončil posledný, tešil sa snáď najviac zo všetkých. Celkovým víťazom tejto

kategórie sa stal Piotr Etgens z Limanowej pred Michałom Łukaszczym z Bukowiny Tatrala a Mateuszom Kowalczykom z Podsrnia. Medzi dievčatami „kraľovali“ Oravčanky - Angelina Kowalczyková z Podvľka, pred Katarínou Prilinskou z Podsklia a Izabelou Kowalczykovou z Podsrnia.

Vyhlasovanie výsledkov

sa konalo na tribúne štadióna KS Wierchy Rabka a ceny (jednotlivcom i družstvám) odovzdávali: predsedu Výboru športu a turistiky Euroregiónu Tatry Czesław Borowicz, starostu Rabky Józef Skawiańczyk, predesa

sportového klubu Wierchy Jan Błańda a zástupcovia sponzorov. V kategórii škôl zvíťazila ZŠ Bukowina Tatrala pred ZŠ 1. Podvľka a ZŠ Podsklie. V kategórii rodinných družstiev vyhrali Kowalczykovci z Podvľka pred rodinou Kowalczek zo Spytkowic a Kowalczykovicami z Podsrnia. Teší nás masová účasť pretekárov a najmä dobré výsledky detí z Podvľka a iných oravských obcí, ktorým k ich úspechu srdečne gratulujeme.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

FOTOREPORTÁŽ Z RABKY
NA 3 STR. OBÁLKY

KRÁTKO Z ORAVY

V novembri (25. 11.) sa 80 rokov dožíva krajanka Viktoria Michaláková (rod. Brehová) z Malej Lipnice. V ten istý deň oslaví 70. narodeniny Eimília Karnafelová (rod. Michaláková) z Veľkej Lipnice, (30. 11.) sa 70 rokov dožíva Andrej Kojda z Pekelníka, (16. 11.) oslaví 65 rokov Eugen Sandrik z Jablonky a (15. 11.) sa 50 rokov dožil Ján Štefko z Chyžného. Našim jubilantom srdečne blahoželáme.

* * *

Na autobusovom námestí v Jablonke sa nachádza jediné na Orave fotografické labora-

tórium „Julia“, v ktorom poskytujú občanom komplexné fotografické služby, v tom vyvolanie filmov. Je tam aj predaj fotoaparátov, albumov a rôznych pamiatok, napr. indičkej bižutérie.

Dobre zásobené, moderné samoobslužné predajne s rozličným tovarom, nie sú už na Orave novinkou. Občania radi nakupujú v novom obchode v Podsrni.

* * *

Na Orave sa nachádza množstvo príestavných kaplniek, ktoré boli postavené koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Mnohé z nich, ako napr. kaplnka v Oravke-na Danielkach (na snímke), by však už nutne potrebovali pomoc odbornej ruky reštaurátora sakrálnych objektov a pamiatok.

* * *

Zemiaky, nazývané kedysi „chlieb chudobných“, uskladňovali na Orave v špeciálnych pivnicach. Jednu z nich sme videli v Dolnej Zubrici (na snímke).

* * *

V Podvľku nedaleko pošty stojí socha sv. Jozefa s dieťatkom (na snímke), postavená v roku 1826, ktorú obci venoval podvľčiansky rodák a farár (1811-1831) Jozef Šimrák, vicearchidiakon a radca sv. Stolice, pochovaný v miestnom kostole sv. Martina.

* * *

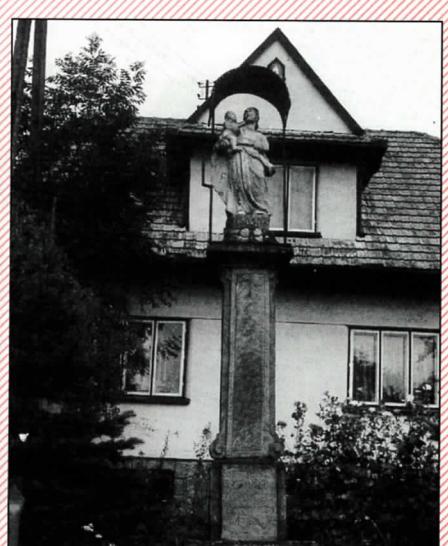
V súvislosti s úmrtím dolnozubrického richtára, krajanu Alojza Pacholského, sa v tejto obci 29. septembra uskutočnili volby nového

richtára. Stal sa ním Bronislaw Gargasz, majiteľ obchodu s drevenými výrobkami „Drewsuss“ v Jablonke a agroturistického hospodárstva v Dolnej Zubrici.

* * *

Každý rok sa 1. a 2. novembra stretávame na cintorínoch, aby sme si uctili pamiatku našich zosnulých. V Podvľku sme našli zaujímavý hrob bývalej zemianskej rodiny Divékyovcov (na snímke), správcu Ödöna Divékyho a jeho manželky Márie (rod. Welterovej) s maďarským nápisom.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Biskup J. Szkodón celebriuje sv. omšu

Otvorenie slávnosti. Sprava riaditeľka lýcea A. Stopková

Až sa nechce veriť, že od vzniku lýcea v Jablonke - prvej a podnes jedinej všeobecnovzdelávacej strednej školy na Orave a Spiši uplynulo už 50 rokov. Jej dejiny, čo treba zvlášť podotknúť, sú úzko spájajú s historiou nášho krajanského hnutia, ktoré sa začalo rýchlo vyvíjať krátko po druhej svetovej vojne a od začiatku kládlo veľký dôraz na rozvoj slovenského školstva. Vedúci predstaviteľia novozaložených Spolkov Čechov a Slovákov na Orave a Spiši si už vtedy uvedomovali, že pre svoj ďalší rast si musia vychovať svoju, vzdeľanú a národné uvedomelú inteligenciu. Preto vyvinuli veľké úsilie

L. Mšalová počas príhovoru

POLSTOROČIE JAB

pre založenie slovenského lýcea v Jablonke a už v januári 1950 sa s touto požiadavkou obrátili na Okresný úrad v Novom Targu. Potom zvolili organizačný výbor, v ktorom o.i. boli: Alojz Šperlák, Andrej Cisárik, Ján Kovalík, Eugen Kott, Anton Baliga, Ján Paniak, Ján Páleník, Ignáč Kašprák, Augustín Bryja, Peter Gorel a ďalší. Výbor pôsobil veľmi aktívne a za týmto účelom sa vybral nielen na Vojvodskú národnú radu do Krakova, ale dokonca na vtedajšie Ministerstvo školstva do Varšavy, až napokon vybojoval potrebné povolenie na otvorenie slovenského lýcea. Veľkú pomoc tomuto krajskému úsiliu poskytol Urbársky spolok v Jablonke, ktorý daroval na potreby lýcea svoju budovu v centre obce, kde sa v tom čase nachádzala slovenská základná škola. Samozrejme, kým došlo k otvoreniu lýcea, bolo treba vyriešiť ešte rad ďalších otázok, týkajúcich sa o.i. učiteľského obsadenia, ubytovania a stravovania žiakov, čo sa napokon úspešne podarilo. A tak 1. septembra 1951 mohlo prekročiť brány lýcea, ktorého riaditeľom sa stal Štefan Václaviak, rodák z Podsklia, prvých 26 žiakov z Oravy a Spiša.

Odtedy uplynulo rovných 50 rokov. Za tak dlhé obdobie opustilo túto oravskú Alma Mater 3350 absolventov a v živote školy nastali viaceré zmeny. K najpodstatnejším patrila výstavba novej budovy lýcea (otvorennej v r. 1959), taktiež z iniciatívy Slovákov, ako aj, žiaľ, zrušenie slovenského profilu školy a vytvorenie poľského lýcea.

29. septembra t.r. sa v Jablonke konali oslavys polstoročia Všeobecnovzdelávacieho lýcea Hrdinov Westerplatte, ako sa dnes táto škola volá, ktorých sa zúčastnilo takmer sedemsto absolventov, viacerí profesori a pozvaní hostia. Boli medzi nimi o.i. poslanec Sejmu a vojtna gminy Czarny Dunajec K. Dzielski, novotargský starosta J. Lasyk, konzul PR v Chicagu F. Adamczyk, zástupcovia Vojvodského školského kuratória s vicekurátorom M. Michnom a vizitátkou A. Peškou, tajomník ÚV SSP L. Molitoris, úradujúci člen mestskej správy v Novom Targu Julian Stopka, šéfredaktor Života J. Šternogra, vojtna všetkých okolitých gmin z Oravy, Spiša a Podhalska, riaditelia všeobecnovzdelávacích lýceí z novotarského okresu a mnoho ďalších.

Oslavy sa začali v jablonskom kostole slávnostnou sv. omšou, ktorú celebroval chyžniansky rodák, biskup Jan Szkodón, spolu s ďalšími, takmer dvadsiatimi khazmi, absolventmi lýcea. Vo svojej homílie o.i. podčiarkol význam školy pre oravskú a spišskú mládež, ktorej dala vzdelanie a vybavila ju vedomosťami na ďalšiu cestu životom, aby na nej boli užitoční a verní sebe, škole a bližným. Lýceum môže byť dnes na svojich absolventov pravom hrdé.

Po sv. omši sa účastníci slávnosti pobrali na jablonský cintorín, kde položili kyticu kvetov na hroboch zosnulých riaditeľov a profesorov.

Stretnutie absolventov prvých, slovenských ročníkov

JABLONSKÉHO LÝCEA

rov lýcea. Zvlášť dojímavé bolo stretnutie absolventov prvých, slovenských ročníkov lýcea pri hrobe prvého riaditeľa tejto zaslúženej školy Štefana Václaviaka.

Oficiálnu časť jubilejných osláv, ktorá sa konala v miestnom amfiteátri, otvorila predsedníčka organizačného výboru Helena Komoňska. Po nej sa slova ujala terajšia riaditeľka lýcea Aniela Stopková, ktorá privítala absolventov a menovite pozvaných hostí. Vo svojom príhovore predstavila stručne dejiny lýcea, jeho riaditeľov, viaceré údaje o jeho absolventoch a pripomenula podľa nej najdôležitejšie momenty v polstoročnej histórii tejto školy. Prehovorili aj niekoľkí absolventi, ktorí si zaspomínali na roky strávené v jablonskej Alma Mater. Vzrušujúce boli najmä spomienky absolventky prvého ročníka lýcea, Lýdie Mšalovej, ktorá hovorila o živote na Orave pred polstoročím, o ľažkých začiatkoch lýcea a jeho prvých študentov a o svojich školských zážitkoch z tých čias. Len škoda, že svoj príhovor - okrem niekoľkých viet - nepredniesla v slovenčine, ktorú predsa znamenite ovláda. A vôbec počas celej slávnosti slovenčina zaznela viac ako skromne (aj keď je to v porovnaní s oslavami 40. výročia lýcea istý, nevelký pokrok). Pripomenula nám ju tentoraz ešte jedna z prvých profesoriek lýcea, RNDr. Klára Korpášová-Šinková, ktorá prišla na oslavy, a v mene slovenských pedagógov pôsobiacich kedysi v Jablonke pozdravila zhromaždených, ako aj - čuduj sa svete - konferenciéri pri uvádzaní jednotlivých čísel kultúrneho programu. Totiž po spomínaných príhovoroch nasledoval kultúrny program, ktorý pripravili dnešní poslucháči lýcea. Obsahoval o.i. zábavné scény zo života školy a jej žiakov, popretkávané hudobnými a speváckymi vložkami.

Po obede nadišla azda najmilšia chvíľa, na ktorú všetci netreplivo čakali - stretnutia jednotlivých tried, skupín a ročníkov so svojimi bývalými profesormi a vychovávateľmi, niektorí po prvý raz od maturity. V jednej z tried sa napr. spolu stretli absolventi prvých piatich ročníkov, v inej z d'álších piatich atď. Hoci ich nebolo príliš veľa, besedy boli všade veľmi živé a spomienkam na školské roky nebolo konca-kraja. Absolventi si tiež vymieňali adresy, delili sa svojimi skúsenosťami a sľubovali si, že sa onedlho opäť stretnú.

V besedách a rozhovoroch sa pokračovalo aj počas slávnejšej večere, ktorá sa pre staršie ročníky absolventov konala v peknej, nedávno otvorenej aule lýcea, kym pre mladšie ročníky v modernom, novopostavenom moteli v Chyžnom. Samozrejme, ako sa na každú poriadnu slávnosť patrí, aj tú zavŕšila tanecná zábava pri dobrej muzike, ktorá trvala do neskorých nočných hodín.

Treba podotknúť, že organizátori sa vcelku dobre zhstili svojej úlohe a pripravili peknú slávnosť, počas ktorej, ako sa hovorí, sa

Pred slávnoštnou večerou v aule lýcea

Absolventi pri hrobe prvého riaditeľa Š. Václaviaka

Hľadisko amfiteátra bolo počas slávnosti zaplnené

postarali nielen o ducha, ale aj o žalúdky účastníkov. Mne však čosi na nej chýbalo. Ako som už spomenul, bolo na nej príliš málo slovenčiny, len tak akoby mimochodom sa spomenulo krajanských zakladateľov lýcea z Oravy (ale bez Spišiakov), nedostatočne tiež bolo zhodnotené prvé obdobie činnosti tejto školy, keď mala slovenský profil. To isté platí aj o rozsiahlej publikácii vydanej pri príležitosti jubilea (Všeobecnovzdelávacie lýceum Hrdinov Westerplatte v Jablonke. 1951-2001), ktorú dostal každý absolvent. O nej však snáď inokedy. Napokon zdá sa mi, že v prípade školy so slovenskými tradíciami, ktorú založili Slováci, by na jubilejné oslavy mal prísť aj predstaviteľ slovenského zastupiteľského úradu v Poľsku.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

Tanečná zábava na záver jubilejných osláv

- Si ty vôbec normálna? Prečo nespíš? Už druhýkrát si ma zobjudila, - ozvala sa Kveta. Liba neodpovedala a ďalej pokračovala v ceste k dverám. Pootvorila ich, prekízla na chodbu a opatne za sebou zavrela. Popri rade dvier prešla na koniec chodby, k oknu. Pokušala sa ho otvoriť, ale bakelitovú kľučku ktosi odlomil.

Pritlačila nos na sklo. Jej dych sa zrážal do drobnučkých kvapiek. Cez ne videla dva rozmazané žlté body. Zváčšovali sa, osvetlili jej tvár, blikali do očí, a keď auto prešlo pod oknom a zatočilo sa k parkovisku, zmenili sa zo žltých na červené.

Z vrecka pyžamy vytiahla preložený papier. Moja milá Libuška, bolo na ňom. Nezľakni sa, že Ti píšem z nemocnice v Paskove. Som tu na vyšetrení. Máv vraj niečo so srdcom. Nič väzne to nebude, ale musím tu aspoň dva týždne zostať. Nestrachuj sa, všetko sa dobre skončí.

List pokračoval stále drobnejším písomom, ktoré v prítmí chodby prestávalo byť čitateľné. Libe to neprekážalo; za týždeň sa už naučila list naspäť. Mama je v nemocnici, mladšia sestra pod babičkínym dozorom v Palkoviciach a otec preč. Kde, to sa v liste nehovorilo, Liba to však vedela. Je u tej baby, čo sa s ňou tahal po meste, a keď ich Liba stretla, pokoju povedal ahoj, akoby to bolo celkom normálne.

Idem domov, rozhodla sa Liba. Idem domov.

Ulica pod oknami stíchla, studené svetlo výbojok sa rozlialo po stenách domov, stromy v parčíku mali nezvykle ostré obrys a novinový stánok vyzeral veľmi nevľúdne. Cesta, ktorou Liba niekolkokrát denne prechádzala, bola teraz cudzia a nepriateľská.

Peniaze. Veď ani na cestu nemám. Včera som si kúpila obedy, električku, lístky do kina a pohľadnice. A tak nemám ani na cestu.

A za to môže on. Trikrát neposlal ani korunu, a to, čo jej posiela mama je hneď preč. Keby som tak mala peniaze, kúpila by som sestre knižku o filmových hercoch.... O filmových hercoch, ešte to! Skôr by potrebovala niečo o slušnom správaní. Alebo o varení. Alebo o dejepise. Je vôbec možné, aby niekto z dejáku takmer prepadal?

- Cestovné lístky, prosím! - Liba vytiahla z peňaženky lístok.

- A preukaz nemáte?

- Ale áno, mám.

- Predkladá sa bez vyzvania.

Liba chvíľu hľadala v peňaženke, potom vo vreckách kabáta a nakoniec hľadané našla na dne modrej pásikavej tašky.

- To vám trvalo! Keby som tak mala čakať na každého, do Bohumína urobím iba jeden vagón!

Sprievodkyňa skontrolovala preukaz a s buchnutím zatvorila dvere kupé.

Ako som ten preukaz mohla takto založiť! Vždy ho mám pripravený. Už ani neviem, čo

robím. A za všetko môže on! Keby som mala takého otca, akého majú iní, mohla som byť teraz na intráku. Alebo v kine. Alebo zo Zdenkom. So Zdenkom. Keby tak vedel, akého mám otca, iste by ma nechal. Alebo jeho mama. Tá keby to vedela, nemohol by so mnou ani na krok. Dúfam, že Liba je zo slušnej rodiny, Zdeno. Akoby som ju už počula.

Ostravská stanica bola pochmúrna. Kovové stupne pohyblivých schodov boli navzájom spojené hrdzou a špinou. Tu si Liba vždy spomenula, ako schody montovali. "To se ti, devucha, včil bude cestovať!" kričal na ňu chalan v zaoleskaných montérkach. Škoda, že tu nebudeš o týždeň, to tu už bude ako v Prahe. Liba sa vtedy smiala a slúbila, že o týždeň sa iste príde pozrieť. Keď prišla, chalan tam nebola a schody ešte nepremávali.

Na treťom nástupišti nebolo živej duše.

JOZEF GRUMLÍK PENIAZE

Prípoj ako obyčajne nepočkal. Liba si sadla do tmavého vlaku, ktorý mal odchod až o dve hodiny. Tašku si postavila vedľa seba na sedadlo a pokúsila sa zaspäť. Myšlienky jej však nedali.

Peniaze, mať tak peniaze a cestovať lietadlom! To by som bola v Ostrave o hodinu. Takto cestujem z Prahy šesť, aj to iba keď mám šťastie. A ešte hodinu osobákom. Alebo by som si kúpila taký kufor na kolieskach, ako má Vendula. Čahá si ho za sebou, kolieska svišťia, má to bez námahy.

Peniaze! Otec nedá mame ani korunu. A teraz bude mama dostávať nemocenskú a on jej zase nedá nič. Pritom zatába tisíce. To sa mame fakt čudujem, že s tým nejde k súdu. Napríklad Janina mama k súdu šla a otec pekne platí. Šesť stoviek a ani okom nemihne. Šesť stoviek!

Liba otočila klúčom v zámku bytových dverí. Zase iba na jeden západ. Koškokrát som ségre hovorila, že má zamkýnať na dva razy. Takto to môže každý zlodej otvoriť. No, tu sa nevtralo aspoň mesiac. A to som jej napísala, ségra otváraj okná! Ale ona snáď nevie čítať. Pri tých štvorkách sa ani nedivím.

- No to vari ani nie je pravda, - vykríkla Liba. - To asi...

V kuchyni bol všetok riad rozhádzaný a všetko špinavé. Na polovici hrncov sa šírila pleseň. Na koberci bola rozliata nejaká lepkavá tekutina. Vo výlevke čierne špinavý pás. Ja ju zaškrtí, ja ju... čerti sa Liba.

Chudera mama, keby to videla, neprežije to.

A po otcovi pravdaže ani stopa. Pokojne si zmizol, a tu to vyzerá ako po nálete. A to len preto, lebo mama má mäkké srdce. Ale nemá

to význam. Keď to mama nevie, zariadim to ja! Takto to predsa nejde, aby zmizol a nedal nikomu ani korunu. Na to sú predsa paragrafy. Nech ho hoci zavrú, mne je to jedno. Bude platiť, nech si o mne myslí čo chce. Mama je slabá povaha, vždy jej naslubuje hory-doly a ona by ho na rukách nosila. Ale ja taká nebudem! Nájdem ho, aj keby som mala ísť na bezpečnosť. A potom sa uvidí.

- Čo potrebujete slečna, - spýtal sa poručík. Liba nesmelo podišla k dlhému stolu.

- Nemôžem nájsť otca.

- Tak to asi začneme po poriadku, - odpovedal poručík a ukázal stoličku.

Liba sa posadila, z kabelky vytiahla občiansky preukaz a podala ho poručíkovi.

- A čo matka?

- Je v nemocnici. V Paskove. Má niečo so srdcom.

- A to ste sama?

- Práve že nie. Mám sestru. Má dvanásť. Neposlúcha ma, fláka sa, zo školy nosí štvorky.

Liba zdvihla hlavu a pozrela na poručíka.

- Mama jej povedala, aby zostala u babičky v Palkoviciach, ale ona tam nechce byť. Ja som v Prahe na intráku... na internáte. Chodím na grafickú školu. A otec sa doma ani neukázał. Prišla som včera, ségrý... sestry nikde a všade neporiadok. Taká je. Minule priznala, že ušla od babičky. Poslala som ju naspäť, aby sa babička nestrachovala. Peniaze sestra nemá, otec jej nič nedal. Ešte dobre, že to mama nevie. Už tri mesiace nedal mame ani korunu.

- Pozrieme sa na to, slečna. Chodte domov a zajtra tam otca máte. Nebojte sa. A keby ste niečo potrebovali, príde alebo zavolajte. Tu je číslo.

- Ďakujem. Ste láskavý.

Liba sa zastavila v drogerii a za posledné peniaze nakúpila plnú tašku čistiacich prostriedkov.

Okolo polnoci už byt vyzeral aspoň trocha útlume.

O jednej Liba vliezla do posteľe a o pol tretej konečne zaspala.

Sny, ktoré ju obchádzali, trvali krátko. V poslednom sa túlala ulicou okolo pražskej školy. Okná boli otvorené. Zvoní. A ešte nemám v taške knihu, zlakla sa Liba. Potom otvorila oči. Prebudiло ju nástočivé zvonenie. Vyskočila z posteľe a bosá prebehla do predsiene.

- Ahoj Liba! Nechala si vo dverách klúče. Zvoní už pol hodiny. Už som si myslie, že sa ti niečo stalo.

- Nečakala som, že budeš zvoníť... že prídeš... že tu budeš...

Otec si zavesil kabát, vyzul topánky. Liba ešte stále stála medzi dverami do izby.

- Môžem ďalej?

- Mhm.

- Máš to tu upratané, vidieť, že sa vieš postarať o domácnosť.

- Mhm.

- Nesadneme si?

Otec vytiahol z vrecka škatuľku cigariet a zapálil si.

- Tak ako v Prahe?

- Mhm.

- Liba, prosím ťa, čo ti to napadlo hľadať ma na bezpečnosti?

Liba pozorovala otcove prsty. Chveli sa viac, ako keď sa na ne dívala pri poslednom stretnutí.

- Počuješ, Liba, čo ti to prišlo na um, vieš, čo teraz budú o mne hovoriť v práci?

- No a? Aj tak to všetci vedia.

- Čo?

- Že si od nás zdrhol a že si u nejakej ženskej.

- Vieš, čo hovoríš?

- Pravdaže viem, nehraj sa na prekvapeného.

Otcova ruka sa priblížila k popolníku, prsty postavili cigaretu kolmo a zahasili ju. Je to škoda, pomysela si Liba, z cigarety zostala ešte polovica.

Odrazu jediným zvukom v izbe bolo tika- nie budíka. Bolo stále hlasnejšie a hlasnejšie. Libe sa zdalo, že v miestnosti už nie je nič iné iba ten budík.

- Prečo si ma hľadala? Potrebuješ peniaze? Minulý mesiac som mame nedal nič, viem. Mal som väčšie výdavky. Auto v generálke, stálo to pár tisíc.

Chvíľu hľadal v čiernej peňaženke (dar od mamky k poslednému Vianociam, napadlo Libe) a po chvíli vytiahol dve päťstokorunáčky.

- Kúp si za to dačo. A daj aj sestre a mame.

Liba pozrela na bankovky. Tisíc korún. Kúpim sestre sveter, mame prinesiem do nemocnice bonboniéru. Maryšu. Tú ma najradšej. A do kuchyne by sa zišiel nový obrus. Zvyšok odložím.

- Tak na, vezmi si ich.

Vtedy sa Liba rozčúlila. Päťstokorunáčky hodila na stôl, rozleteli sa na všetky strany. Nepoznávala sa.

- Ja ti to teda poviem. Kašlem na tvoje peniaze! Kašlem ti na ne! Pokojne ich daj tej babe, nič od teba nechcem! Nijaké peniaze nepotrebujem! Môžem ísť na brigádu a za- robím si toľko, kolko budem chcieť. Len si ich

zase odnes. Alebo si myslíš, že všetko sa dá kúpiť? Úplne všetko?

- No tak Liba, neplač. Vedť to nejak... Ja som si naozaj mysel, že potrebujete peniaze, keďsi ma tak hľadala. Ja som nechcel, prepáč... ja viem, že som ti ich mal dať skôr... ale...

- Ty ma vôbec nechápeš. Ja fakt twoje peniaze nechcem. Ja chcem mať normálny domov, taký, aký majú ostatní. Chcem prísť niekom, kde sa budem cítiť dobre a kde sa nebudem musieť dívať na uplakanú mamu. Ja chcem mať aj otca, chcem, aby ségra nebehala po uliciach, aby nenosila zo školy štvorky a aby mama nebola v nemocnici. Ved' ja ani nemôžem povedať svojmu chlapovi, ako sa u nás žije, jeho matka by ma vyhodila! Na intráku stále pláčem, v noci nespím, všetci si o mne myslia, že som cvok, stále si o mne čosi šepkajú a za chrbtom sa mi smejú. To sa predsa nedá vydržať! A ty si myslíš, že keď mi dáš mizerných tisíc korún, že tým naraz všetko napravíš?

Liba prestala vzlykať a izbu znova zaplnil guľatý budík. Tikal kovovo a chrapľavo a opäť sa zdalo, že v miestnosti je iba on.

(Domová pokladnica 1987)

DISK V BIELSKU BIAŁEJ

V dňoch 8. - 12. októbra t.r. sa v Bielsku Bialej konali tretie medzinárodné divadelné stretnutia, pod názvom Spolu. Ich náplňou boli vystúpenia mnohých poľských a zahraničných divadelných skupín, divadelné školenia, prednášky, výstavy a koncerty.

Podujatia sa zúčastnil aj slovenský amatérsky divadelný súbor DISK z Trnavy, nad ktorým záštitu prevzala veľvyslankyňa SR v Poľsku Magda Vášáryová. DISK pracuje nepretržite od roku 1955. Svoju činnosť začal klasickým inscenovaním divadelných hier slovenských i svetových dramatikov (1955 - 1986). Prvý výraznejší úspech súbor dosiahol v roku 1967, keď s inscenáciou J. Patruka Slečna Opala a vrahovia získal na krajskej prehliadke ochotníckych súborov hlavnú cenu. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch bol súbor mimoriadne úspešný. Zúčastňoval sa mnohých divadelných súťaží, prehliadok a festivalov na Slovensku aj v zahraničí. V Bielsku Bialej sa predstavil s inscenáciou s názvom Geniálna epocha podľa Bruna Schulza, ktorú režíroval Dušan Vicen. Inscenácia mala premiéru na festivale MB apo-

strof 4. júla 2001 v Divadle na Zábradlí v Prahe, kde získala jedinú udeľovanú cenu - cenu divákov. Ich výstupenie si do B. Bialej prišli pozrieť aj riaditeľka Slovenského inštitútu vo Varšave H. Jacošová, pracovníčka ÚV SSP V. Juchniewiczová a redaktor Života, ktorí sa po predstavení stretli s členmi súboru.

Geniálna epocha je vlastne hrou o hre. Hlavnou postavou je malý divadelný súbor, ktorý priamo pred očami divákov zápasí s literárny odkazom málo známeho, ale geniálneho poľského spisovateľa židovského pôvodu Bruna Schulza, popraveného nacistami v roku 1942. Úryvky nacvičeného opusu o Schulzovom živote a diele sú neustále prerušované pretriasaním, v kontexte Schulzovho diela, malicherných vnútrosúborových ľudských problémov, ale aj problémov vychádzajúcich z podstaty Schulzovho diela. Z toho vzniká množstvo bizarných a tragikomických situácií.

Slovenský jazyk nerobil mladému publiku žiadne problémy, a keďže sa im predstavenie páčilo, nečudo, že ho odmenili mohutným potleskom.

Text a foto: JÁN BRYJA

Spoločný záber na pamiatku

Disk na scéne v Bielsku Bialej

ROZPRÁVANIE O ZÁZRAČNOM VYLIEČENÍ

Po našich dedinách koluje podnes množstvo rôznych historiek, príbehov, rozprávok, legiend a mýtov, najčastejšie neskutočných, vymyslených, ktoré si ľudia medzi sebou rozprávajú a nezriedka im aj veria. Jednu takúto historku nám porozprával krajan Ján Boryš z Veľkej Lipnice, známy prútikár, ktorého poznajú nielen na Orave, ale aj Spiši.

- Bolo to v roku 1954, - začína J. Boryš, - kedy istý človek z našej obce ochorel na bolestivý zápal klíbov. Bol taký chorý, že sa nemohol pohnúť z posteľe a ľavá noha mu tak opuchla, že si nemohol obuť žiadne topánky. Hoci mu nohu potierali rôznymi mastlami a obkladali zábalmi z liečivých bytlín, bolesti neu-stúpili. Nakoniec po dlhom nahováraní súhlasil, aby k nemu zavolali lekára, ktorý po príchode konštatoval silné zapálenie klíbov, predpísal mu nejaké lieky, dal si za návštenu slano zaplatiť a odišiel. Zdravotný stav pacienta sa však nadalej nezlepšoval, práve naopak. Neostávalo mu nič iné, len sa modliť a prosiť Boha o uzdravenie. Raz v noci sa mu vraj vo sne objavila Panna Mária, ktorá mu oznámila, že Boh sa nad ním zlutoval a rozhodol sa mu pomôcť. Potom mu povedala: chod' k žriedlu vody Pod Gronickom, rastie tam jalovec a pod ním nájdesh schúleného poľného zajaca. Chy' ho, zabi, oder z kože a prilož si ju na chorú nohu. Choroba ustúpi.

Len čo sa chorý človek ráno zbudil, porozprával o svojom podivnom sне manželke. Tá, kedže bola silne veriac, mu povedala, aby sen nebral na ľahkú váhu a okamžite vyskúšal radu Panny Márie. Vybrali sa teda spolu k prameňu, ktorý po dlhom blúdení a predieraní sa cez kríky a všakovaké bodlačie napokon našli. Zbadali i jalovec, ale po zajacovi, ktorý tam mal ležať, nebolo ani chýru, ani slychu. Obaja veľmi posmutneli, potom si v tieni jalovca chvíľu odídychli, aby nabrali nových sín, napili sa čírej vody zo studničky a pobrali sa späť. Mužovi však neustále vŕtal v hlave jeho sen, nechcel sa zmieriť s tým, že by to nebola pravda.

- Ako mi potom ten človek povedal, - pokračuje J. Boryš, - zrazu spod medze vyškočil zajac a triel do poblízkeho chras-

tia. Chorý sa potešil, ale vzápäť zo-smutnel, ved' ako mal chytiť rýchlo-nohého zajaca? To však ešte neboli ko-niec. Zajac sa totiž onedlho z krovia opäť vynoril a sme-roval priamo k nim! Hoci nášho chorého noha strašne bolela, ledva na ňu stúpal, pokúšal sa ho chytiť. Vtedy zba-dal, že za ním ide je-ho sused Florián Karnafel. Práve on vyplašil zajaca, ktorý zbehol do nedá-lekého zemiačni-ska. Vtedy žena svoj-

mu krívajúcemu a trpiacemu mužovi po-dala kameň, ktorý zrezignované hodil do zajaca. Čuduj sa svete, nechybil, trafil zajaca do nohy, takže potom sa im ho podarilo chytiť a zabít.

Po návrate domov zodrali zo zajaca kožu, ktorú si chorý ešte teplú priložil na nohu a silno zaviazal. Unavený si napokon ľahol do posteľe a zaspal. Keď sa ráno zobudil, bolesti ustúpili a aj noha začala odpúchať. Hnis z rany vytiekol a o pár dní sa náš chorý už cítil zdravý ako rybička. Opäť mohol nielen chodiť, ale aj pracovať. Hoci odvtedy uplynulo už skoro 50 rokov, náš hrdina nikdy na nohy nechorlavel, ani neboli u lekára.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

PAMIATKE RYSZARDA SIWCIA

Prednedávnom - 21. augusta t.r. uplynulo 33 rokov od chvíle, keď tanky ar-mád piatich členov Varšavskej zmluvy (ZSSR, PLR, NDR, MLR, BLR) brutálne potlačili prvý pokus o pokojný „zamatový“ antikomunistický prevrat v krajinách bývalého socialistického tábora. Po komunistickom puči v roku 1948 to bol pre vtedajšie Československo druhý ťažký úder, ktorý počas „normalizácie“ v nasledujúcich dvoch desaťročiach veľmi nepriaznivo poznačil osudy ďalšej generácie Čechov a Slovákov.

Zľava: R. Volná, II. tajomníčka ZÚ ČR v PR, plk. V. Vlček, vojenský pridelenc ČR v PR, V. Šmigolová, charge d'affaires ZÚ ČR v PR, M. Vásáryová, veľvyslankyňa SR v PR, gen. M. Horský, vojenský pridelenc SR v PR a M. Novotný, II. tajomník ZÚ SR v PR

Na znak protestu proti účasti poľskej armády v spomínamej intervencii sa 8. septembra 1968 Ryszard Siwiec, 57-ročný otec dvoch detí z Premyšla, oblial benzínom a zapálil. Urobil tak počas dožinkových slávností na varšavskom Štadióne Desaťročia - pred hlavnou tribúnou, na ktorej sedeli najvyšší straníčki a štátni predstaviteľia. Napriek tomu, že v 70. a 80. rokoch sa poľské a československé tajné služby všeomnožne usilovali túto udalosť zatajiť, zostáva verejnosť, že hrdinský čin Ryszarda Siwca, ktorý podľahol rozsiahlym popáleninám 12. septembra 1968, zostane v historickej pamäti poľského, slovenského i českého národa.

Aj kvôli tomuto dôvodu 21. augusta 2001 veľvyslankyňa SR v PR Magda Vásáryová a charge d'affaires ČR v PR Veronika Šmigolová, v sprievode vojenských pridelencov a pracovníkov oboch veľvyslanectiev, položili kvety pri pamätnnej tabuli, pripomínajúcej čin Ryszarda Siwca.

M. K.

HUDBOU K PRAMEŇOM

Poslednú septembrovú sobotu sa na nádvorí Základnej školy č. 130 v Krakovе konalo zaujímavé športovo-umelecké podujatie pre deti a mládež nazvané Rozlúčka s letom. Usporiadalo ju Centrum katolíckej kultúry z Mistrzejowíc

v spolupráci s bytovým družstvom „Oświecenie“, Mestským úradom v Krakove, Spoločnosťou pre propagáciu telovýchovy a obchodným podnikom „Akssman“. Iniciátorkou podujatia bola veľká priateľka Slovákov v Poľsku, populárna kultúry a propagátorka dialógu kultúr Lucyna Lubańska.

Program podujatia bol veľmi bohatý. Začal sa futbalovým zápasom, v ktorom hrali mužstvá zložené z hráčov rôzneho veku. Boli tiež rôzne hry, v ktorých žiaci mohli prejavíť svoju zručnosť, zbieranie učebníčok a príručiek pre žiakov základných škôl a gymnázií a dokonca koncert slovanskej hudby, ktorý by sa dalo nazvať Hudbou k prameňom. Vystúpila v ňom autorka programu, speváčka Anna Žeberová, skladateľ poľského pôvodu z Kyjeva a umělecký vedúci divadelnej skupiny „Zrkadlo“ Alexander Andrzejewski a predseda MS SSP v Krakove Józef M. Bożyk. Diváci si mohli vypočuť i

Pred slovenskou vinárňou v Bielsku Bialej

SLOVENSKÉ VÍNO V POĽSKU

Slovensko je známe zo svojich vinárskych tradícií. Slovenské vína kvalitou neustupujú iným a postupne sa dostávajú na zahraničný trh. V Poľsku sú však zatiaľ málo známe. Snáď len okrem Bielska Bialej, kde sa nachádza jediná v Poľsku slovenská vináreň nazvaná Živé víno. Keď som navštívil toto mesto v spríevode riadielky SI vo Varšave H. Jakošovej a pracovníčky ÚV SSP V. Juchniewiczovej, nenechal som si ujsť príležitosť na návštavu tohto podniku. Jeho vedúcim je Cyril Vakula z Čadce, ktorý nás ochotne uhostil tým najlepším čo v pivnici mal. Sudové červené víno Dornfelder a biela Pálava chutili naozaj znamenite. Dobrú náladu znásobujú vo vinárii tóny slovenských ľudových pesničiek. Vináreň založila v roku 2000 firma Vinoslovak s.r.o. so 100% slovenským kapitáлом, ktoréj konateľom je pán Vakula. Ponúka vyše 20 druhov slovenských sudových a akostných odrodových vín.

- Ponúkame našim klientom len odrodové vína vyšej kvality, - hovorí C. Vakula. - Dovážame ich malokarpatského regiónu, z okolia Pezinka. Aj keď pôsobíme len odnedávna, dá sa povedať, že sme si už získali skupinu stálych návštevníkov, ktorí sem chodia pravidelne. Sú to väčšinou mestní podnikatelia a bankári, ktorí si radi pochutnávajú na kvalitnom vínu.

Vináreň servíruje aj špeciality slovenskej kuchyne. Najväčšej obľube sa tešia bryndzové pirohy, kysucké hrianky a cesnaková polievka. Zaujímalo ma, akými

kritériami sa riadia Poliaci pri výbere vína.

- Hlavným znamkom pre konzumenta v Poľsku je obsah alkoholu, - hovorí C. Vakula. - Poliaci uprednostňujú vína s väčším obsahom alkoholu. Častejšie tiež pijú červené vína ako biele.

Pán Vakula chce rozšíriť slovenské vína na poľskom trhu. Preto plánuje zriaďiť v Bielsku Bialej velkosklad slovenských vín, odkiaľ budú rozvádzané po celom Poľsku.

Text a foto: JÁN BRYJA

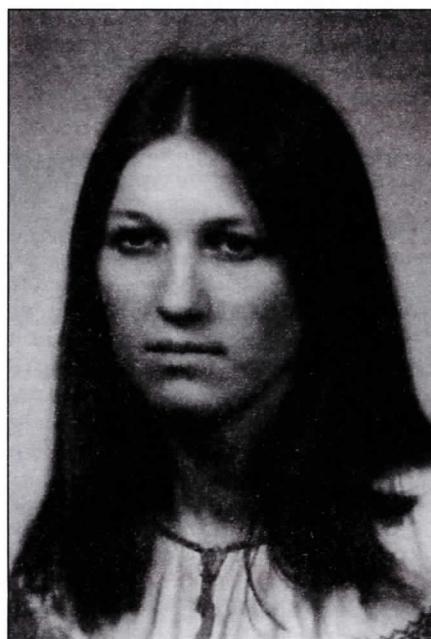
U SEBA '2001

V dňoch 4. - 6. októbra t.r. sa v Krakove konal piaty ročník Medzinárodného televízneho festivalu etnických filmov a programov pod názvom U seba. Začal sa vedeckou konferenciou v Centre židovskej kultúry, na tému Výzvy mnohokultúrnosti: imigrácia, menšiny, rasizmus a médiá, ktorú zavŕšila beseda venovaná súčasným národnostným a etnickým problémom.

Na druhý deň bola slávnostne otvorená prehliadka svetovej televíznej tvorby, najmä dokumentárnych filmov a reportáží o národnostných menšinách a etnických skupinách. Festival mal za cieľ predstaviť úlohu masmédií, najmä televízie, pri riešení etnických problémov a oboznámiť divákov s problematikou menšín, ich kultúrou a prostredím v ktorom žijú. Na festival bolo v tomto roku prihlásených vyše šesťdesiat filmov z rôznych krajín, z ktorých špeciálna komisia vybrala na súťaž 25 najlepších. Okrem toho na mimosúťažné prehliadku vybrala tri filmy venované etnickej hudbe - fínskej, srbskej a španielskej. Na záver sa taktiež konala prehliadka filmov, ktoré zvíťazili v predchádzajúcich ročníkoch súťaže.

Päťčlenná porota pod vedením známeho poľského režiséra a scenáristu Andreja Fidyka udeliла hlavnú cenu festivalu - Grand Prix „Korene“ poľskému filmu Marcina Mamoňa a Mariusza Pilisa

POKRAČOVANIE NA STR. 24

Lucyna Lubańska

viaceré slovenské skladby, o.i. od G. Duška, Cyrilometodskú, ukrajinské dumky, poľské pesničky z predvojnového Lvova, romancu B. Okudžavu a pod.

Úspech koncertu a vôbec celého podujatia ešte raz ukázal, akému veľkému záujmu kresťanských kruhov sa v dnešných kontroverzných časoch teší návrat ku koreňom, k všeslovanskému dedičstvu a vzájomnému dialóg stredoeurópskych kultúr.

J.M.B.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Prednedávnom (11. septembra 2001) oslavil 80. narodeniny známy ľudový rezbársky majster krajan Andrej Gomboš z Jurgova, dlhoročný aktívny člen MS SSP v Jurgove, začas aj člen ústredného výboru Spolku a predsedu čestného súdu. K jubileu mu srdečne blahoželáme a prajeme ešte dlhé roky pevné zdravie.

Začiatok jesene využili obyvatelia Lapšanky na skrášenie okolia svojho kostola a cintorína, ktorý ohradili novým kamenným múrikom (na snímke).

V sobotu 22. septembra t.r. sa v Čiernej Hore od Jurgova konala posviacka prístavby kostola Svätej Trojice (na snímke). Slávnostnú svätú omšu celebroval a kostol posvätil biskup Kazimierz Nycz. Okrem miestnych farníkov sa slávnosti zúčastnili aj vojt gminy Bukowina Tatrzanska J.M. Modla, vojt gminy Bialy Dunajec J. Gąsienica Walczak, tatranský starosta A. Gąsienica Makowski, senátor F. Bachleda Ksiedzularz, poslanci miestnych samospráv a ďalší hostia.

V Krempachoch priebeha urýchlená oprava starej základnej školy, pri ktorej vyrastá aj

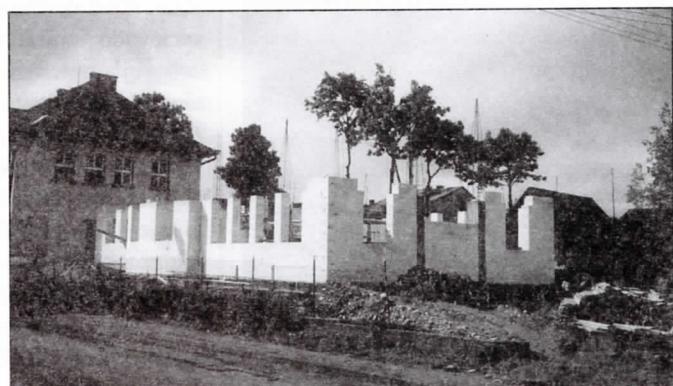
väčšia prístavba (na snímke). V priestoroch prístavby, ktorá by mala byť do decembra t.r. zastrešená, má byť telocvičňa a niekoľko vyučovacích miestností.

Poslednú septembrovú nedeľu sa v požiarnej zbrojnicu v Kacvíne konala ochutnávka regionálnych jedál, spojená s vyhodnotením súťaže o najlepšie udržiavaný gazdovský dvor v gmine Nižné Lapše. V kategórii väčších hospodárstiev porota priznala osem rovnocenných odmen. Získali ich Helena Celuszaková z Nižných Lápš, Vladislava Knutlová z Vyšných Lápš, Kristina Ciptová z Lapšanky, Anna Kovalčíková z Tribša, Margita Myšliwiecová z Fridmana, Marta Šoltýsová z Nedeca-Zámku, Mária Arendáříková z Nedeca a Anna Magierová z Kacvína. V kategórii hospodárstiev do 1 hektára ceny získali Jolanta Starmachová z Nižných Lápš, Žofia Kolodejová z Vyšných Lápš, Žofia Kutářová z Fridmana, Jozefa Horničáková z Falštína a Monika No-

vorolšká z Nedece. Chuf už zriedka na Spiši stretávaných moskolí, kvašnice, domáceho chleba a iných jedál priblížili účastníkom podujatia kuchárfky z Tribša, Nedece a Kacvína.

Mestské športové stredisko v Novom Targu usporiadalo v septembri t.r. hádzanárske majstrovstvá Nového Targu pre žiakov navštevujúcich základné školy. Medzi dievčenskými družstvami si prvenstvo vybojovali a postúpili do okresnej súťaže hádzanárky z Fridmana pod vedením E. Brzyzka.

Text a foto: JÁN BRYJA

U SEBA

DOKONČENIE ZO STR. 23

Cena pravdy. Film hovorí o hrôzach vojny na príklade redaktorky Petry Proházkovej, ktorá po príchode do Čečenska zanechala svoju prácu a založila v Groznom detský domov. Druhú cenu získal bulharský film Adely Peevaovej Nežiadúci, hovoriaci o živote Turkov v Bulharsku. Tretiu cenu dostal film Eugeniusza Szpakowskiego Stasiak. Všetky ocenené filmy budú odvysielané na anténe 3. programu poľskej televízie. Súčasťou festivalu boli aj tzv. televízne dielne pre mladých začínajúcich novinárov a filmárov pochádzajúcich z národnostných menších a etnických skupín. (jb)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 11. júla 2001 zomrel v Malej Lipnici vo veku 75 rokov krajan

JOZEF KOBROŇ

Zosnulý bol vynikajúcim hudobníkom, členom súboru Kordoň, Spolku Slovákov v Poľsku a dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

* * *

Dňa 23. septembra 2001 zomrela v Malej Lipnici vo veku 89 rokov krajanka

VIKTÓRIA MICHALÁKOVÁ

Zosnulá bola jednou z najstarších obyvateľiek obce, dlhoročnou členkou nášho Spolku a vernou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Malej Lipnici

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Záhradkári

Je to mesiac vlhký, zimný, s časťmi mrazmi a nezriedka snehom. V prvom rade musíme ukončiť zberové práce a potom rýšovanie či oranie záhradky, pričom pôdu nechávame v hrubej brázde, čo umožní premrznutie a lepší príjem zimnej vlahy. Záhony, na ktorých chceme pestovať skorú zeleninu, treba pochnojiť maštálom hnojom alebo kompostom (samozrejme pred rýšovaním). Kto si založil kompost, mal by ho stále doplnovať zvyškami zeleniny, lístom, mačinou, šupami, popolom či kuchynským odpadom. Proti myšiam a hrabošom bojujeme kladením otrávených návnad koreňovej zeleniny. Kto má parenisko, môže ho využiť na uskladnenie hlúbovej zeleniny, napr. karfiolu. V opačnom prípade treba ho zasypať lístom, slamou a pod., čím zabráníme premrznaniu pôdy. Porasty určené na zimovanie na záhone prikrývame ľahko čečinou, aby nevymrzli. Pravidelne kontrolujeme skladovacie priestory zeleniny, vetráme a kaziace sa plody odstraňujeme.

Ovocinári

Práve teraz je najlepšie obdobie jesennej výsadby ovocných stromčekov a krov. Keď je sucho a pomerne teplo, vysadené stromčeky treba dobre zavlažiť. Stromčeky môžeme vysadzovať do premrznutej pôdy, ale vtedy ich neza-

vlažujeme, aby mráz nepoškodil korene. Korunku vysadených stromkov teraz iba čiastočne narežeme, keďže definitívny rez robíme na jar. V novembri pokračujeme v ostraňovaní chorých stromov a mechanickom ošetrovaní kmeňov a hrubších konarov. Kopeme jamy pre jarné sadenie stromkov a opadané lístie kompostujeme alebo spálime. Pri kompostovaní pridávame do lístia trochu nehaseného vápna, ktoré ničí zárodky chorôb a škodcov. Dbáme tiež o ochranu stromov pred ich ohrýzanim zajacmi a inou zverou. Preto opravujeme ohrady respektive kmene stromov chránime slamenými bud inými chráničmi. Pravidelne tiež kontrolujeme uskladnené ovocie a kaziace sa odstraňujeme.

Chovatelia

musia najprv (ak to neurobili skôr) zaobezpečiť pred zimou chovné priestory zasklenými oblokmami a plnými dverami. Pastevné možnosti sú už zo dňa na deň obmedzenejšie, ale na dvoroch a v záhradkach si hydina môže vždy niečo nájsť. Dožičme jej to. Aj keď si nenazbiera všetko, čo potrebuje, má aspoň pohyb na voľnom vzduchu. Treba ju preto dokrmitať. A ešte jedno, ak chceme, aby nosnice mali aj teraz a v zime dobrú znášku, musíme im zabezpečiť nielen plnohodnotnú výživu, ale aj 14-hodinový svetelný deň (umelým osvetlením).

Včelári

Počasie je už daždivé a chladné s časťmi mrázikmi, preto včelstvo v takej situácii tvorí zimný chumáč, v ktorom znižuje svoje životné procesy. Obmedzuje sa len na požívanie potravy a na výrobu potrebného tepla. Na plástoch už len zriedkavo nachádzame plody, aj to iba zopár buniek. Po zabezpečení úložisk pred zimou a vložení podložiek, o čom sme už pisali, teraz iba občasne kontrolujeme zimovanie včiel, čo sa prejdeme po včelnici a pozorujeme situáciu na letáčoch.

Viaceri včelári využívajú toto obdobie na sadenie peľodajných a nektárodajných stromov a krov. Napr. pri potokoch je dosť miesta pre vrby, jelše, liesky a topole. Na neúrodné plochy v chotároch obči sa hodia medziiný lipy, agáty, gaštany a bresky. Takto máme možnosť nielen rozmnížovať včeliu pašu v okoli trvalého stanovišta včelstiev, ale aj zlepšovať životné prostredie.

Nastáva obdobie, keď si môžeme urobiť poriadok vo včelnici buď v skladoch na plasty. Plasty triedime a podľa akostí ukladáme, najlepšie do skrine. Medzi nimi ponechávame až dvojcentimetrové medzery, aby sme ich zabezpečili pred rozmnížovaním sa chorôb. Medníky nevkladáme jeden do druhého, ale križom, aby vzduch mohol k nim lepšie prenikať. Keď je všetko hotové, miestnosť treba uzavrieť a dobre ju vysíriť. Aby sme mali istotu, že sme larvy škodcov zničili, o dva týždne súrenie zopakujeme. Dobre je v skladovej miestnosti udržiavať stálu, pomerne nízku teplotu. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes predstavíme ďalšiu liečivú rastlinu, ZÁDUŠNÍK BREČTANOVITÝ (lat. *Glechoma hederacea L.*) Je to trváca rastlina s dvoma polovzpriamenými a bohatou olisenými byľami, dlhými asi 40 cm a pyskatými modrofialovými kvetmi. Rastie aj u nás prevažne na tienistých miestach záhrad, v riedkych vrbových i topľových lesoch, na krovinatých stráňach a pod.

Na liečebné účely zbierame celú rastlinu bez koreňov v období kvitnutia. Možno ju sušiť na zatielených a dobre vetrateľných miestach.

Zádušník obsahuje triesloviny, draselné soli, saponíny, cholín, horkú látku glechomín a trochu silice. Používa sa ako močopudný i stiahujúci prostriedok a na uľahčenie vykašľávania. Kedysi ho využívali ako zeleninu do polievok, neskôr ako liek pri plučných ochoreniach a zvonka na ošetrovanie rán, a to buď v sušenej podobe (čaj) alebo čerstvú vnať. Pri chorobách močového ústrojenstva sa jeho výhonky používali na „jarné bylinné kúry“.

Dnes po zádušník hojne siaha ľudová medicína, najmä na liečenie kašľa v druhom štádiu, pri vykašľávaní hlien, pri kataroch horných dýchacích ciest a pri iných prechladnutiach, a to vo forme čaju. Pre veľký obsah trieslovín sa používa i ako pomocný liek pri liečení hnačiek a pri kataroch močového mechúra.

Vhodné je aj jeho používanie zvonka. Keďže pôsobí dezinfekčne, vývar z drogy možno užiť pri zápaloch v ústnej dutine (zápal mandlí, d'asien a hrtanu) a na vyplachovanie zle sa hojacich rán a predkolenných vredov. Odvar možno použiť aj ako kúpeľ alebo obklady pri hemoroidoch (zlatá žila), podliatinách a niektorých kožných chorobách, pri nechutenstve a na podporu trávenia. Pri spomínaných chorobách sa pijú denne 2-3 poháre čaju. Pripravujeme ho zaparením (1-5 g rezanej drogy zaliat 1/4 litrom vody). Možе sa však použiť aj v podobe výlisku z čerstvej vŕbate, pričom sa denne užíva 25-100 ml šťavy. Čaj alebo šťavu užívame 5 až 7 dní a pri chronických chorobách aj dlhšie. Na vonkajšie užitie možno použiť silnejšie zápary buď vývar. (jš)

VÍLY NA HRADE

Nedaleko od Modry stojí hrad nazývaný Červený Kameň. Aj on, ako mnohé iné roztrúsené od Žiliny po Bratislavu, kedysi chránil západnú hranicu. Zachytil nejeden nápor, vedľa stál naozaj na dobrom mieste, ale vybrať miesto pre jeho stavbu nebola jednoduchá záležitosť!

Dve brála či vlastne vyvýšeniny sa vtedy nükali. Zišli sa teda kráľ, jeho poradcovia, generáli i šľachtici a uznesili sa, aby hrad stál na vršku nazývanom Kukľa.

Postavil sa však najmladší šľachtic a hovorí:

- Všetkých si vás vážim, páni, neocenieľné sú vaše životné skúsenosti, no nazdávam sa, že v tomto prípade ste sa nerozhodli celkom správne. Kukľa naozaj nie je to pravé miesto, kde by mal hrad stáť! Dajte na moje slová, vedľa poznám tento kraj najlepšie, nechajte hrad postaviť na vzdialenejšom vršku.

Samozrejme, každý z prítomných chcel vedieť dôvod takého návrhu. Mladý šľachtic sa však len vykrúcal, výhováral, za nič na svete nechcel prezradiť, kvôli čomu by hrad na zvolenom mieste nemal stáť. Naveľa-naveľa z neho vypáčili, že sa na tom vršku

po nociach schádzajú víly. Áno, neďaleko tam videl, ked' sa nadrónom vracal zo záletov alebo z poľovačky. Tam tancujú, zabávajú sa, spievajú a ktorie aké ešte bosoráctva vystrájajú, veru nebude dobre vyhnáť ich odtiaľ.

- Víly! Prosím vás, mladý pán, víly! - smiali sa a hádzali nad ním rukami všetci šľachtici, generáli i kráľovskí radcovia. Iba kráľ mlčal a zdvorilo sa usmieval, nepatrilo sa, aby sa miešal do kadejakých pletiek. Nakoniec však vydal rozkaz, aby hrad postavili na Kukľi.

A veru tam aj začali stavať. Od jari do jesene vytiahli vysoké múry, na ďalší rok chceli majstri vybudovať strechu a priečky vo vnútri. Prišiel totiž sneh a oni museli stavbu opustiť.

Ešte tej noci sa na nedokončenej stavbe zišli víly. Smutné, neveselé, vedľa celé mesiace sa nemali kde stretnúť a zabavit! A tak prvé, čo prišlo na pretras, bola otázka, čo robiť teraz, ked' na Kukľi stojia múry a oni stratili miesto svojich odvekých zábav. Kdeže ich teraz nájde prípadný uchádzac o ruku? Život začína byť taký nudný...

Niektoré navrhovali vystavané múry zválať. Iné im však odporovali, že by na lúke ostalo aj tak veľa balvanov a nijaké miesto na tanec. Ďalšie zas

lutovali murárov, že sa toľko natrápili a teraz by ich práca vyšla nazmar. Našli sa aj také, čo navrhovali hrad cez zimu dokončiť a uchvátiť pre seba. Nakoniec zvíťazil návrh tej najprvnej z nich: nepúšťať sa s ľuďmi do nijakého priečku a preniesť hrad na vedľajší kopec, tam, kde ho navrhoval postaviť už onen mládenec.

A veru tak víly aj urobili. Ešte neprebleskli ani prvé lúče vychádzajúceho slnka a už stál hrad na vedľajšom vršku. A na tom, kde stál pôvodne, dohovorili si víly na budúci večer stretnutie.

Neuplynulo veľa času a chýr o tom, čo sa stalo so stavbou nad Modrou, sa doniesol aj na kráľovský dvor. Nechal kráľ zvolať všetkých, čo sa zúčastnili na onej porade, a hovorí im:

- Aké miesto ste to vybrali? Chceme vystavovať nedobytný hrad, a tu nám ho len tak ktosi z vrška na vršok prenáša! Zaraz poradťte, čo robiť! Ale nech je to návrh rozumný, lebo...

Kráľ nedokončil, no každý vedel, čo znamená jeho odmlčanie sa. Ešte raz bude mať s modranským hradom nejakú starosť a prídeme o hlavu!

Tak sa teda veľmi rýchlo uznesli, že na poslednej porade naozaj vybrali nevhodné miesto, i ked' v dobrom úmysle, že ten hrad v žiadnom prípade netreba stavať tam, kde komusi zavadzia. Že dokonca i z vojenského hľadiska bude výhodnejšie dokončiť hrad tam, kde stojí teraz!

Kráľ si návrh vypočul, opäť ako naposledy, nepovedal jediného slova. Len vyslal rýchleho posla, ktorý stavebným majstrom oznámil, aby hrad dokončili tam, kde ho našli.

A múdro urobil. Práca vo vršku oproti Kukľi šla dvakrát rýchlejšie než predtým a potom, ked' hrad dokončili, ostal baštou i pýchou kráľovstva.

(Z knihy: A. Marec:
Hnali sa veky nad hradbami,
Matica slovenská, Martin 2000)

Tá bystrická kasáreň ...

Mierne

B. Bulla, [1894 – 5, Prešporská-Bratislavská]⁺

Musical notation for 'Tá bystrická kasáreň' in G major, 2/4 time. The lyrics are: Tá byst-ric - ká ka - sá - reň pek-ná je ma - llo - va - ná, pod ňou sto - jí má ma - min-ka, ce - lá je vy - pla - ka - ná.

2. Neplačte vy, mamko,
mám vraného koníčka,
ked' sa naňho posadím,
zaštrngá mi šablička.

3. A tá moja šablička,
to je moja ženička,
a ked' si ja na ňu pozrem,
zabolí ma hlavička.

VESELO SO ŽIVOTOM

Neznámy človek sa vypytuje pred dvanásťposchodovým vežiakom:

- Chlapče, nevieš mi ukázať, kde býva pán Novák?

- Ale čo by nie, podte so mnou!

- Vyťah nejde, musia ísť pešo až na dvanásť poschodie.

- Tu je to, - ohľásil chlapec. - Tu býva pán Novák. A keď s ním chcete hovoriť, sedí pred domom na lavičke.

* * *

Učiteľka v škole vyvolá žiaka:

- Jožko, povedz nám, čo je veta hlavná a čo vedľajšia...

- Prosím, veta, čo povie mama, je hlavná. To čo povie otec, je vždy vedľajšie...

* * *

Ujo zubár posmeňuje svojho pacienta:

- Odvahu chlapče, zatni zuby a otvor ústa!

* * *

- Janko, prečo robíš také dlhé kroky?

- Ale, naši mi kúpili nové topánky a prikázali, aby som ich šetriť!

* * *

Sťažuje sa učiteľ riaditeľovi:

- Včera som poslal jedného chlapca domov, lebo prišiel do školy neumyty. Dnes prišla špinavá celá trieda.

ALEXANDER MATUŠKA BIELA, MODRÁ, ČERVENÁ

Bielá, modrá, cervená
je slovenská zástava,
v jasných bleskoch slnka
po Slovensku pláva.

A slovenský národ
ku slobode volá,

pod ňu sa, Slováci,
i zhora i zdola!

Zavejte, zástavy
tej milej slobody.
Slovák patrí medzi
slobodné národy!

Piesne vdaky za to
hučte po oblohu
z ľadier uvoľnených
láskavému Bohu!

ČO JE TO?

Hoc má dlhú bradu
nevrie ti dať radu.
(azok)

Má to klobúčik,
jednu nožičku,
sadne pod búčik
v tichom lesíčku.
(bírH)

*Aby vliezol, po klave ho bili,
aby vyliezol, za klavu ho t'ahali.
(ceník)*

Dvaja bratia na seba pozerajú,
a nikdy si ruky nepodajú.
(akotop yherB)

Na širokej plachte
zlatý hrach,
a medzi tým hrachom
zlatý bochník.
(aholbo ánčoN)

Nad poľami, nad vodami
sivé husi letia samy.
(ykalbO)

Hučí vôľ
na sto hôr,
na sto potokov.
(morH)

Išla nočná víla,
perly potratila,
mesiačik to zbadal
a nič nepovedal.
Ked' slniečko vstalo,
perly pozbieranalo.
(asoR)

MÁRIA RÁZUSOVÁ - MARTÁKOVÁ

ŽLTÁ JESEŇ

Jeseň, paní bohatá,
farbí stromy do zlata,
premalúvia celý sad.
Zletel vietor, šiki-miki,
hojdá všetky konáriky,
vraj by stromy zobliecť rád.

Vyhúda im celý čas:
- Ide zima, bude mráz,
pomrznete zaiste!
Ale strom mu rozosmiatý
ako dáky peniaz zlatý
púšta len list po liste.

Na polici v komore
stojí vojsko v pozore
a do okna nakúka...
A to vojsko na parádu,
to sú plody z nášho sadu:
krásne žlté jablká.

Vojde Evka maličká
- v žltych vláskoch mašlička -
vyskočí a povie: - Jaj!
Žltý jačmeň, žlté žitko,
žltá skriňa, žlté sitko
a von žltý celý kraj!

MAĽUJTE S NAMI

Vašou úlohou bude tento krásny obrázok pekne vymaľovať farbičkami alebo farebnými ceruzkami. Najkrajšie práce odmeníme knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali: Jakub Kalata z Krempáč a Amélia Silanová z Jurgova.

JEHO VELIČENSTVO

Posledné dva roky bol podpredsedom basketbalového klubu NBA Washington Wizards pre športové záležitosti. Rozhodoval o tom, kto bude hrať v mužstve a za kolko. Avšak život v elegantnom obleku sa mu nepáčil. Preto sa asi pred pol rokom rozhadol, že sa opäť vráti k basketbalu. Začal pravidelne trénovať, pozýval na priateľské stretnutia basketbalistov z NBA, skrátka pripravoval sa na prvé zápasy. Noviny pravidelne citovali jeho výpovede, kolko percent dávneho Michaela JORDANA - lebo oňom je dnes reč - je v dnešnom Jordano-vi: 50 percent, 60, 80... Všetci boli nadšení. Len jeden hlas jeho priateľa Charlesa Barkleya - *Michael, nerob to. Nikdy nebudeš taký, ako kedysi - znel trievzo.*

Aby nebolo akýchkoľvek pochybností, ide o basketbalistu, ktorý má na svojom konte 6 majstrovských titulov ligy NBA, 2 tituly olympijského majstra (1984, 1992), 6 titulov najlepšieho basketbalistu vo finále NBA a 5 titulov najlepšieho basketbalistu celej ligy, napokon 10 titulov najlepšieho strelca ligy NBA, čo je absolútny rekord, ktorý už asi nikto neprekoná. Spomeňme ešte, že zohral až 39 zápasov, v ktorých získal vyše 50 bodov a jeho fotografia bola 44 krát na obálke najznámejšieho amerického športového časopisu *Sports Illustrated* (druhý je päťstiar Muhammad Ali - 34 krát).

Všetko, čo sa týka Jordana, je naj..., naj... Jeho zbožňovatelia mu vymysleli niekoľko prímen, z ktorých najznámejšie sú: Jeho Vzdušnosť, Jeho Veličenstvo a Boh basketbalu. Všetci znalci sa zhodujú, že Jordan je najvynikajúcejším basketbalistom všetkých čias a jeho meno sa bude spomínať dovedy, dokedy ľudia budú hrať basketbal. Už za svojho života sa dopracoval veľkého pomníka, ktorý stojí pred halou, v ktorej jeho klub Chicago Bulls hrával svoje zápasy a získaval majstrovské tituly.

- Bol najlepším basketbalistom a jeho dlhorocnú kariéru nikdy nepošpinil nijaký škandál. Bol verným pretekárom

mužstva, mesta, ligy, športu a predošlým celého národa, - takto o Jordane písali noviny Chicago Tribune, keď sa v januári 1999 rozhadol zavŕšíť športovú kariéru. Iný slávny basketbalista Magic Johnson k tomu dodal: - Takí hrdinovia nikdy neumierajú. Veľký magazín Fortune vypočítal, že tzv. Jordanov efekt, vyplývajúci z jeho obrovskej popularity, priniesol americkému hospodárstvu obrovský zisk, odhadovaný na vyše 10 miliárd dolárov. Táto suma zahrňuje o.i. príjmy z lístkov na zápasy, v ktorých hral, zmluvy na televízne prenosy a predaj „jordanovských“ suvenírov. Chicago zarobilo ešte viac. Primátor tohto mesta povedal, že Jordan „napumpoval“ do ekonomiky Chicaga takmer bilión dolárov.

Známý francúzsky futbalista Zinedine Zidane, kapitán národného mužstva, ktoré vybojovalo tituly majstrov sveta a Európy a jeden z najpopulárnejších obyvateľov Francúzska, na otázku o porovnanie s Michaelom Jordanom povedal: - *Tu niet čo porovnávať, my nežijeme na tej istej planéte. Ja všobec neviem, či Michael Jordan je živou bytosťou alebo snom.* Jordan neboli len vynikajúcim basketbalistom. To bol pamätník, živá legenda, človek, ktorého tvár a meno stačili na to, aby nielen mladým ľuďom na celom svete behali po tele zimomriavky. Práve on spôsobil, že basketbal NBA sa z obyčajného športu stal planetárnu hrou, čímsi, čo podnecuje predstavivosť.

Basketbalová sezóna NBA sa začína vždy v októbri. O svojom návrate do aktívneho športu chcel Jordan oficiálne oznamovať na tlačovej konferencii pred štartom NBA. Avšak po útoku teroristov na Svetové obchodné centrum v New Yorku a na Pentagon vo Washingtone konferenciu odvolał. Urobí to neskôr. Cíti však, aspoň tak sa zdá, že Barkley hovoriac „Michael, nerob to“, mal pravdu. Načo ničiť legendu? Michael bude mať onedlho 39 rokov. Nech ostane tam, kde stál - na pomníku!

(J.S.)

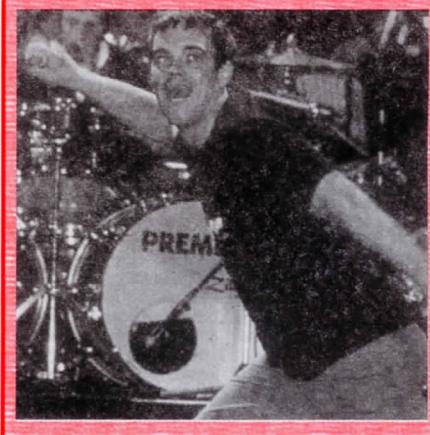

Hviezdy svetovej estrády

ROBBIE WILLIAMS

Takto sa nazýva jeden z najnadanejších súčasných britských spevákov a hudobníkov, ktorý za svoje úspechy vdačí... matke. Keď mal 16 rokov, práve ona mu ukázala v novinách oznámenie o nábore kandidátov do novozaloženého boysbandu a nahovorila ho, aby si v ňom vyskúšal svoje sily. Robbie poslúchal a tak ďalších päť rokov bol členom jednej z najpopulárnejších britských hudobných skupín Take That. Avšak po istom čase hudba, ktorú hrala skupina, a najmä tvrdý režim, akému sa Robbie musel podrobniť, prestali vyhovovať mladému vzbúrencom. Cítil sa vraj v skupine ako vo väzení. Preto sa v roku 1995 rozhadol opustiť formáciu a začať „činnosť“ na vlastnú pásť. Sníval o tom, aby sa mohol stať najväčším umelcom všetkých čias. Stal sa, ibaže najväčším výtržníkom - drogy, alkohol, ženy, bitky, výtržnosti...

Naštastie opäť zasiahla matka a vďaka nej sa vrátil do normálneho života. Najprv, ako symbol duševnej a umeleckej obrody, nahral singel so zaujímavou skladbou s veľavravným názvom *Freedom* (Sloboda) z repertoáru Georgea Michaela. Platňa sa veľmi rýchlo rozpredala. Potom už nasledovali samé úspechy. Počínajúc od debutového albumu *Life Thru A Lens*, nahraného v roku 1997, potom *I've Been Expecting You*, až po posledný, nedávno nahraný album *Sing When You're Winning*, si všetky získali neobvyklú obľubu a napriek vysokým nákladom boli všetky rýchlo vyprodané. Množstvo rôznych cien a ocenení spôsobili, že dnes už asi nikto nepochybuje o talente Robbieho Williamsa. Samozrejme jeho skladby sú už dlhý čas v zoznamoch najpopulárnejších hitov a na koncerty prichádzajú nespôsobne zástupy divákov. A že ešte stále má sklon k výtržnostiam? To mu hádam poslucháči odpustia. (jš)

MALÉ

PRIKRÝVKY

Dnes predstavíme vzor háčkovania neveľkej štvorcovej prikrývky rozmerov 27 x 27 cm, na ktorú použijeme běžovú priadzu č. 50.

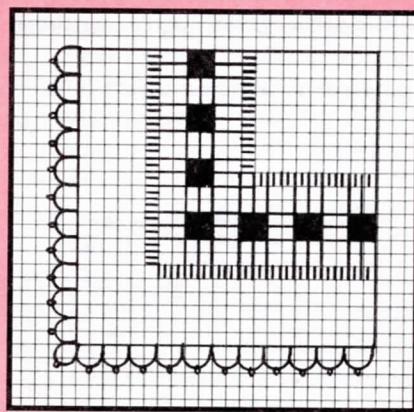
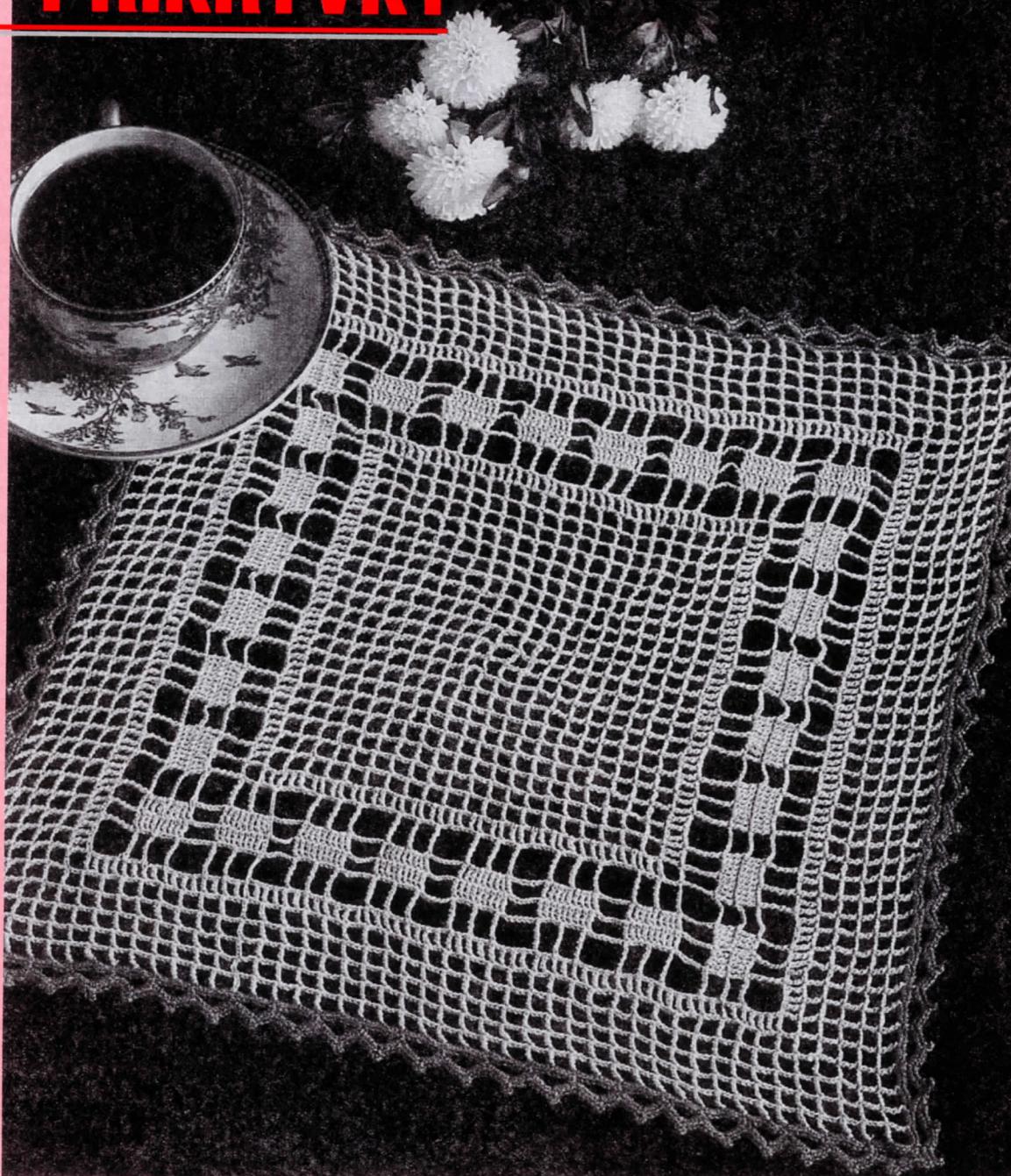
Začneme háčkováním stredového štvorca na 20 prázdných okienok (2 x nah. st., 1 r. oč.). Potom po obvode štvorca háčkujeme 1 riadok poloplnými okienkami (2 x nah. st., 1 r. oč.). V rohoch robíme 7 r. oč.

Druhý riadok začíname 8 r. oč., 3 x nah. st., 3 r. oč., 3 x nah. st., 7 r. oč., 3 x nah. st., 3 r. oč., 3 x nah. st., 3 r. oč., 3 x nah. st., 7 r. oč. atď. V 3. riadku nad 2 vysokými okienkami uháčkujeme 2 plné okienka z 2 x nah. st., 7 r. oč., 2 plné okienka atď. Tretí riadok háčkujeme ešte raz a po ňom zopakujeme 2. riadok. Potom nasleduje riadok poloplných okienok a nad ním 5 riadkov prázdných okienok.

Prikrývku ukončíme perlovkou bronzoverj farby takto: Nad posledným riadkom prázdných okienok háčkujeme krátke stípkы, v ďalšom riadku oblúčiky zo 6 r. oč. a v poslednom riadku do oblúčikov háčkujeme 3 kr. st., 1 pikotku (uháčkujeme 4 r. oč., háčik vpichneme späť do 1. r. očka a uháčkujeme krátke stípkы) a 3 kr. st.

Použité skratky: kr. st. = krátke stípkы; nah. st. = nahodený stípkы; r. oč. = retiazkové očko.

(Z knihy: Alžbeta Lichnerová - Háčkovaná čipka, Bratislava 1986)

ZUZKA
VARÍZO ZAHRANIČNÝCH
KUCHÝŇ

RYŽOVÁ PRAŽENICA (čínska). 3 vajcia, 1,25 lyžičky soli, 3/4 šálky ryže, 3 lyžice stolového oleja, 2 lyžice pažitky posekanej nadrobno.

Prebratú a umytú ryžu uvaríme v osolennej vode do mäkkia. Po vychladnutí ju na hodinu odložíme do chladničky (nebude sa lepiť na panvicu). Vidličkou rozmišame vajcia s 1/4 lyžičky soli. V širokej panvici silno ohrejeme olej, pridáme chladnú ryžu a zláhka premiešame, aby sa rovnomerne omastila a ohriala. Potom ju zhrnieme k okraju panvice tak, aby v strede zostało prázdro miesto, do ktorého prilejeme zvyšný olej. Keď sa olej rozpáli, vylejeme naň rozmiešané vajcia, ktoré stále rýchlo miešame, až sa zrazia na veľkosť hrášku. Potom do praženice zláhka primiešame ryžu z okrajov panvice. Nakoniec posypeme pažitkou a podávame.

GULAPRAKIE (grécka). 300 g mletého mäsa (napr. hovädzieho), 80 g ryže, 40 g oleja, 1 hlávka kapusty, šava z 2 citrónov, 2 lyžičky soli, lyžička mletého čierneho korenia, 1 veľký rajčiak.

Kapustu obaríme, listy obrieme a povarieme ich ešte 3-4 minúty. Keď zvláčnejú, polejeme ich studenou vodou. Mleté mäso rozmiešame so surovou ryžou, polovicou dávky oleja a ochutíme soľou a mletým čiernym korením. Touto zmesou naplníme kapustné listy a zvinieme ich. Pekáč obložíme väčšími kapustnými listami a na ne poukladáme plnené kapustné listy. Povrch pokvapkáme olejom, citrónovou šlavou, trocha posolíme a okoreníme. Nakoniec na kapustné listy pokladieme ošúpaný rajčiak pokrájaný na drobné kúsky a v horúcej rúre pečieme asi hodinu. Podávame s chlebom.

TOKÁŇ (maďarská). 500 g hovädzieho zadného mäsa alebo roštenky, 500 g chudého bravčového pliecka, 100 g údenej slaniny, 3 veľké cibule, lyžica soli, lyžica mletej sladkej papriky, 2-3 dl prírodného bieleho vína, 3 dl kyslej smotany.

Mäso pokrájame na rezance hrubé asi 5 mm a dlhé 4 cm. Slaninu pokrájame na kocôčky a dáme roztopiť. Pridáme do nej cibuľu posekanú nadrobno spolu s mäsom, posolíme, opaprikujeme a dusíme na miernom ohni za občasného podlievania vínom. Keď je mäso mäkké, pridáme kyslú smotanu a ešte 5-10 minút povarieme. Podávame s varenými zemiakmi, tarhoňou alebo haluškami.

MAMALIGA (rumunská). 500 g hladkej múky, 30 g droždia, 1/8 l mlieka, 1 vajce, 1 žltok, 50 g cukru, 50 g masla, trochu mlieka, sol. *Plnka:* 300 g škvarkov, 1 vajce, trochu kyslej smotany, mleté čierne korenie, sol.

Droždie rozdrobíme do mlieka, pridáme štipku cukru a trochu múky a prípravíme kvások. Vykysnutý kvások dáme do múky, pridáme vajce a žltok, cukor, rozopené maslo a podľa potreby ešte trochu vlažného mlieka. Vymiesime pevné cesto, dobre ho vypracujeme a necháme v teple asi pol hodiny. Potom ho vyvalkáme, natrieme plnkou, stočíme a pokrájame na diely široké asi 3 cm. Vložíme ich na vymostený plech, prikryjeme utierkou a znova necháme vykysnúť. Potom cesto potrieme vajcom a asi pol hodiny pečieme v stredne vyhriatej rúre. *Plnka:* Nie príliš vytlačené škvarky posekáme najemno alebo pomelieme, posolíme, okoreníme, pridáme vajce, kyslú smotanu a premiešame. Mamaligu podávame s teplým alebo studeným čajom.

FRAKFURTSKÁ POLIEVKA (nemecká). 40 g masla, 30 g hladkej múky, 1,5 l vývaru z kostí, 1 malý karfiol, 1/4 malého kelu, 100 g zeleného hrášku, 1 mrkva 1 pár párkov, 1 dl mlieka, 1 žltok, zelená petržlenová vňať, sol, mleté čierne korenie.

Z masla a múky upražíme svetlú zápražku a zalejeme ju studeným vývarom z kostí. Pridáme očistený a umytý karfiol rozobratý na ružičky, hrášok, ako aj kel a mrkvu pokrájané na rezance a varíme až zelenina zmäkne. Potom vložíme ošúpané párky pokrájané na kolieska, posolíme, okoreníme a spolu dovaríme. Naostatok dáme do hotovej polievky posekanú zelenú petržlenovú vňať a v mlieku rozmiešaný žltok. Polievku už nevaríme. Podávame s pečivom. (jš)

WETERYNARZ

PASOŻYTY ŚWIŃ
I ZAPOBIEGANIE IM

Aby uchronić zwierzęta od pasożytów, musimy zwierzęta utrzymywać w takich warunkach, by jak najbardziej ograniczyć możliwości ich zarażenia się. Dotyczy to szczególnie zwierząt młodych, które są z natury rzeczy podatniejsze na choroby pasożytne. Musimy je odosabniać od zwierząt starszych, które w większości wypadków są źródłem zarażania się pasożytami. Najlepsze byłoby przeprowadzenie kuracji odrobaczającej macior w okresie przed porodem. W każdym bądź razie należy dążyć do trzymania młodych w osobnych pomieszczeniach, które nie powinny być przez dłuższy czas przed tym zajmowane przez zwierzęta starsze tego samego gatunku. Chodzi bowiem o to, by w pomieszczeniach tych nie znajdowały się jaja pasożytów, które mogłyby dostać się do organizmu zwierząt młodych. Dotyczy to zarówno chlewów, jak i wybiegów.

W pomieszczeniach suchych na ogół jaja pasożytów szybciej giną. Przeciętnie można przyjąć, że w ciągu miesiąca jaja tracą zdolność do rozwoju, z wyjątkiem jaj glist, bardzo odpornych, które mogą całymi miesiącami leżeć bez szkody. Do dezynfekcji ewentualnie używamy formalinę w rozcieńczeniu najwyższej 2%. Jednakże w przypadku pasożytów do środków dezynfekcyjnych nie należy przywiązywać zbyt wielkiej wagi. Nigdy bowiem nie ma się pewności, że płyn dezynfekcyjny dostanie się do wszystkich szpar i zakamarków. Należy pamiętać, że środki dezynfekcyjne stosujemy po dokładnym oczyszczeniu mechanicznym (sprzątnięcie ściółki i wymycie gorącą wodą ścian i sprzętu).

Dla zwalczania chorób pasożytycznych dużo większe znaczenie ma stosowanie zasad higieny i tak zwane biologiczne zwalczanie pasożytów. Nie będą się rozwijały masowo pasozyty w gospodarstwach, w których utrzymane są w stanie czystości pomieszczenia i zwierzęta. Należy unikać trzymania zwierząt na gnoju. Dobra, nieprzepuszczalna podłoga ze spadem i należycie utrzymanymi kanałami odpływowymi dla moczu jest bardzo wskazana. Șciółkę należy często zmieniać i codziennie

usuwać kał zwierząt, który jest najgłówniejszym źródłem zakażenia pasożytami. W nim bowiem znajdują się ich jaja.

Pamiętajmy, że jedna samica glisty świńskiej produkuje w ciągu doby 200 tysięcy jaj, a rzadko ma się do czynienia z jedną samicą. Stąd możliwości zarażania się zwierząt są ogromne. Twierdzenie, że świnia lubi brud, jest kłamstwem. Świnia należy do najczystszych zwierząt. Zawsze wybiera suche miejsce na legowisko i nigdy nie oddaje kału w miejscu legowiska.

Biologiczne zwalczanie pasożytów polega na stworzeniu takich warunków, w którym pasozyty nie mają szans rozwoju. A więc utrzymanie pomieszczeń w stanie suchym z reguły uniemożliwia lub utrudnia rozwój jaj pasożytów. Musimy o tym pamiętać, zwłaszcza gdy mamy klatki wolne czasowo od zwierząt, aby po oczyścienniu z nawozu osuszyć je przez otwarcie drzwi i okien. Pomieszczenia wolne od zwierząt pozostawione w ciągu miesiąca w stanie suchym z reguły możemy uważać za wolne od pasożytów i ich jaj. Jak czytelnicy domyślają się, chodzi tu o higienę zapobiegającą rozmnażaniu się zarówno pasożytów wewnętrznych świń, jak: węgrzyca, bąblowica, glistnica, włóśnica i innych, jak również zewnętrznych, np. wszawica ozzy świerzb.

CHOROBY PRZEWODU POKARMOWEGO ŚWIŃ

Wydawać by się mogło, że świnia może zjeść wszystko bez szkody dla zdrowia. Tymczasem praktyka wykazała, że żywienie świń musi być oparte na pewnych zasadach. Np. zbyt duża ilość karma, karma zepsuta, zimna, gorąca itp. może wywołać schorzenie żołądka lub jelit. Poza tym nagła zmiana karma również usposabia do choroby żołądka.

Zapalenie jamy ustnej - najczęściej przyczynami są: skałeczenie, ciało obce, substancje chemiczne w karmie itp. Objawy choroby nie są zbyt wyraźne - świnie nie chcą jeść i często wstrząsają głową ruszając szczękami. Uwięzione ciała obce mogą spowodować zranienia, które następnie ulegają zakażeniu i zropieniom. W takim wypadku po otwarciu jamy ustnej zwierzęcia możemy stwierdzić przyczynę i usunąć ją. Kiedy zauważymy zaczerwienienie wewnętrzne, to należy koniecznie jamę gębową zwierzęcia przepłukać roztworem nadmanganianu potasu. (jš)

CIĄG DALSZY NASTAPI

PRAWNIK

JAK LECZYĆ SIĘ ZA GRANICĄ?

Prezentujemy dziś wybrane przepisy regulujące zasady korzystania przez obywateli polskich z usług medycznych na Słowacji. Regulacje prawne w tym zakresie to: Umowa pomiędzy Rzeczypospolitą Polską i Republiką Czechosłowacką o ubezpieczeniu społecznym, podpisana w Warszawie 5 kwietnia 1928 r. oraz Umowa o współpracy w dziedzinie ochrony zdrowia między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką zawarta 17.11.1950 r. Obowiązuje nadal.

Przypatrzymy się, co na temat ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa mówi umowa pierwsza:

Artykuł 11. 5. W razie przejścia ubezpieczonego z ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa jednego państwa do równoznacznego ubezpieczenia drugiego państwa, instytucja państwa drugiego zaliczy okres ubezpieczenia, przebyty w instytucji ubezpieczeniowej państwa pierwszego, na okres uprawniający do świadczeń.

6. Instytucja ubezpieczeniowa jednego państwa zobowiązana do udzielania świadczeń osobom uprawnionym przebywającym na obszarze państwa drugiego, udziela tych świadczeń (w gotówce i naturze) za pośrednictwem wezwanej przez siebie instytucji ubezpieczeniowej państwa drugiego, właściwej dla miejsca pobytu uprawnionego. Ta instytucja ubezpieczeniowa udziela świadczeń w naturze według swych przepisów, jeżeli w zleceniu nie określono inaczej. Niezbędnej pomocą leczniczej udziela właściwa instytucja ubezpieczeniowa drugiego państwa i bez zlecenia. Instytucji ubezpieczeniowej, udzielającej świadczeń na zlecenie, zostaną zwrócone rzeczywiste wydatki. Przy zwrocie kosztów świadczeń rzeczowych mają przy tym zastosowanie stawki, które instytucja ubezpieczeniowa, udzielająca świadczeń na zlecenie, stosuje do własnych ubezpieczonych i uprawnionych członków rodziny.

7. Zobowiązana instytucja ubezpieczeniowa jednego państwa może jednak udzielać bezpośrednio świadczeń tym uprawnionym osobom, które przebywają na siedzibującym obszarze pogranicznym państwa drugiego.

8. Za zgodą zwierzchnich władz administracyjnych instytucje ubezpieczenia na wypadek choroby mogą za wspólnym porozumieniem ustalić, że koszty świadczeń dla członków rodziny będą zwarcane według stawek zryczałtowanych.

Artykuł 12. 3. Postanowienia art. 11 ust. 2 do 4 stosują się odpowiednio i do udzielania pomocy leczniczej osobom, otrzymującym renty z ubezpieczenia od wypadków oraz z ubezpieczenia emerytalnego (pensyjnego) jednego państwa przebywającym na obszarze państwa drugiego, jeżeli według ustawodawstwa pierwszego państwa udziela się pomocy leczniczej rencistom i ich członkom rodziny. Za zgodą zwierzchnich władz administracyjnych instytucje ubezpieczeniowe mogą za wspólnym porozumieniem ustalić szczególny tryb postępowania oraz mogą ewentualnie ustalić, że wydatki na pomoc leczniczą będą zwarcane według stawek zryczałtowanych.

4. Jeżeli instytucje ubezpieczeniowe obu państw udzielają rent stosownie do postanowień art. 14 ust. 2 (renty częściowe), wydatki na pomoc leczniczą dla rencistów i ich członków rodziny obciążają właściwą instytucję ubezpieczeniową państwa miejsca pobytu osoby uprawnionej.

Jeżeli chodzi o umowę drugą, w artykule 2 mówi się:

Oba państwa będą ściśle współpracować w dziedzinie opieki zdrowotnej.

Będą one popierały wzajemną opiekę zdrowotną, zwłaszcza wymianę pacjentów ze specjalnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

Każde państwo zapewni przebywającym na swym obszarze obywatelom drugiego państwa takie samo traktowanie pod względem opieki zdrowotnej, jak obywatelom własnym.

WARTO WIEDZIEĆ,

- że zawsze można zmienić napisany już testament, i to w całości lub w części. W nowym testamencie odwołujemy poprzedni. Nie musimy tego robić, bo ważny jest ten testament, który był sporządzony jako ostatni.

- że oboje małżonkowie nie mogą sporządzić jednego testamentu, nawet wówczas, gdy zapisują w nim rzecz wspólną, np. mieszkanie. Każdy z nich powinien sporządzić testament osobno. (jš)

Hviezdy o nás

STRELEC (23.11.-21.12.)

Mesiac uplynie v znamení premenlivej nálady, spôsobenej podmienkami, v akých žiješ. Nemôžeš ich zmeniť, ale ak budeš dosť energický, dôsledný a vytrvalý, hravo si poradíš so všetkými problémami, dokonca aj s finančnými.

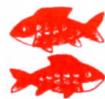
KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Vyhýbaj sa sporom a konfliktom s najblížím okolím, do ktorých sa môžeš dostať pre neznalosť situácie na obidvoch stranach. Aj malý ústupok môže značne zlepšiť ovzdušie a prispieť k urovnaniu vážnejších sporov.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Mesiac uplynie bez väčších problémov a starostí. Podarí sa ti vyriešiť k všeobecnej spokojnosti niekoľko dôležitých záležitostí. Niekoľko z blízkych však nevie oceniť tvoje úspechy, ako si to zasluhujú, ale ostatní ich vidia a doceňujú.

RYBY (19.2.-20.3.)

Venuješ sa podujatiu spojenému so značným finančným rizikom. Máš však naštastie dosť rozvahy, aby si sa vyhol nepremysleným investíciam. Venuj viac pozornosti svojmu zdraviu, veľmi by sa ti zišiel aspoň krátky odpočinok.

BERAN (21.3.-20.4.)

V najbližom čase počuješ veľa milých slov od osôb, ktorých mienku si ceníš. To ťa povzbudí k aktívnejšej činnosti. Budeš chcieť dokázať, že pochvaly boli opodstatnené, že skrátka neskameš dôveru, ktorú ti preukázali.

BÝK (21.4.-20.5.)

Ocítneš sa v dosť zložitej situácii, v ktorej bude potrebný takt a veľká opatrnosť. Musíš sa včítiť do situácie, lebo aj celkom nepatrné šlapnutie vedľa môže mať väzne následky a vyvoláť dlhodobé nepríjemnosti. Ak nevieš, čo povedať, radšej mlč.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Na pracovisku bude súčasťou pojné, ale zaujímavé obdobie. Ak správne oceníš svoju situáciu, môžeš pripraviť pôdu pre uspokojenie svojich ambícií. Musíš však dobre odhadnúť hranice rizika. V rodinnom živote pokoj a pohoda, ak ju nenarušíš niečím nepremysleným.

REK (22.6.-22.7.)

Bude to celkové dobrý mesiac. Snaž sa brať svoju situáciu v práci s humorom, čo ti značne uľahčí život. V rodinnom živote sa ti podarí vyriešiť problém, ktorý ťa už oddávna trápil. Čoskoro sa končia aj zdavotné ťažkosti jedného z členov tvojej rodiny.

LEV (23.7.-23.8.)

Dostaneš sa medzi mlynské kamene a každé rozhodnutie bude fažké. Snaž sa preto konať tak, aby žiadna zo strán nebola urazena. Nebude to ľahké, ale je to jediné východisko, ak sa nechceš dostať do nekonečných sporov a nepríjemností.

PANINA (24.8.-23.9.)

Ocítneš sa pred viacerými zložitými problémami, s ktorými si nakoniec predsa len poradíš. Čaká ťa niekoľko služobných cest, na ktoré nechceš ísť, aj keď prinesú dobré výsledky. Dostaneš list od rodiny, ktorý ťa veľmi potěší.

VÁHY (24.9.-23.10.)

V najbližšom čase ťa čaká viac zaujímavých a príjemných udalostí. Získaš si obdiv osoby, na ktorej ti veľmi záleží. Výrazne sa zlepší tvoj zdravotný stav, uvoľní sa v tebe energia a chuť do práce. Tvoja finančná situácia nebude zlá, ale s výdavkami nesmieš preháňať.

ŠKORDIÓN (24.10.-22.11.)

V práci dostaneš nové úlohy, ktoré sa ti podarí - napriek istým ťažkostiam a dokonca zasahovaniu do tvojich kompetencií - dobre splniť. Čím menej budeš o tom hovoriť, tým lepšie. V tvojom okolí sú totiž ľudia, ktorí priam striehnu na každú tvoju chybúku. (jš)

NÁŠ TEST

Máte šiesty zmysel?

1. Pri zazvonení telefónu vopred viete, kto je na druhom konci.
2. Často čítate, na čo myslia druhí, ba viete dokonca dopovedať ich začaté vety.
3. Pri niektorých cudzích ľudoch máte pocit, akoby ste ich už roky poznali.
4. Niekoľko sa vám snívajú veci, ktoré sa potom naozaj stanú.
5. Niektoré miesta sa vám zdajú známe, aj keď ste tam nikdy neboli.
6. Myslíte si, že ste veľmi citliví.
7. Niekoľko máte celkom bezdôvodne zimomravky.
8. Občas máte pocit, že ste práve prežívanú situáciu už prežili.
9. Inštinktívne čítate, keď sú vaši príbuzní v ťažkej situácii.
10. Zaujímajú vás tarotové karty a horoskopy.
11. Niekoľko inštinktívne čítate averziu voči niekmu, koho ste práve spoznali.
12. Často sa vám sníva o lietaní, alebo si predstavujete, že unikáte zo svojho tela.
13. Už ste videli ducha.
14. Stalo sa už, že sa vaša zlá predtucha potom viackrát vyplnila.
15. Každá kladná odpoveď = 1 bod.

VYHODNOTENIE

0-4 body: Máte súčasť nadzmyslových schopností, ale neveríte im a voči podobným veciam ste skeptickí. Je škoda, že túto danosť vôbec nevyužívate. Skúste urobiť čo najviac predpovedí, ako sa dá. Hádajte pri nasledujúcim zvonení telefónu, kto to môže byť, alebo akú farbu môže mať auto, ktoré vyjde spoza rohu a pod. Často si však svoju inuiciu zlepšíte. Môže vám byť užitočná, napríklad výbere správneho partnera.

5-9 bodov: Vaše nadzmyslové schopnosti viete dobre využiť. Reagujete na vyžarование ľudí a vecí okolo seba a často mávate pocity pri ľuďoch a určitých situáciách bez toho, aby ste vedeli prečo. Je to jednoducho váš inštinkt, ktorý pracuje a ktorý nedodno ignorovať. Môžete skúšať posilňovať vaš šiesty zmysel aj medzi priateľmi. Napríklad dohodnite, nech sa vaši priatelia silne sústredia na určitú farbu a vy potom skúšte uhádnuť, o akú farbu ide.

10-14 bodov: Počet dosiahnutých bodov jasne hovorí: máte šiesty zmysel a vedome ho aj používate. Pomáha vám a varuje vás pred nebezpečnými situáciami. V ľuďoch okolo vás viete čítať ako v otvorennej knihe. Váš partner vás nemôže oklamat. Vždy vycítite, keď niečo niekde „nesedí“. Ešte skôr, ako vám to povedia, viete, že máte v rodine nejaký problém. Nadišiel čas, aby ste vaše nadzmyslové schopnosti prehlobili. Začnite cvičiť s tarotovými kartami (jš)

MENO VEŠTÍ

ANDREJ - ľahké, farebné, efektne a usmiaté meno. Je to najčastejšie jedinák alebo mladší brat svojej sestry. Pomerne vysoký, štíhly, šikovný, s jemne zvlnenými vlasmi. Býva svetlovlásy alebo tmavý blondín s modrými, sivými alebo zelenkastými očami. V detstve ho rozmaznávajú, najmä matka, potom krstná rodičia, tety, babičky, ba aj známi. Všetci mu predpovedajú skvelú budúlosť, čo sa niekedy aj stane, ale skôr vďaka šťastnej náhode ako osobnému nadaniu. Býva obyčajne usmyiaty, živý, rýchly, pohyblivý. Má veľmi pekné ruky s dlhými prstami ako nejaký klavirista. Úzkostlivo sa stará o svoj zovnajšok - rád sa oblieka pekne a módne. Stále je do niekoho zamilovaný, ale často mení objekty svojich citov. Je dosť nerohodný a nepraktický. Má romantické sklonky a stále speje k čomu si nereálne vymyslenému, neexistujúcemu.

Andrej máva nadanie pre humanistické vedy, niekedy vňestranné. Býva však nesystematický, učí sa len z času na čas a neznaša kujo-nov. Má zato znamenitú pamäť a rýchly reflex. Zaujíma ho literatúra, umenie, moderná hudba, šport, najmä futbal a box. Máve veľký úspech u dievčat a žien, čo chápe ako celkom prirodzenú vec. Nedostatok vedomostí sa snaží zastrieliť nonšalanciou, trúfalosfou a sebaistotou. Nedoceňuje hodnotu peňazí, ktoré vydáva dosť ľahkárske, v súvislosti s čím máva občas finančné problémy. Je veľmi spoločenský, ženy ho doslova zbožňujú, muži menej. Keď má mladšiu sestru, obyčajne ju zatíneuje. Výborne tančuje a často hráva na nejakom hudobnom nástroji.

Žije iba dneškom, nestará sa o zajtrajšok. Možno sa doňho zaťubíť, ale tažko nájsť v ňom oporu. Vždy je lepší vonku ako vo vlastnom dome. Máva občas bolesti hlavy a niekedy chorľavie na srdce a nervy. Je veľmi výrečný. Všeobecne je dobrý, ale ľahkomyselný. Často mení zamestnanie. Dožíva sa pomerne vysokého veku. (jš)

- Nie, dnes večer nemám chuť ísť nikam...

- Ocko, je to pravda, že Edison vynášiel prvý hovoriaci prístroj?

- Kdeže, - vzdychnie si otec, - prvý vynášiel pán Boh, ale ten Edison bol prvý, čo sa dal aj vypnúť!

* * *

- Za takého strašného lakomca sa nikdy nevydám! Tu máš svoj snubný prsteň!

- Ja že som lakomec? A kde je škatuľka, v ktorej som ti ho daroval?

* * *

- Vieš, ako sa môžeš dostať najspoľahlivejšie do novín?

- Ako?

- Keď ich budeš čítať a prechádzat pritom cez cestu.

* * *

Otec skúša syna z domácej úlohy a aby mu zrozumiteľnejšie vysvetlil isté fyzikálne javy, spýta sa:

- Vieš, prečo vychádza para z hrnca, keď vrie voda?

- Prirodzene, otecko. Preto, aby mama mohla otvárať tvoje listy.

* * *

Pokladník v banke vratí klientke:

- Ten podpis vášho manžela je akýsi roztrásený...

- A aký má byť? Ten idiot sa vždy rozklepe, keď naň namierim revolver.

* * *

Pred súdom stál Cigan, ktorého obžalovali, že ukradol z pastviny koňa.

- Obžalovaný, čo môžete uviesť na svoju obhajobu?

- Slávny súd, ja som zodvihol iba povraz. Nevedel som, že bol oň priviazaný kôň.

* * *

Sekretárka sa pýta riaditeľa:

- Prečo je tvaja žena na mňa taká žiarlivá, kocúrik?

- Lebo aj ona bola kedysi mojou sekretárkou.

* * *

Starý zarastený goral si pýta pri okienku lístok pre psa. Pokladník si ho skúmavo premeriava a povie:

- Vy môžete pokojne cestovať ako pasažier.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda keď sa vám snívala:

Vaňa, vidieť ju - budeš potrebovať liečenie; kúpať sa v nej - šťastie.

Večera - nepremární svoj život.

Vianoce oslavovať - zúčastníš sa príjemnej slávnosti.

Vília, vidieť ju - šťastie; rozprávať sa s ňou - zasnúbenie.

Vinný ker s hroznom - dieťa v rodine; ker bez hrozna - slzy, pláč.

Vinný sud - pozveš k sebe veľa hostí; rozbítý - veľké neštastie; plný vína - čaká ňa veľké hodovanie.

Vlasy česať - dobrý zárobok; dať si ostríhať - smrť v rodine; nechať si rást - šťastie

v obchodovaní; vidieť vypadávať - neštastie; ryšavé - stretnie sa s nepravdou; biele - duševný pokoj; pekne učesané - prialstvo; na prsiach - znamenie zdravia; rozcúchané - hádka v rodine; pekné čierne - budeš milovaný; sedé - budeš mať veľa starostí; zapletať - nadviažeš

dobré styky; farbiť si ich - si ještiny a fa-lošný; dlhé - budú si ňa ctiť a vážiť; iným česať - neúmyselne spôsobiť iným bolesť; na rukách vidieť - mysli na budúcnosť; páliť - vyhneš sa nepríjemnostiam; rozpustené - starosti, žiaľ; umývať si ich - nepokoj; jasné - dobrota, vľúdnosť.

Vlna, kupovať ju - si na ceste k blahobytu; spracúvať - usporiadana domácnosť; česať ju - zlá práca so zlými ľuďmi.

Vosk žltý - niekto ňa podvádzia; biely - pevné zdravie; hniesť - budeš mať dobého manžela (manželku); vidieť sa topiť - utrpíš škodu; vidieť horieť - smútok. (jš)

LIZ TAYLOROVÁ: MANŽEL č. 9? V Hllywoode sa už onedlho má uskutočniť sobáš slávnej americkej herečky Liz Taylorovej a herca Jeffa Goldbluma (na snímke). Ako sa nedávno ukázalo, obaja sú spolu už od apríla minulého roka, hoci sa poznajú oveľa dlhšie. Jeff (Jurajský park), ktorý je od 69-ročnej Liz mladší až o 21 rokov, bol totiž už oddávna jej blízkym priateľom a zúčastňoval sa na všetkých spoločenských stretnutiach, ktoré organizovala. Ak k ich sobášu naozaj dojde, Jeff bude už deviatym manželom legendárnej herečky, ktorá po svojom poslednom rozvode s Larrym Fortenským verejne oznamila, že sa už nikdy nevydá... Zatiaľ Liz s Jeffom plánuje spoločný výlet do severnej Afriky.

VZÁCNA LEVOČSKÁ KNIHA. V Levoči, bohatej na história a staré umelecké diela, sa v archíve nachádza vzácna veľká kniha, do ktorej sa v priebehu niekoľkých storočí krasopisne vpisovali histórie zločinov a procesov, ktoré sa konali na Spiši. Štatistika hovorí, že ich od roku 1567 do roku 1786 bolo iba 1 500. Z knihy sa napríklad dozvedáme, že za manželskú neveru súdili 31 poddaných a 18 šľachticov a za vraždu lámali v kolese alebo odsúdenému vymerali 200 až 300 palíc.

HINGINOVÁ KONTRA TACCHINI. Jedna z najlepších svetových tenistiek, Švajčiarka slovenského pôvodu Martina Hinginsová, žiada od svetoznámeho talianskeho výrobcu topánok a športovej obuvi Sergia Tacchiniho 40 miliónov dolárov odškodného. Totiž podľa Martininho názoru obuv, ktorú jej dodávala firma Tacchini, bola chybná a „nehodila sa do hry“, v dôsledku čoho športovkyňa utrpela bolestivé zranenie chodidla a musela rezignovať z rôznych tenisových turnajov. Predstaviteľia Tacchiniho firmy naopak tvrdia, že práve vďaka ich športovej obuvi bola Martina taká úspešná na tenisových kurtoch. Ako sa skončí tento zaujímavý spor, zatiaľ nevedno.

VIETE, ŽE ... chodidlá dieťaťa rastú medzi 2. a 6. rokom života priemerne o jedno číslo za 3 - 6 mesiacov? Medzi 6. a 12. rokom života rastú o jedno číslo každých 8 mesiacov a medzi 13. a 20. rokom života o jedno číslo za rok. Niekedy však rastú rýchlejšie, preto treba často kontrolovať, či sa chodidlo dieťaťa pohodlne zmestí v topánke. Dieťa obyčajne nič celú podošvu rovnomerne, najviac však po vonkajšej strane a na opätku. Ak sme si všimli, že dieťa nič podošvu na topánke po vnútornnej strane, bolo by dobre zájsť s ním k lekárovi ortopedovi, aby zistil, či dieťa nemá plochú nohu.

BEZPRUDÉRNA JENNIFER. Určite veľa mužov začne snaťa o tom, aby s ňou mohli ráno zasadnúť pri jednom stole. Totiž nedávno sa slávna americká speváčka Jennifer Lopezová (na snímke) priznala, že na raňajkách nemá na sebe nič oblečené. Hovorí, že až po vypití prvej kávy ide do svojej garderóby a vyberá si šaty, vhodné na daný deň. Hoci pre mnohých to môže byť šokujúce, pre ňu nie je ničím zvláštnym. - Tento zvyk som zdedila po svojej mame, - hovorí Jennifer. - Od kedy sa totiž pamätám, každé ráno sme spolu aj so sestrami prichádzali do kuchyne nahé. Aj teraz jedávam raňajky bez oblečenia. Neprekáža mi, - pokračuje, - keď si naproti mne sedne niekto oblečený. Nevidím teda dôvod na to, aby som mala meniť svoje zvyky...

PAGANINIHO HUSLE. Slávny taliansky huslista a virtuóz Nicolo Paganini (1782-1840), zanechal slávne husle „Guarneri del Gesu“ svojmu rodnému mestu Janovu, ktoré si tento vzácny nástroj chráni ako relikviu. Iba raz do roka husle opúšťajú múzeum, aby na nich víťaz Paganiniho ceny zahral pred vybraným obecenstvom a takto ich aspoň na pár hodín prebudil k novému životu. Po koncerte husle putujú späť do múzea pod sklenený zvon. Znalci však usudzujú, že sa tým slávnemu Paganinimu nepreukazuje žiadna láskavosť, pretože aby si husle udržali svoj nádherný zvuk, bolo by potrebné na nich hrať oveľa častejšie. O tom však predstavenstvo Janova nechce ani počuť a tak slávne Paganiniho husle pomaly zomierajú...

HILLARY CLINTONOVÁ PROTI VIAGRE. Manželka bývalého amerického prezidenta Billa Clintonu Hillary (na snímke) navrhuje, aby viagra vyškrtili z listiny liekov prístupných na lekárske recepty. Ženy, - hovorí Hillary, - sú vo veľkej nevýhode. Za antikoncepčné tabletky totiž musia v lekárňach platiť plnú sumu a od kedy je viagra bežne dostupná, musia ich kupovať ešte viacej. Teda nech žije rovnoprávnosť, vďaka ktorej budú domáce rozpočty dvojnásobne zatažené.

HROZBY ŠKÓTOV. Niekoľko dní pred začiatkom štúdia v škótskej škole St. Andrews University dostal anglický princ William (na snímke) výhražný list od škótskych nacionalistov. Podľa nich pobyt predstaviteľa anglickej vládnej rodiny na škótskej univerzite je faktom, ktorý uráža ich národnú hrdosť. Denník „Daily Express“ píše, že výhražný list spolu s takomým balíčkom obsahujúcim baktérie vyvolávajúce zápal sleziny dostalo aj vedenie škótskej školy. V Londýne súce nepodceňujú tieto výstrahy, ale na druhej strane princ nemieni rezignovať zo svojich štúdií v Škótsku. (pk)

Vyštartovali. Zľava P. Knechta z Podvlnka...

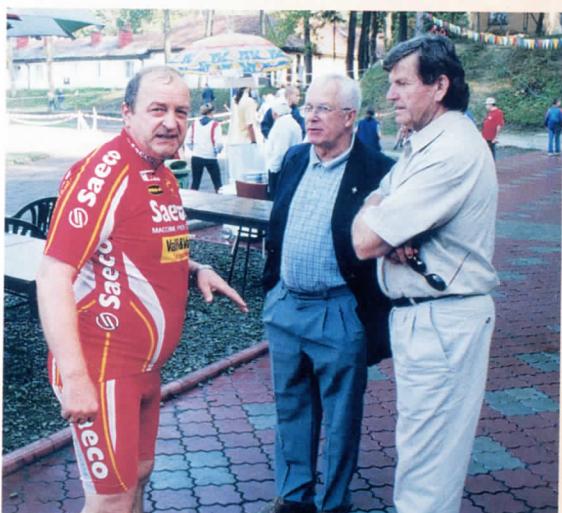
Najmladší účastník, 4-ročný D. Błańda z Rabky

Podvlnčianka D. Jaworská (v strede) opäť prvá

... a jeho
najväčší
súper
J. Petrovič
(sprava)
z Nižnej

Starosta
Rabky
J. Skawiańczyk
(sprava)
s C. Borowiczom
a J. Błańdom

ÚSPECH ORAVSKÝCH CYKLISTOV

Foto: P. Kollárik

Podvlnčianski cyklisti s trénerom J. Jaworským

Aj v jeseni chodia návštěvníci na Nedecký zámok. Foto: J. Špernoga

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

TSP
Towarzystwo Słowaków w Polsce

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Slowacy w Polsce cz.VI,(rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
Almanach, Slowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciagwa, J. Szpernoga, Slowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobojański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciagwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, Klucz Świata – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,	
II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788
e-mail: zg@tsp.org.pl
nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100